

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ (ԳՆ)
ԶՐԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ (ԶՏՊԿ)

ԵՂՎԱՐԴԻ ՈՌՈԳՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ
ԲԱՐԵԼԱՎՄԱՆ ԾՐԱԳՐԻ
ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆ

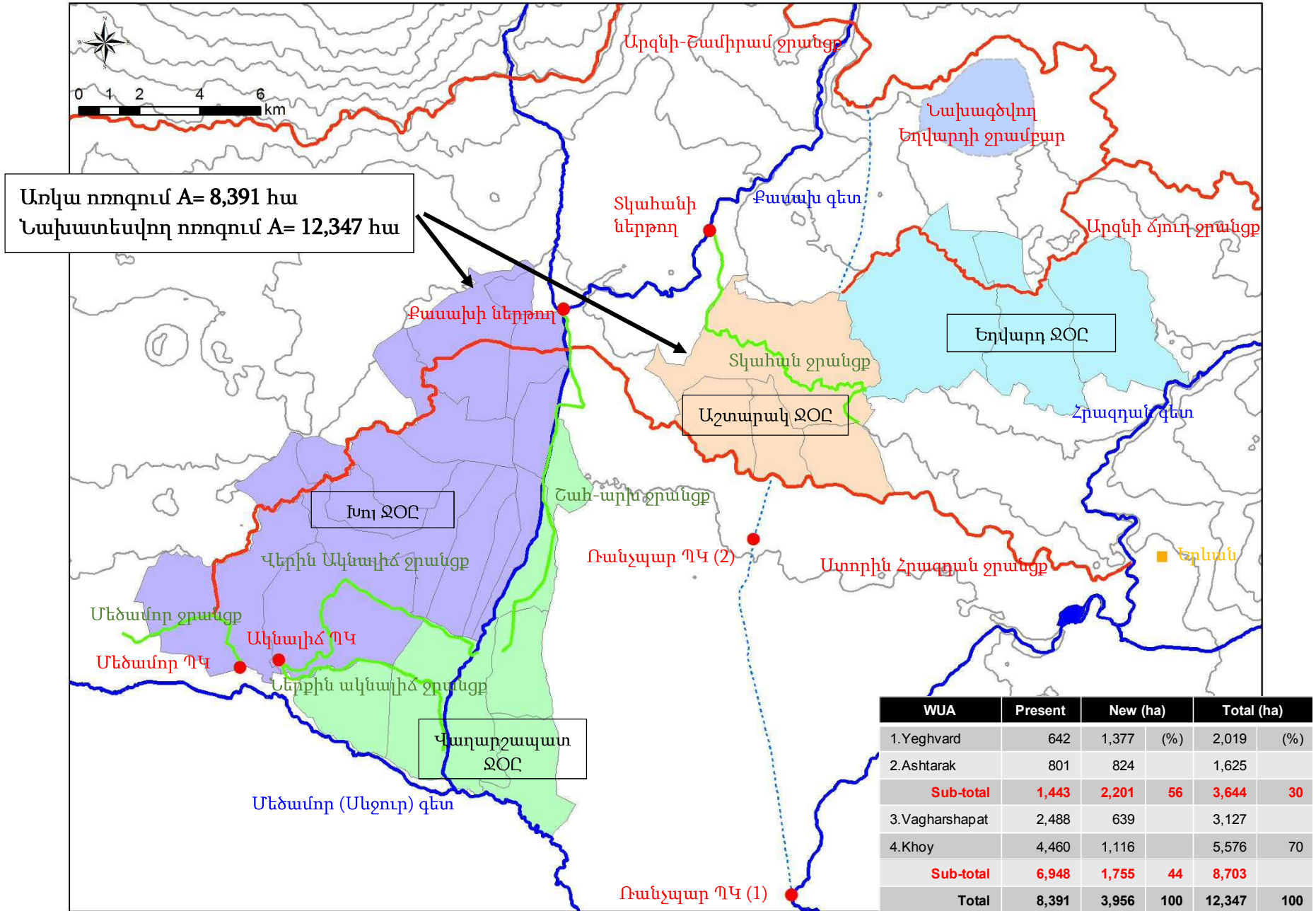
ՎԵՐԶՆԱԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾ
(ՎՀՆ)

ՎԵՐԱԲՆԱԿԵՑՄԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՊԼԱՆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2016

Ճապոնիայի Միջազգային Համագործակցության
Գործակալություն (ՃՄՀԳ)

Բովանդակություն

Տեղադրությունը

Բովանդակություն	i
Աղյուսակների ցուցակ	iii
Նկարների ցուցակ.....	vi
Հապավումներ	vii

ԳԼՈՒԽ 1 ԾՐԱԳՐԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ 1

1-1 Նախապատմությունը.....	1
1-2 Ծրագրի տեղադրությունը.....	1
1-3 Ծրագրի նկարագրությունը.....	1
1-4 Վերաբնակեցման և հողամասերի օտարման անհրաժեշտությունը.....	3

ԳԼՈՒԽ 2 ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ ԵՎ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿԸ.....5

2-1 Վերաբնակեցմանն ու հողամասերի օտարմանն առնչվող օրենսդրական դաշտը.....	5
2-2 Վերաբնակեցմանն ու հողամասի օտարմանն առնչվող ՃՄՀԳ ուղեցույց.....	6
2-3 ՃՄՀԳ ուղեցույցի/ ՀԲ ԳՔ.4.12-ի և Հայաստանի օրենսդրության միջև տարբերության վերլուծություն	8

ԳԼՈՒԽ 3 ՎԵՐԱԲՆԱԿԵՑՄԱՆ ՄԱՍՇՏԱԲԸ 13

3-1 Մարդահամար.....	13
3-2 Սեփականության և հողամասերի հետազոտություն	15
3-3 Սոցիալ-տնտեսական հետազոտություն	18
3-4 Սոցիալական և մշակութային առանձնահատկություններ.....	28
3-5 Խոցելի անձինք	31

ԳԼՈՒԽ 4 ՓՈՒՆՀԱՏՈՒՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ 31

4-1 Կորստի փոխհատուցում.....	31
4-2 Կենսամիջոցների վերականգնման մեթոդներ.....	34
4-3 Վերաբնակեցման վայրեր	38
4-4 Փոխհատուցման շրջանակը	38

ԳԼՈՒԽ 5 ԲՈՂՈՔՆԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՄԵԽԱՆԻԶՄ 40

ԳԼՈՒԽ 6 ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔ..... 42

ԳԼՈՒԽ 7	ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ԳՐԱՖԻԿԸ	44
ԳԼՈՒԽ 8	ԱՐԺԵՔԸ և ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԸ	44
ԳԼՈՒԽ 9	ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔ ԵՎ ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ՁԵՎ	49
ԳԼՈՒԽ 10	ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍՈՒՄՆԵՐ	51
10-1	Հանրային լսումների կազմակերպումը	51
10-2	ՋՏՊԿ-ի կողմից Ծրագրի ընդհանուր նկարագրի վերաբերյալ հանրային լսումները	52
10-3	Ծրագրի վերաբերյալ սեմինար Նոր Երզնկա համայնքում	56
10-4	Ծրագրի վերաբերյալ հանրային լսումներ ԲՆ կողմից.....	58
10-5	Սեմինար Ծրագրի կողմից շրջակա միջավայրի վրա և սոցիալական ազդեցությունների վերաբերյալ.....	60
ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ		
Հավելված 1	Սոցիալ-տնտեսական հետազոտության հարցաթերթիկ	A-1
Հավելված 2	Սոցիալ-տնտեսական հետազոտության արդյունքները	A-6
Հավելված 3	Ծրագրի ընդհանուր նկարագրի վերաբերյալ հանրային լսումների հանրային ծանուցում (թերթում).....	A-16
Հավելված 4	Ծրագրի ընդհանուր նկարագրի վերաբերյալ ՋՏՊԿ-ի կողմից կազմակերպված հանրային լսումների նկարները	A-16
Հավելված 5	Ծրագրի ընդհանուր նկարագրի վերաբերյալ Նոր-Երզնկա համայնքում անցկացված հանրային լսումների նկարները	A-17
Հավելված 6	Շրջակա միջավայրի վրա և սոցիալական ազդեցության վերաբերյալ 2016թ. մայիսի 31-ի հանրային սեմինարի հանրային ծանուցումները համայնքապետարաններում և ՋՕԸ-ների գրասենյակներում	A-18
Հավելված 7	Շրջակա միջավայրի վրա և սոցիալական ազդեցության վերաբերյալ Նոր Երզնկա համայնքում անցկացված հանրային սեմինարի նկարները.....	A-22
Հավելված 8	Շրջակա միջավայրի վրա և սոցիալական ազդեցության վերաբերյալ Եղվարդ քաղաքում անցկացված հանրային սեմինարի նկարները.....	A-23
Հավելված 9	Շրջակա միջավայրի վրա և սոցիալական ազդեցության վերաբերյալ Եղվարդ ՋՕԸ-ում անցկացված հանրային սեմինարի նկարները	A-24
Հավելված 10	Նամակ Եղվարդ համայնքից ՋՏՊԿ նախագահին.....	A-25
Հավելված 11	Նամակ Նոր Երզնկա համայնքից ՋՏՊԿ նախագահին	A-27
Հավելված 12	Նամակ Եղվարդ ՋՕԸ-ից ՋՏՊԿ նախագահին.....	A-29

Աղյուսակների ցուցակ

Աղյուսակ 1-3.1	Կառուցվածքների ընդհանուր նկարագիրը.....	1
Աղյուսակ 2-1.1	Հայաստանում հողամասի օտարմանն առնչվող հիմնական օրենքները.....	6
Աղյուսակ 2-3.1	ՃՄՀԳ ուղեցույցի/ ՀԲ ԳՔ.4.12-ի և Հայաստանի օրենսդրության միջև տարբերության վերլուծություն	8
Աղյուսակ 3-1.1	ԾԱՏՏ և ԾԱԱ թիվը	14
Աղյուսակ 3-2.1	Ծրագրի ազդակիր տարածքն ըստ սեփականության դասի	16
Աղյուսակ 3-2.2	Ծրագրի ազդակիր տարածք (պետական սեփականություն)	16
Աղյուսակ 3-2.3	Ծրագրի ազդակիր տարածք (համայնքային սեփականություն).....	16
Աղյուսակ 3-2.4	Ծրագրի ազդակիր տարածք (մասնավոր սեփականություն).....	16
Աղյուսակ 3-2.5	Ծրագրի ազդակիր ծառերի թիվը	17
Աղյուսակ 3-2.6	Ռոռզման ջրանցքների կառուցման ազդակիր մշակվող հողամասերի մակերեսները	18
Աղյուսակ 3-2.7	Ջրամբարի կառուցման ազդակիր մշակվող հողամասերի մակերեսները	18
Աղյուսակ 3-2.8	Ծրագրի ազդակիր մշակվող հողամասերի մակերեսները	18
Աղյուսակ 3-3.1	Մոցիալ-տնտեսական հետազոտությանը մասնակցած Ծրագրի ազդակիր տնային տնտեսությունների ընդհանուր թիվը.....	18
Աղյուսակ 3-3.2	Ծրագրի ազդակիր բնակչությունն ու ընտանիքների չափը.....	19
Աղյուսակ 3-3.3	ԾԱՏՏ գլուխը.....	20
Աղյուսակ 3-3.4	Տարեցները ԾԱՏՏ-ներում.....	20
Աղյուսակ 3-3.5	Հաշմանդամները ԾԱՏՏ-ներում	20
Աղյուսակ 3-3.6	ԾԱՏՏ-ների գլուխների կրթվածությունը.....	21
Աղյուսակ 3-3.7	Եկամտի հիմնական աղբյուրը	21
Աղյուսակ 3-3.8	Միջին տարեկան համախառն եկամուտը (դրամ).....	22
Աղյուսակ 3-3.9	Ոչ-հողագործական եկամուտ.....	23
Աղյուսակ 3-3.10	Ծրագրի ազդակիր մշակվող հողամասերի միջին չափը և հողագործական եկամուտը	24
Աղյուսակ 3-3.11	Հողագործությամբ զբաղվելու տևողությունը (տարիներ).....	25
Աղյուսակ 3-3.12	Հողօգտագործման օրինականությունը	25
Աղյուսակ 3-3.13	Ծրագրի սպասվող ազդեցությունները	26
Աղյուսակ 3-3.14	Ծրագրի ակնկալվող օգուտը	26
Աղյուսակ 3-3.15	Ծրագրի վերաբերյալ մտահոգությունները.....	27
Աղյուսակ 3-3.16	Ծրագրի վերաբերյալ տեղեկացվածությունը	27
Աղյուսակ 4-1.1	Պաշտոնական և շուկայական արժեքների համեմատություն	32
Աղյուսակ 4-2.1	Ջրամբարի ավազանի տարածքում ԾԱՏՏ կողմից մշակվող հողատարածքների միջին չափսը	34
Աղյուսակ 4-2.2	Մշակահողերի չափերն ըստ մարզերի	35

Աղյուսակ 4-2.3	Շահույթն ըստ մշակաբույսի.....	35
Աղյուսակ 4-2.4	Աշխատողների միջին ամսական անվանական աշխատավարձը (ՀՀ դրամ).....	36
Աղյուսակ 4-2.5	Մեկ շնչի հաշվով միջին ամսական սպառողական ծախսեր (ՀՀ դրամ).....	37
Աղյուսակ 4-2.6	Տնային տնտեսության ենթադրվող հաշվեկշիռը (4 տարվա համար)....	37
Աղյուսակ 4-4.1	Փոխհատուցման շրջանակը	38
Աղյուսակ 8-1	Արժեքի հաշվարկ մասնավոր հողի կորստի համար.....	44
Աղյուսակ 8-2	Մեփականության գրանցման նախահաշիվ	45
Աղյուսակ 8-3	(1) Ցանքսի միավոր արժեքը	46
Աղյուսակ 8-3	(2) Ծրագրի ազդակիր ծառերի թիվը.....	46
Աղյուսակ 8-3	(3) Ծառի կորստի նախահաշիվ.....	46
Աղյուսակ 8-4	Մշակաբույսի կորստի նախահաշիվ	47
Աղյուսակ 8-5	Համայնքային հողամասի կորստի նախահաշիվ.....	47
Աղյուսակ 8-6	Խոցելի ԾԱՏՏ-ների քանակն ու տոկոսը, որոնք հանդիսանում են սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրությունների թիրախ.....	47
Աղյուսակ 8-7	Ծրագրի ազդակիր տարածքում հավանական խոցելի ԾԱՏՏ-երը	48
Աղյուսակ 8-8	Խոցելի անձանց տրամադրվող նպաստ.....	48
Աղյուսակ 8-9	(1) Ծրագրի շրջանակներում փոխհատուցման ընդհանուր արժեքը (բացառությամբ համայնքային հողամասերի կորստի).....	48
Աղյուսակ 8-9	(2) Ծրագրի շրջանակներում փոխհատուցման ընդհանուր արժեքը (ներառյալ համայնքային հողերի կորստը)	49
Աղյուսակ 9-1	Մոնիտորինգի ձևաչափի նմուշ.....	50
Աղյուսակ 10-1.1	Հանրային ծանուցման բովանդակությունը	52
Աղյուսակ 10-2.1	Առաջին հանրային լուսմների ժամանակ հնչած դիտողությունները, հարցերը և պատասխանները (2015թ. հոկտեմբերի 20).....	52
Աղյուսակ 10-2.2	Առաջին հանրային լուսմների մասնակիցների ցուցակ (2015թ. հոկտեմբերի 20)	55
Աղյուսակ 10-3.1	Նոր Երզնկա համայնքում անցկացված սեմինարի ժամանակ հնչած դիտողությունները, հարցերը և պատասխանները (2015թ. նոյեմբերի 5).....	56
Աղյուսակ 10-3.2	Նոր Երզնկա համայնքում անցկացված սեմինարի մասնակիցների ցուցակ (2015թ. նոյեմբերի 5).....	58
Աղյուսակ 10-4.1	ԲՆ կողմից կազմակերպված հանրային լուսմների ժամանակ հնչած դիտողությունները, հարցերը և պատասխանները (2015թ. դեկտեմբերի 23)	59
Աղյուսակ 10-4.2	ԲՆ կողմից կազմակերպված հանրային լուսմների մասնակիցների ցուցակը (2015թ. դեկտեմբերի 23).....	60
Աղյուսակ 10-5.1	Շրջակա միջավայրի վրա և սոցիալական ազդեցության վերաբերյալ Նոր Երզնկա համայնքում անցկացված սեմինարի ընթացքում	

իրականացված քննարկումների բովանդակությունը (2016թ. մայիսի 31).....	61
Աղյուսակ 10-5.2 Նոր Երզնկա համայնքում անցկացված սեմինարի մասնակիցների ցուցակ (2016թ. մայիսի 31)	62
Աղյուսակ 10-5.3 Շրջակա միջավայրի վրա և սոցիալական ազդեցության վերաբերյալ Եղվարդ քաղաքում անցկացված սեմինարի ընթացքում իրականացված քննարկումների բովանդակությունը (2016թ. մայիսի 31).....	63
Աղյուսակ 10-5.4 Եղվարդ քաղաքում անցկացված սեմինարի մասնակիցների ցուցակ (2016թ. մայիսի 31)	65
Աղյուսակ 10-5.5 ՇՄՄԱԳ հաշվետվության նախագծի վերաբերյալ Եղվարդ ՋՕԸ-ում անցկացված սեմինարի ընթացքում իրականացված քննարկումների բովանդակությունը (2016թ. հունիսի 3)	66
Աղյուսակ 10-5.6 Եղվարդ ՋՕԸ-ում անցկացված սեմինարի մասնակիցների ցուցակ (2016թ. հունիսի 3).....	67

Նկարների ցուցակ

Նկար 1-3.1	Նախագծվող կառուցվածքների ուրվագիծը.....	2
Նկար 1-4.1	Ծրագրի կանխատեսվող ազդակիր տարածքը.....	3
Նկար 1-4.2	Հետազոտության նախնական փուլում Ջրթող ջրանցք 2-ի տարբերակների ուսումնասիրում.....	4
Նկար 1-4.3	Մրգատու այգուն հասցվող վնասը նվազեցնելու տարբերակների համեմատություն	5
Նկար 3-3.1	Եկամտի հիմնական աղբյուրը.....	22
Նկար 3-3.2	Տարեկան համախառն եկամուտը	23
Նկար 3-4.1	Ջրամբարի ավազանի տարածքում հողամասերի ներկայիս սեփականության վիճակը.....	29
Նկար 3-4.2	Ջրամբարի ավազանի տարածքում մշակվող հողամասեր	30
Նկար 5-1	Բողոքների լուծման մեխանիզմ.....	41
Նկար 6-1	Իրականացման կառուցվածքը	42
Նկար 7-1	Իրականացման գրաֆիկ	44

Հապավումներ

ԱԶԲ	Ասիական Զարգացման Բանկ
ԲՆ	Բնապահպանության նախարարություն
ԳՆ	Գյուղատնտեսության նախարարություն
ԾԱԱ	Ծրագրի ազդակիր անձ
ԾԱՏՏ	Ծրագրի ազդակիր տնային տնտեսություն
ԾԻԳ	Ջրային տնտեսության ծրագրերի իրականացման գրասենյակ
ՀԲ	Համաշխարհային բանկ
ՀՀ	Հայաստանի Հանրապետություն
ՃՄՀԳ	Ճապոնիայի միջազգային համագործակցության գործակալություն
ՄՆ	Մանրամասն նախագծում
Շ/Ս	Շահագործում և սպասարկում
ՊՈԱԿ	Պետական ոչ-առևտրային կազմակերպություն
ՋՏՊԿ	Ջրային տնտեսության պետական կոմիտե
Ջրառ	Ջրառ իրականացնող ընկերություն
ՋՕԸ	Ջրօգտագործողների ընկերություն
ՎԳՊ	Վերաբնակեցման գործողությունների պլան
ՏՏՀ	Տեխնիկատնտեսական հիմնավորում

Արժույթ

Ճապոնական իեն (իեն)

ԱՄՆ դոլար (դոլար)

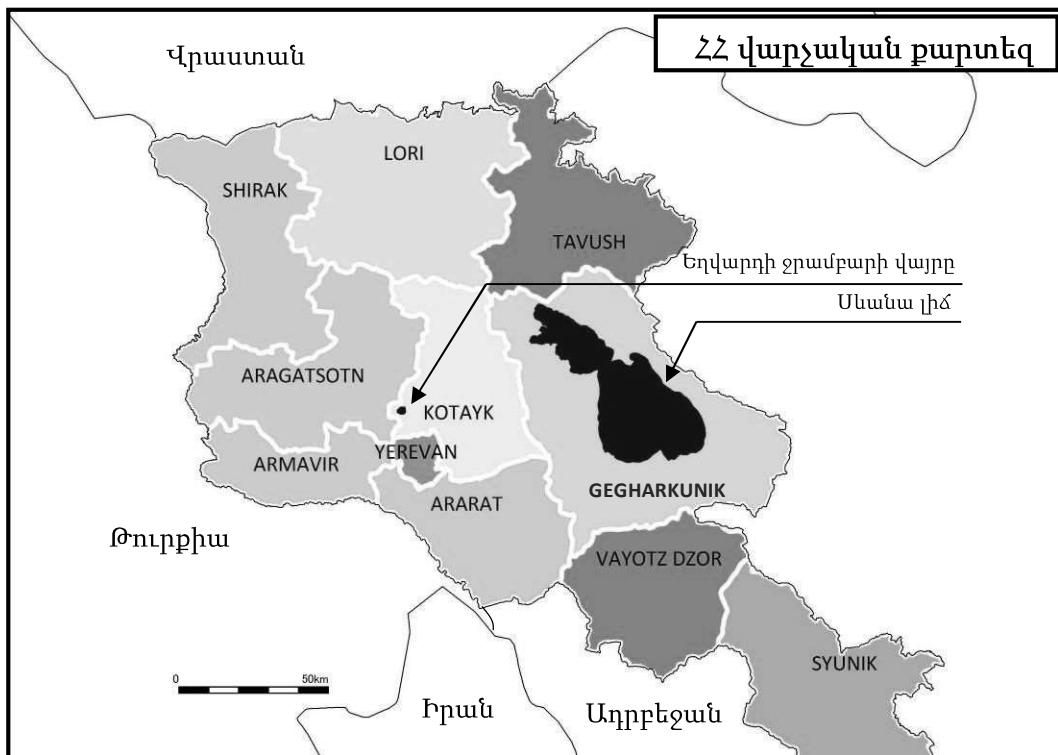
Հայկական դրամ (դրամ)

Փոխարժեք (երեք ամսվա միջինը, 2016թ. փետրվարից ապրիլ)

1 դոլար = 113.65 իեն (Տոկիո-Միցուբիշի բանկ)

1 դոլար = 486.99 դրամ (Հայաստանի կենտրոնական բանկ)

1 դրամ = 0.233 իեն

ԳԼՈՒԽ 1 ԾՐԱԳՐԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

1-1 Նախապատմությունը

Եղվարդի ոռոգման համակարգի բարելավման ծրագիրը (այսուհետ՝ «Ծրագիր») նախագծվել է 1970-ականներին՝ Կոտայքի, Արագածոտնի և Արմավիրի մարզերի ոռոգման համակարգի բարելավման նպատակով: 1980-ականներին սկսվել է 228 մլն. մ³ ծավալով ջրամբարի շինարարությունը, որի արդյունքում կառուցվել է պատվարների մի մասը: Սակայն, ֆինանսական խնդիրների պատճառով շինարարությունը դադարեցվել է: 1990-ականներին Սևանա լճի ջրի մակարդակի անկման պատճառով վերանայվել է Եղվարդի ոռոգման համակարգի բարելավման ծրագիրը, քանի որ վերոնշյալ թիրախային տարածքը կախում ունի Սևանա լճի ջրից: Վերանայման արդյունքում Ջրամբարի ծավալը կրճատվել է մինչև 90 մլն. մ³: 2012թ. մայիսին ՀՀ կառավարությունը հայց է ներկայացրել Ճապոնիայի կառավարությանը՝ Ծրագրի իրականացման համար վարկային աջակցություն տրամադրելու համար: Այդ պատճառով, Ճապոնիայի միջազգային համագործակցության գործակալությունը (ՃՄՀԳ) 2014թ.-ին գործուղել է հետզոտական խումբ՝ «Գյուղատնտեսության և ոռոգման հատվածի վերաբերյալ տվյալների հավաքման հետազոտություն» իրականացնելու նպատակով:

Վերոնշյալ հետազոտությունների արդյունքում որոշվել է հողապատնեշի կառուցվածքի ֆիզիկական ամրությունը, ինչպես նաև ուսումնասիրվել են Խորհրդային Միության տարիներին իրականացված որոշ հետազոտությունների հաշվետվություններ: Սևանա լճից ավելորդ կախվածությունը մեղմելու համար այս Հետազոտության ընթացքում 1) առաջարկվել պոմպերի շահագործման և սպասարկման (Շ/Ս) ծախսերը կրճատելու համար անցում կատարել ոռոգման ինքնահոս համակարգի (դադարեցնելով մեխանիկական ոռոգումը) և 2) ներկայացվել է Ջրամբարի կառուցման կարևորությունը: Հիմք ընդունելով այդ հետազոտության արդյունքները, ՃՄՀԳ-ն որոշում է կայացրել գործուղել խորհրդատվական խումբ՝ «Եղվարդի ոռոգման համակարգի բարելավման ծրագրի նախապատրաստական հետազոտություն» (այսուհետ՝ «Հետզոտություն») իրականացնելու համար: 2015թ.-ի հունիսից սկսած Հետզոտական խումբն իրականացրել է մի շարք ուսումնասիրություններ: Ծրագիրն իրականացնող գործակալությունը Ջրային տնտեսության պետական կոմիտեի (ՋՏՊԿ) ջրային տնտեսության ծրագրերի իրականացման գրասենյակն (ԾԻԳ), իսկ վերահսկող կազմակերպությունը՝ գյուղատնտեսության նախարարությունը (ԳՆ):

1-2 Ծրագրի տեղադրությունը

Ծրագրի տարածքը գտնվում է Արարատյան դաշտի կենտրոնական մասում և ձգվում է Հրազդան գետի արևմտյան մասի երկայնքով: Շահառու տարածքը կազմված է Կոտայքի, Արագածոտնի և Արմավիրի մարզերի 27 համայնքներից: Եղվարդի ջրամբարը գտնվում է շահառու տարածքի հյուսիս-արևելքում՝ Կոտայքի մարզի արևմտյան մասում:

1-3 Ծրագրի նկարագրությունը

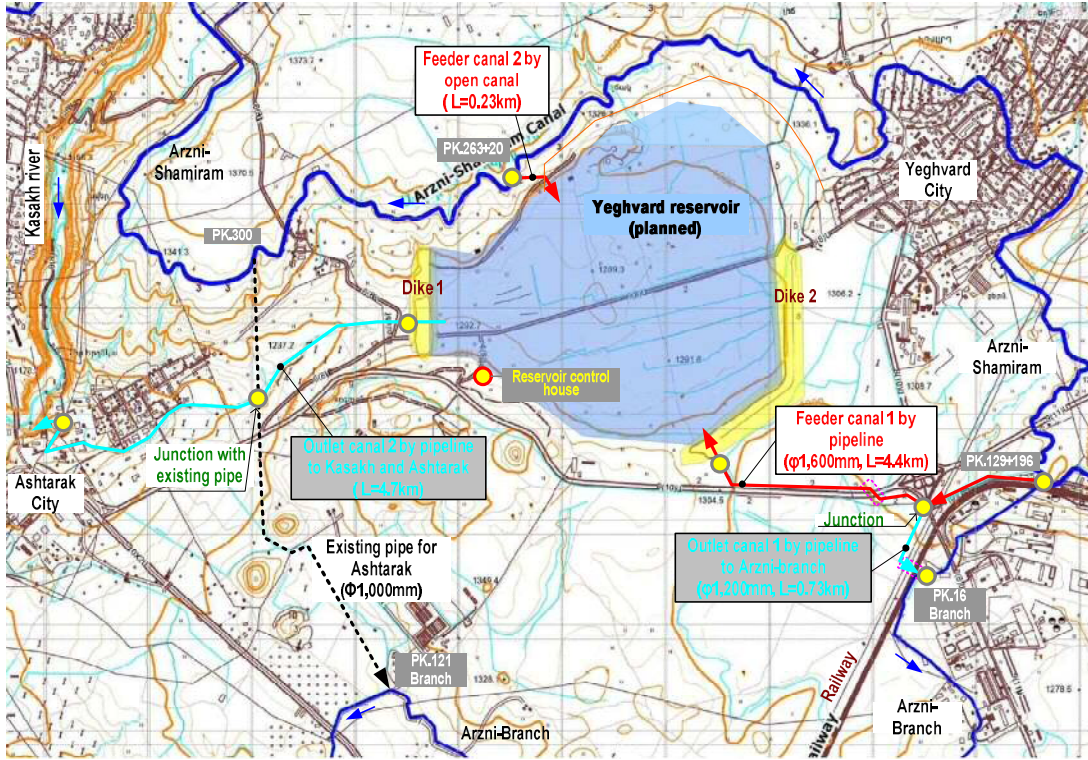
Ծրագրի շրջանակներում առաջարկվում է կառուցել ջրամբար և ոռոգման ջրանցքներ, ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 1-3.1-ում և նկար 1-3.1-ում:

Աղյուսակ 1-3.1 Կառուցվածքների ընդհանուր նկարագիրը

Կառուցվածք	Մասշտաբը	Տեղադրությունը
Եղվարդի ջրամբար	Տարողությունը՝ 94,000,000 մ ³ (94 մլն. մ ³) Պատվարի կատարի լայնքը՝ 8մ Ջրամբարի հայելու մակերեսը՝ 808հա Ջրամբարի մակերեսը՝ մոտ 796հա	Եղվարդի ջրամբար
Մնուցող ջրանցք 1 (խողովակաշար)	Երկարությունը՝ 4.4կմ φ1,600մմ	Այս ջրանցքով իրականացվում է ջրառ Արգնի-Շամիրամ ջրանցքից դեպի Եղվարդի ջրամբար:

ՎԳՊ

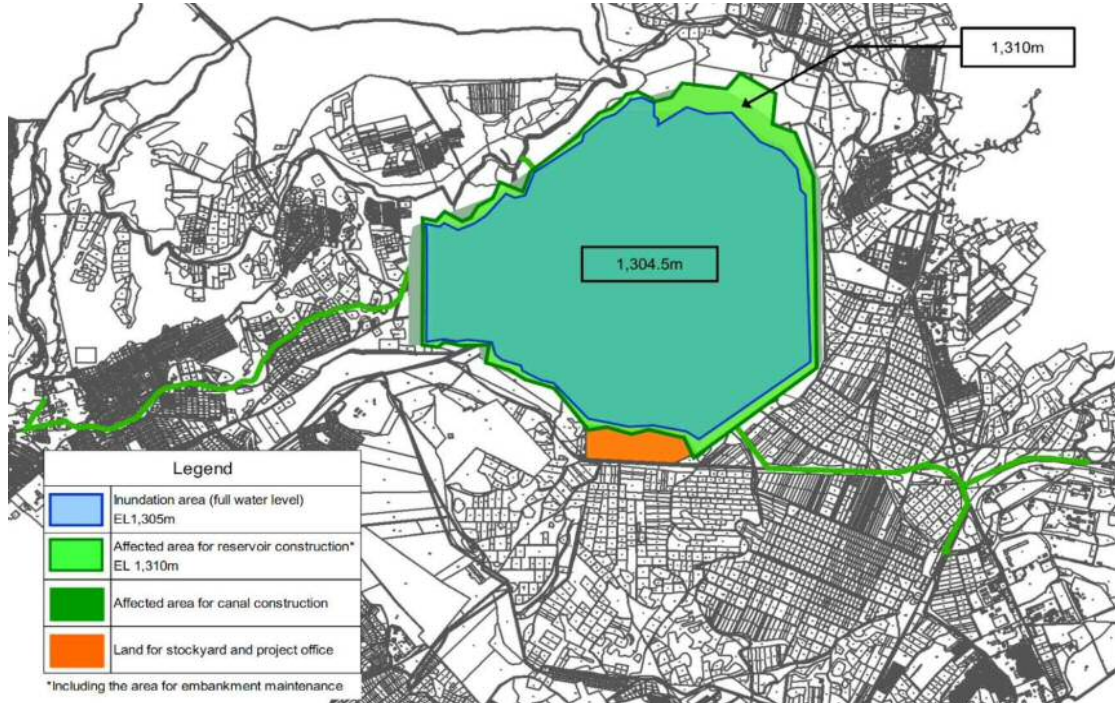
Կառուցվածք	Մասշտաբը	Տեղադրությունը
Մուտքող ջրանցք 2 (բաց ջրանցք)	Երկարությունը՝ 0.23կմ Լայնությունը՝ 4մ	Այս ջրանցքով իրականացվում է ջրառ Արզնի-Շամիրամ ջրանցքից դեպի Եղվարդի ցրամբար:
Ջրթող ջրանցք 1 (խողովակաշար)	Երկարությունը՝ 0.73կմ $\phi 1,200$ մմ	Այս ջրանցքով իրականացվում է պահեստավորված ջրի ջրթող Պատվար 2-ից դեպի Արզնի ճյուղ ջրանցք:
Ջրթող ջրանցք 2 (խողովակաշար)	Երկարությունը՝ 4.7կմ $\phi 1,700$ մմ	Այս ջրանցքով իրականացվում է պահեստավորված ջրի ջրթող Պատվար 1-ից դեպի Աշտարակի առկա խողովակաշար:

Նկար 1-3.1 Նախագծվող կառուցվածքների ուրվագիծը

1-4 Վերաբնակեցման և հողամասերի օտարման անհրաժեշտությունը

Առաջարկվող կառույցների շինարարության համար հողամասերի օտարման անհրաժեշտություն կառաջանա: Նկար 1-4.1-ում պատկերված է կանխատեսվող ազդակիր տարածքը:

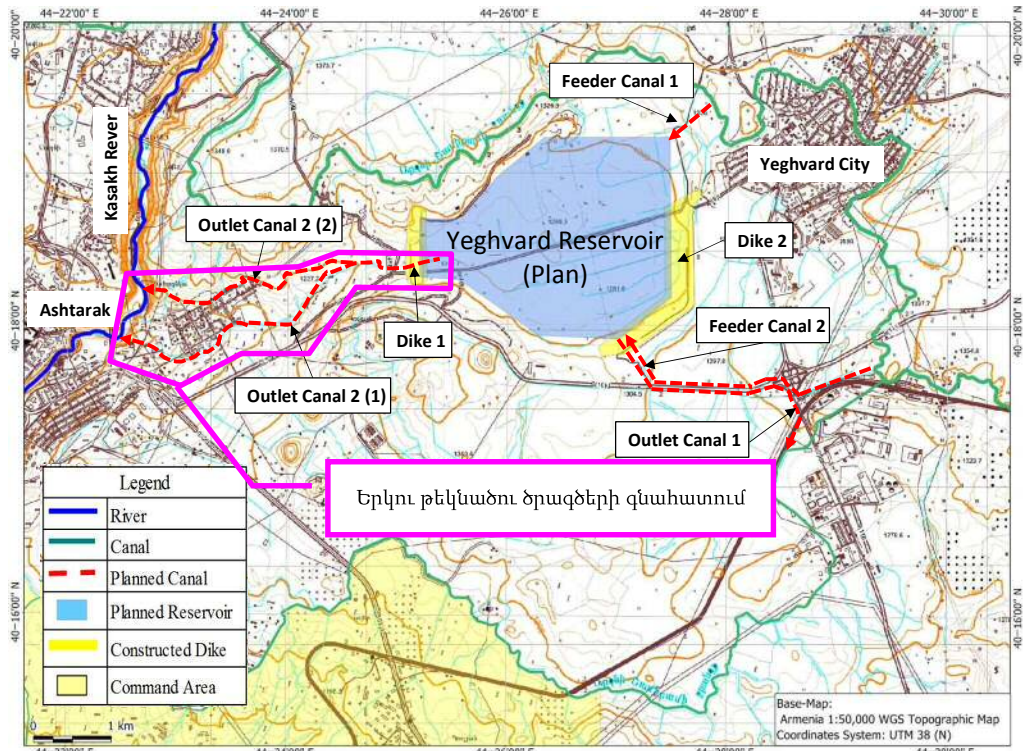

Նկար 1-4.1 Ծրագրի կանխատեսվող ազդակիր տարածքը

Չնայած Ծրագրի շրջանակներում վերաբնակեցման կարիք չի լինի, սակայն Ջրամբարի և ոռոգման ջրանցքների կառուցման համար հողամասերի օտարման անհրաժեշտություն կառաջանա: Մասնավորապես, Ջրամբարի և Մնուցող ջրանցք 2-ի կառուցման համար անհրաժեշտ կլինի օտարել մոտավորապես 808հա տարածք: Ինչ վերաբերում է Մնուցող ջրանցք 1-ին և Ջրթող ջրանցք 1~2-ին, շինարարության ընթացքում ազդեցությունը ժամանակավոր է, քանզի նախատեսվում է, որ այդ ջրանցքները խողովակաշար են լինելու: Այնուամենայնիվ, առկա են որոշ մրգատու այգիներ և բազմամյա խոտաբույսերով հողամասեր, որոնք կարող են ենթարկվել ազդեցության, չնայած նրան, որ աշխատանքները ժամանակավոր են:

(1) Ջրթող ջրանցք 2-ի երկու թեկնածու ծրագծերի ուսումնասիրումը

Ջրամբարից ջուրը դեպի Քասախ գետ ուղղելու համար նախատեսվող Ջրթող ջրանցք 2-ի համար հետազոտության սկզբնական փուլում երկու տարբերակ էր առաջարկվում (տես նկար 1-4.2-ը): Առաջինի (Ջրթող ջրանցք 2 (1)) ծրագիծն անցնում է բնական հունով, իսկ երկրորդինը (Ջրթող ջրանցք 2 (2))՝ մրգատու այգով և բնակավայրով: Առաջին տարբերակի դեպքում բնական հունի երկայնքով տեղակայված հողամասերը պատկանում են Նոր Երզնկա համայնքին, որը թույլ է տալիս նվազեցնել մասնավոր հողամասերի օտարումն ու խուսափել վերաբնակեցումից: Երկրորդի դեպքում մի քանի տան վերաբնակեցման կարիք կա, ինչպես նաև ջրանցքի երկայնքով տեղակայված մրգատու այգին կվնասվի: Այդ պատճառով, վերջնականապես ընտրվել է Ջրթող ջրանցք 2 (1)-ի ծրագիծը, որը վերանվանվել է Ջրթող ջրանցք 2, ինչպես ներկայացված է նկար 1-3.1-ում:

Նկար 1-4.2 Հետազոտության նախնական փուլում Ջրթող ջրանցք 2-ի տարբերակների ուսումնասիրում

(2) Մրգատու այգուն հասցվող վնասի նվազեցման տարբերակների ուսումնասիրումը

Պատվար 1-ի հյուսիս-արևելքում կա մեծ մրգատու այգի՝ մոտ 24հա մակերեսով: Ըստ առաջարկվող պլանի, մրգատու այգու մոտավորապես կեսը (11.4հա) անցնելու է ջրի տակ: Այդ պատճառով, գնային տեսանկյունից համեմատվել են երկու տարբերակներ. ա) փոխհատուցում վնասված մրգատու այգու դիմաց և բ) մրգատու այգու պահպանում՝ Պատվար 1-ը երկարացնելու արդյունքում: Համեմատության արդյունքները ներկայացված են նկար 1-4.3-ում: Ազդակիր մրգատու այգու դիմաց տրամադրվող փոխհատուցումը 17.7 մլն. ԱՄՆ դոլար է, որը շատ ավելի քիչ է, քան Պատվար 1-ի երկարացման դեպքում, որը կազմում է 25.1 մլն. ԱՄՆ դոլար: Այդ պատճառով, որոշում է կայացվել չկիրառել Պատվար 1-ը երկարացնելու տարբերակը:

		Plan A (Compensation area is Maximum)			Plan B (Compensation area is Nil)			
Outline								
Compensation fee		Area/Volume (m ² /m ³)	Unit Cost (USD)	Sub Total (USD)	Area/Volume (m ² /m ³)	Unit Cost (USD)	Sub Total (USD)	
	Tree loss	114,000 m ²	x 0.18 =	20,520	0 m ²	x 0.18 =	0	
	Land loss	114,000 m ²	x 0.60 =	68,400	0 m ²	x 0.60 =	0	
Construction Cost	Slope Protection	Small Dike	10,000 m ³	x 33.14 =	331,400	990 m ³	x 33.14 =	32,809
		Slope protection	314,000 m ²	x 14.31 =	4,493,340	27,000 m ²	x 14.31 =	386,370
		Anti Infiltration Work	154,000 m ²	x 14.31 =	2,203,740	170,000 m ²	x 14.31 =	2,432,700
	Dam	Core	59,000 m ³	x 4.56 =	269,040	375,000 m ³	x 4.56 =	1,710,000
		Filter	5,700 m ³	x 11.52 =	65,664	31,000 m ³	x 11.52 =	357,120
		Surface Protection	7,700 m ³	x 33.14 =	255,178	57,000 m ³	x 33.14 =	1,888,980
		Sand-and-Gravel	130,000 m ³	x 4.91 =	638,300	919,000 m ³	x 4.91 =	4,512,290
		Sand-and-Gravel (Dam Crest)	1,500 m ³	x 4.91 =	7,365	7,900 m ³	x 4.91 =	38,789
		Scoria (Dam Crest)	240 m ³	x 4.91 =	1,178	1,300 m ³	x 4.91 =	6,383
		Counter Weight	7,100 m ³	x 3.83 =	27,193	49,095 m ³	x 3.83 =	188,032
		Stripping	14,000 m ³	x 3.98 =	55,720	87,000 m ³	x 3.98 =	346,260
	Direct Construction Cost			8,348,118			11,899,733	
	InDirect Cost (111% of Direct Cost)			9,266,411			13,208,704	
	Sub Total			17,614,529			25,108,437	
Total	(USD)			17,703,449			25,108,437	
	(Million USD)			17.7			25.1	

Նկար 1-4.3. Սրգատու այգուն հասցվող վնասը նվազեցնելու տարբերակների համեմատություն

ԳԼՈՒԽ 2 ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ ԵՎ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿԸ

2-1 Վերաբնակեցմանն ու հողամասերի օտարմանն առնչվող օրենսդրական դաշտը

Սեփականության իրավունքի պաշտպանումը երաշխավորվում է ՀՀ սահմանադրությամբ (2015թ.), որում սահմանված է, որ հանրության գերակա շահերի ապահովման նպատակով սեփականության օտարումն իրականացվում է օրենքով սահմանված բացառիկ դեպքերում և կարգով՝ միայն նախնական և համարժեք փոխհատուցմամբ: Հողամասի օտարման և փոխհատուցման դեպքերը նախատեսված են հողային օրենսգրքի 102 և 104 հոդվածներում, ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքում (1998թ.) և 2006թ. նոյեմբերի 27-ին ընդունված «Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման մասին» ՀՀ օրենքի 218 և 221 հոդվածներում: Վերջինս փոփոխության է ենթարկվել 2014թ. հունիսի 21-ին: Ըստ ներկայումս գործող օրենքների, առնչվող պետական մարմնի կողմից ներկայացված պահանջի հիման վրա ՀՀ կառավարությունը պետք է արձակի որոշում, որով կձանաչվի բացառիկ գերակա հանրային շահը:

«Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման մասին» ՀՀ օրենքով սահմանվում է հասարակության և պետության կարիքների համար հողամասի և անշարժ գույքի օտարման դեպքում հողամասի օտարման ընթացակարգը, դրանց նկատմամբ սեփականության իրավունք ունեցողի փոխհատուցում ստանալու իրավունքը: Բացառիկ գերակա հանրային շահ ձանաչելու մասին կառավարության որոշումն ուժի մեջ մտնելուց հետո կառավարության սահմանած կարգով և ժամկետներում լիազոր մարմինը կազմում է օտարվող սեփականության նկարագրության արձանագրություն, որին իրավունք ունեն մասնակցելու ձեռքբերողը, սեփականատերը և սեփականության նկատմամբ գույքային իրավունքներ ունեցողները: Անշարժ գույքի կամ անշարժ գույքի նկատմամբ գույքային իրավունքների շուկայական արժեքի գնահատումն իրականացվում է 2005թ. հոկտեմբերի

4-ին ընդունված «Անշարժ գույքի գնահատման գործունեության մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված կարգով: ՀՀ-ում հողամասերի օտարմանն առնչվող հիմնական օրենքները ներկայացված են ստորև բերված աղյուսակ 2-1.1-ում:

Աղյուսակ 2-1.1 Հայաստանում հողամասի օտարմանն առնչվող հիմնական օրենքները

Ընդունման/լրամշակման տարին	Օրենքի համարը	Օրենքի անվանումը
1995/ 2015	—	Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրություն
1998	1998/17	Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգիրք
1998	1988/20	Քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք
2001	2001/17	Հայաստանի Հանրապետության հողային օրենսգիրք
2005	2005/71	Անշարժ գույքի գնահատման գործունեության մասին օրենք
2006	2006/64	Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման մասին օրենք
2007	2007/64	Վարչական դատավարության օրենսգիրք

2-2 Վերաբնակեցմանն ու հողամասի օտարմանն առնչվող ՃՄՀԳ ուղեցույց

Վերաբնակեցման և հողամասերի օտարման հարցերը կարգավորվում են ՃՄՀԳ շրջակա միջավայրի և սոցիալական նկատառումների ուղեցույցով (այսուհետ՝ ՃՄՀԳ ուղեցույց), ինչպես ներկայացված է ստորև:

<p>Վերաբնակեցման վերաբերյալ ՃՄՀԳ քաղաքականության գլխավոր սկզբունքներն ամփոփված են ստորև:</p> <p>I. Անհրաժեշտ է հնարավորինս խուսափել վերաբնակեցումից և ապրուստի միջոցի կորուստ առաջացնելուց՝ դիտարկելով բոլոր կենսունակ այլընտրանքները:</p> <p>II. Երբ բնակչության վերաբնակեցումն անխուսափելի է, ապա անհրաժեշտ է ձեռնարկել արդյունավետ միջոցներ՝ ազդեցությունը նվազագույնի հասցնելու և կորուստները փոխհատուցելու նպատակով:</p> <p>III. Վերաբնակեցման ենթակա բնակչությունը և այն անձինք, որոնք կկորցնեն իրենց ապրուստի միջոցը, պետք է ստանան բավարար փոխհատուցում և աջակցություն, այնքանով, որ նրանք կարողանան բարելավել կամ առնվազն վերականգնել իրենց կենսամակարդակը, եկամտի հնարավորությունները և արտադրողականությունը մինչև Ծրագիրն եղած մակարդակը:</p> <p>IV. Փոխհատուցումը պետք է հնարավորինս հիմնված լինի ամբողջական փոխարինման արժեքի¹ վրա:</p> <p>V. Փոխհատուցումն ու այլ տեսակի աջակցությունները պետք է տրամադրվեն մինչև տեղափոխումը:</p> <p>VI. Մեծամասշտաբ վերաբնակեցման հանգեցնող ծրագրերի համար պետք է պատրաստվեն վերաբնակեցման գործողությունների պլաններ, որոնք պետք է հասանելի լինեն հանրությանը:</p>
---

¹ Ստորև բերված է «փոխարինման արժեք»-ի նկարագրությունը:

Հողամաս	Գյուղատնտեսական հողամաս	Ազդակիր տարածքի մոտակայքում գտնվող և համարժեք արտադրողականություն կամ կիրառում ունեցող հողամասի մինչև Ծրագիրը կամ մինչև օտարումը եղած շուկայական արժեքը (դրանցից ավելի բարձրը), գումարած ազդակիր հողամասին հավասար վիճակի հասցնելու համար անհրաժեշտ ծախսերը, գումարած գրանցման և փոխանցման համար պահանջվող բոլոր հարկերն ու տուրքերը:
	Բնակավայրային հողամաս	Ազդակիր տարածքի մոտակայքում գտնվող և համարժեք չափեր ու կիրառում ունեցող, նման կամ ավելի կատարելագործված ենթակառուցվածք և ծառայություններ ունեցող հողամասի մինչև օտարումը եղած շուկայական արժեքը, գումարած գրանցման և փոխանցման համար պահանջվող բոլոր հարկերն ու տուրքերը:
Կառույցներ	Տներ և այլ կառույցներ	Ազդակիր կառույցի մակերեսին ու որակին հավասար կամ ավելի բարձր հատկություններով փոխարինման կառույց կառուցելու կամ մասնակի ազդեցության ենթարկված կառույցների վերանորոգման համար անհրաժեշտ նյութերի շուկայական արժեքը, գումարած շնարարական նյութերի շինհրապարակ տեղափոխելու ծախսերը, գումարած աշխատանքի համար և կապալառուներին վճարվող գումարը, գումարած գրանցման և փոխանցման համար պահանջվող բոլոր հարկերն ու տուրքերը:

Ցանկալի կլինի, որ վերաբնակեցման գործողությունների պլանները ներառեն Համաշխարհային բանկի Անվտանգության քաղաքականությունում (ՀԲ ԳՔ 4,12, Հավելված A) նշված տարրերը:

VII. Վերաբնակեցման գործողությունների պլանի պատրաստման ժամանակ ազդակիր բնակչության և նրանց համայնքների հետ պետք է իրականացվեն քննարկումներ՝ նախապես հասանելի բավարար տեղեկատվության հիման վրա: Քննարկումներ իրականացնելիս պարզաբանումները պետք է կատարվեն ազդակիր բնակչությանը հասկանալի տեսքով, ձեռքով և լեզվով:

VIII. Վերաբնակեցման գործողությունների պլանների պլանավորման, իրականացման և մոնիտորինգի հարցում պետք է պատշաճ կերպով խթանել ազդակիր բնակչության մասնակցությունը:

IX. Ազդակիր բնակչության և նրանց համայնքների համար պետք է ստեղծվեն պատշաճ և մատչելի բողոքարկման մեխանիզմներ:

Վերոնշյալ սկզբունքները լրացվում են Համաշխարհային բանկի ԳՔ 4.12-ով, քանի որ ՃՄՀԳ ուղեցույցի մեջ նշված է, որ «ՃՄՀԳ-ն հաստատում է, որ ծրագրերը զգալիորեն չեն շեղվում Համաշխարհային բանկի անվտանգության քաղաքականություններից»: Համաշխարհային բանկի ԳՔ 4.12-ի գլխավոր սկզբունքները բերված են ստորև:

X. Ազդակիր անձինք պետք է հնարավորինս շուտ նույնականացվեն և գրանցվեն, որպեսզի նախնական ելակետային ուսումնասիրության (ներառյալ մարդահամարը, որը կծառայի որպես իրավասության վերջնաժամկետ, ունեցվածքի գույքագրումը և սոցիալ-տնտեսական հետազոտությունը) միջոցով սահմանվի նրանց իրավունքը: Նախընտրելի է դա անել ծրագրի նույնականացման փուլում՝ այդպիսի օգուտներից օգտվել ցանկացող ներխուժողների հետագա ներհոսքը կանխելու համար:

XI. Շահառու են այն ԾԱԱ-երը, որոնք ունեն հողամասի սեփականության իրավունք (ներառյալ օրենքով ճանաչված սովորույթի կամ ավանդույթի հիման հողային իրավունքները), այն ԾԱԱ-երը, որոնք մարդահամարի դրությամբ չունեն սեփականության իրավունք, բայց ունեն հավակնություն այդպիսի հողատարածքի կամ ունեցվածքի նկատմամբ, և այն ԾԱԱ-երը, որոնք չունեն նրանց կողմից զբաղեցված հողատարածքի ճանաչված սեփականության իրավունք:

XII. Որպես ապրուստի միջոց հողագործությամբ զբաղվողների համար նախապատվություն պետք է տրվի հողատարածքի հիման վերաբնակեցման ռազմավարություններին:

XIII. Ցուցաբերել աջակցություն անցումային շրջանի համար (տարահանման և ապրուստի վերականգնման միջև ընկած ժամանակահատվածում):

XIV. Տարահանվողների մեջ առանձնահատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել խոցելի խմբի, հատկապես աղքատության շեմից ցածր գտնվողների, հողամաս չունեցողների, ծերերի, կանանց և երեխաների, ազգային փոքրամասնությունների և այլոց կարիքներին:

XV. Այն դեպքում, երբ ամբողջ տարահանված բնակչության վրա ազդեցությունը չնչին է կամ տարահանվել է 200-ից քիչ անձ, ապա պետք է պատրաստվի հակիրճ վերաբնակեցման պլան:

Բացի ՃՄՀԳ քաղաքականության վերոնշյալ գլխավոր սկզբունքները, շեշտ է դրվում նաև մանրամասն վերաբնակեցման քաղաքականության վրա, որը ներառում է վերոնշյալ բոլոր կետերը (ծրագրին բնորոշ վերաբնակեցման պլան, իրականացման ինստիտուցիոնալ շրջանակ, մոնիտորինգի և գնահատման մեխանիզմ, իրականացման ժամանակացույց, մանրամասն ֆինանսական պլան և այլն):

2-3 ՃՄՀԳ ուղեցույցի/ ՀԲ ԳՔ.4.12-ի և Հայաստանի օրենսդրության միջև տարբերության վերլուծություն

Վերաբնակեցման և հողամասի օտարման տեսանկյունից ՃՄՀԳ ուղեցույցի/ ՀԲ ԳՔ.4.12-ի և Հայաստանի օրենքների միջև տարբերության վերլուծությունը ներկայացված է աղյուսակ 2-3.1-ում:

Աղյուսակ 2-3.1 ՃՄՀԳ ուղեցույցի/ ՀԲ ԳՔ.4.12-ի և Հայաստանի օրենսդրության միջև տարբերության վերլուծություն

Հ/Հ	ՃՄՀԳ ուղեցույց/ՀԲ ԳՔ.4.12	ՀՀ օրենսդրություն	Տարբերությունը	Տարբերությունը լրացնելու միջոցառում
1	Անհրաժեշտ է հնարավորինս խուսափել վերաբնակեցումից և ապրուստի միջոցի կորուստ առաջացնելուց՝ դիտարկելով բոլոր կենսունակ այլընտրանքները (ՃՄՀԳ ՈԻՑ)	«Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման մասին» ՀՀ օրենքի (այսուհետ՝ «Հողի օտարման մասին օրենք») 4-րդ հոդվածում նշված է, որ «հանրային շահը պետք է գերակա լինի օտարվող սեփականության սեփականատիրոջ շահերից»: Այնուամենայնիվ, ըստ սոցիալական նորմերի, անհրաժեշտ է հնարավորինս խուսափել վերաբնակեցումից և ապրուստի միջոցի կորուստ առաջացնելուց:	Չկա	-
2	Երբ բնակչության վերաբնակեցումն անխուսափելի է, ապա անհրաժեշտ է ձեռնարկել արդյունավետ միջոցներ՝ ազդեցությունը նվազագույնի հասցնելու և կորուստները փոխհատուցելու նպատակով (ՃՄՀԳ ՈԻՑ)	Ըստ «Հողի օտարման մասին օրենքի» 11-րդ հոդվածի՝ օտարվող սեփականության դիմաց պետք է վճարվի օտարվող սեփականության շուկայական արժեքից տասնհինգ տոկոս ավելի գումար (= ամբողջական փոխարինման արժեք): Սեփականության օտարման հետ կապված ֆինանսական պարտավորությունները (հարկեր, տուրքեր, պարտադիր վճարներ) հատուցում է ձեռքբերողը:	Չկա	-
3	Վերաբնակեցման ենթակա բնակչությունը և այն անձինք, որոնք կկորցնեն իրենց ապրուստի միջոցը, պետք է ստանան բավարար փոխհատուցում և աջակցություն, այնքանով, որ նրանք կարողանան բարելավել կամ առնվազն	Ըստ «Հողի օտարման մասին օրենքի» 11-րդ հոդվածի՝ որպես փոխհատուցում վճարվում է օտարվող սեփականության շուկայական արժեքից տասնհինգ տոկոս ավելի գումար: Կարելի է համարել, որ դա արվում է Ծրագրի ազդակիր անձանց (ԾԱԱ) կենսամակարդակը մինչև Ծրագիրն եղած մակարդակը վերականգնելու համար:	Չկա	-

Հ/Հ	ՃՄՀԳ ուղեցույց/ՀԲ ԳՔ4.12	ՀՀ օրենսդրություն	Տարբերությունը	Տարբերությունը լրացնելու միջոցառում
	վերականգնել իրենց կենսամակարդակը, եկամտի հնարավորությունները և արտադրողականությունը մինչև Ծրագիրն եղած մակարդակը (ՃՄՀԳ ՈԲՑ)			
4	Փոխհատուցումը պետք է հնարավորինս հիմնված լինի ամբողջական փոխարինման արժեքի վրա (ՃՄՀԳ ՈԲՑ)	Ինչպես արդեն նշվել է՝ որպես փոխհատուցում վճարվում է օտարվող սեփականության շուկայական արժեքից տասնհինգ տոկոս ավելի գումար:	Չկա	-
5	Փոխհատուցումն ու այլ տեսակի աջակցությունները պետք է տրամադրվեն մինչև տեղափոխումը (ՃՄՀԳ ՈԲՑ)	Ըստ «Հողի օտարման մասին օրենքի» 3-րդ հոդվածի 2-րդ կետի՝ օտարվող սեփականության դիմաց պետք է տրվի նախնական համարժեք փոխհատուցում: Փոխհատուցումը տրամադրվում է մինչև տեղափոխումը և սեփականության օտարումը:	Չկա	-
6	Մեծամասշտաբ վերաբնակեցման հանգեցնող ծրագրերի համար պետք է պատրաստվեն վերաբնակեցման գործողությունների պլաններ, որոնք պետք է հասանելի լինեն հանրությանը (ՃՄՀԳ ՈԲՑ) Մինչև 200 հոգու վերաբնակեցման կամ հողի օտարման հանգեցնող ծրագրերի համար պետք է պատրաստվի կրճատ վերաբնակեցման պլան (ՀԲ ԳՔ4.12 պարբ.25)	«Հողի օտարման մասին օրենքում» չկա դրույթ վերաբնակեցման գործողությունների պլան մշակելու մասին:	Հայաստանում ՎԳՊ պատրաստելու կարիք չկա	Պետք է պատրաստվի հակիրճ ՎԳՊ:
7	Վերաբնակեցման գործողությունների պլանի պատրաստման ժամանակ ազդակիր բնակչության և նրանց համայնքների հետ պետք է իրականացվեն քննարկումներ՝ նախապես հասանելի բավարար	ՀՀ օրենսդրությունում չկան վերաբնակեցման և սեփականության օտարման համար ազդակիր բնակչության հետ քննարկումներ իրականացնելու հստակ իրավական պահանջներ:	ՎԳՊ պատրաստելու և քննարկումներ իրականացնելու վերաբերյալ դրույթ չկա:	ՎԳՊ պատրաստելու ընթացում անհրաժեշտ է անցկացնել հանրային լսումներ ԾԱԱ հետ:

Հ/Հ	ՃՄՀԳ ուղեցույց/ՀԲ ԳՔ4.12	ՀՀ օրենսդրություն	Տարբերությունը	Տարբերությունը լրացնելու միջոցառում
	տեղեկատվության հիման վրա (ՃՄՀԳ ՈԻՑ)			
8	Քննարկումներ իրականացնելիս պարզաբանումները պետք է կատարվեն ազդակիր բնակչությանը հասկանալի տեսքով, ձևով և լեզվով (ՃՄՀԳ ՈԻՑ)	Ըստ ՀՀ «լեզվի մասին» օրենքի 3-րդ և 4-րդ հոդվածների՝ հողի օտարմանն առնչվող բոլոր պաշտոնական ծանուցումները պետք է լինեն հայերենով: Հանրային քննարկումները պետք է անցկացվեն հայերենով: Ազգային փոքրամասնությունները հիմնականում առանց դժվարության կարողանում են հաղորդակցվել հայերենով: Ազգային փոքրամասնությունների այն անձինք, որոնք տիրապետում են հայերենին, կարող են աջակցել ԾԱԱ-երին իրենց լեզվով:	Չկա	-
9	Վերաբնակեցման գործողությունների պլանների պլանավորման, իրականացման և մոնիտորինգի հարցում պետք է պատշաճ կերպով խթանել ազդակիր բնակչության մասնակցությունը (ՃՄՀԳ ՈԻՑ)	ՀՀ օրենսդրությունում վերաբնակեցման գործողությունների պլանների պլանավորման, իրականացման և մոնիտորինգի հարցում ազդակիր բնակչության մասնակցությունը ապահովելու հստակ իրավական պահանջներ չկան: Այնուամենայնիվ, պլանավորման ընթացքում ԾԱԱ կարող են մասնակցություն ունենալ քննարկումներին:	ՎԳՊ պատրաստմանը, իրականացմանը և մոնիտորինգին ազդակիր անձանց մասնակցության վերաբերյալ նշում չկա:	Առաջարկվում է քննարկումների և մոնիտորինգի ընթացքում ներգրավել ԾԱԱ ներկայացուցիչ:
10	Ազդակիր բնակչության և նրանց համայնքների համար պետք է ստեղծվեն պատշաճ և մատչելի բողոքարկման մեխանիզմներ (ՃՄՀԳ ՈԻՑ)	Ըստ «Հողի օտարման մասին օրենքի» 9-րդ հոդվածի՝ պետք է ստեղծել բողոքարկման մեխանիզմներ: Սեփականության իրավունք ունեցող ազդակիր բնակչությունը իրավունք ունի բողոքարկել օտարվող սեփականությունն ուսումնասիրելու մասին Կառավարության որոշումները: Այնուամենայնիվ, ԾԱԱ համար	Սեփականության ուսումնասիրման արդյունքների բողոքարկումից բացի այլ բողոքարկման համակարգ սահմանված չէ ՀՀ օրենսդրությունում:	Պետք է ստեղծվի ԾԱԱ համար մատչելի բողոքարկման համակարգ:

Հ/Հ	ՃՄՀԳ ուղեցույց/ՀԲ ԳՔ4.12	ՀՀ օրենսդրություն	Տարբերությունը	Տարբերությունը լրացնելու միջոցառում
		<p>բողոքարկման հնարավորությունը սահմանափակված է մինչև սեփականության նախնական ուսումնասիրության վերաբերյալ բողոքարկման ներկայացումը: Այլ հարցերի (փուլերի) համար պատշաճ և մատչելի բողոքարկման մեխանիզմներ ստեղծված չեն:</p>		
11	<p>Ազդակիր անձինք պետք է հնարավորինս շուտ նույնականացվեն և գրանցվեն, որպեսզի նախնական ելակետային ուսումնասիրության (ներառյալ մարդահամարը, որը կծառայի որպես իրավասության վերջնաժամկետ, ունեցվածքի գույքագրումը և սոցիալ-տնտեսական հետազոտությունը) միջոցով սահմանվի նրանց իրավունքը: Նախընտրելի է դա անել ծրագրի նույնականացման փուլում՝ այդպիսի օգուտներից օգտվել ցանկացող ներխուժողների հետագա ներհոսքը կանխելու համար (ՀԲ ԳՔ4.12 պարբ.6)</p>	<p>Ըստ «Հողի օտարման մասին օրենքի» 7-րդ հոդվածի 2-րդ կետի՝ ազդակիր բնակչության (սեփականատերերի) և ունեցվածքի նույնականացումը պետք է իրականացվի նախնական փուլում: Չկա դրույթ վերջնաժամկետի և սոցիալ-տնտեսական հետազոտության վերաբերյալ:</p>	<p>Չկա դրույթ վերջնաժամկետի վերաբերյալ: Չկա նշում սոցիալ-տնտեսական հետազոտության իրականացման վերաբերյալ:</p>	<p>SSՀ փուլում չի կարող սահմանվել վերջնաժամկետ: Մակայն, այն կարող է սահմանվել ՄՆ փուլում՝ վարկային համաձայնագիր կնքելուց հետո: Ծրագրի վաղ փուլում պետք է իրականացվի ԾԱԱ ուղղված սոցիալ-տնտեսական հետազոտություն և գույքի հաշվեգրում: SSՀ փուլում ԾԱԱ նույնականացման համար իրականացվել է ոչ-պաշտոնական և սոցիալ-տնտեսական հետազոտություն և գույքի հաշվեգրում:</p>
12	<p>Շահառու են այն ԾԱԱ-երը, որոնք ունեն հողատարածքի սեփականության իրավունք (ներառյալ օրենքով ճանաչված սովորույթի կամ ավանդույթի հիման հողային իրավունքները), այն ԾԱԱ-երը, որոնք մարդահամարի դրությամբ չունեն</p>	<p>«Հողի օտարման մասին օրենքի» 11-րդ հոդվածի 6-րդ կետում հստակ նշված է, որ փոխհատուցում տրամադրվում է միայն սեփականության իրավունք ունեցող անձանց:</p>	<p>Ըստ ՀՀ օրենսդրության՝ ունեցվածքի միայն օրինական սեփականատերեն են ենթակա փոխհատուցման:</p>	<p>Սեփականության իրավունք չունեցող ԾԱԱ-երին փոխհատուցում չի կարող տրամադրվել: Մակայն, նրանք հաշվի կառնվեն Ծրագրի կողմից ազդեցության մեղմացման համար: Ծառի</p>

Հ/Հ	ՃՄՀԳ ուղեցույց/ՀԲ ԳՔ4.12	ՀՀ օրենսդրություն	Տարբերությունը	Տարբերությունը լրացնելու միջոցառում
	սեփականության իրավունք, բայց ունեն հավակնություն այդպիսի հողատարածքի կամ ունեցվածքի նկատմամբ, և այն ԾԱԱ-երը, որոնք չունեն նրանց կողմից զբաղեցված հողատարածքի ճանաչված սեփականության իրավունք (ՀԲ ԳՔ4.12 պարբ.15)			կորստի համար բոլոր ԾԱԱ-երին պետք է տրամադրվի փոխհատուցում, անկախ իրավական կարգավիճակից:
13	Որպես ապրուստի միջոց հողագործությամբ զբաղվողների համար նախապատվություն պետք է տրվի հողատարածքի հիման վերաբնակեցման ռազմավարություններին (ՀԲ ԳՔ4.12 պարբ.11)	ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված փոխհատուցման ռազմավարությունը («Հողի օտարման մասին օրենքի» հոդված 11) ներառում է միայն դրամային փոխհատուցում՝ անկախ տարահանվող անձանց ապրուստի և այլ սոցիալական առանձնահատկություններից: Լիցենզավորված գնահատողի կողմից իրականացվում է օտարվող հողամասի շուկայական արժեքի գնահատում, հաշվի առնելով հողամասի արտադրողականությունը:	Հայաստանում ունեցվածքի համար դրամային փոխհատուցումը սկզբունքային է:	Հողամասի կորստի համար կտրամադրվի դրամային փոխհատուցում, հաշվի առնելով հողի արտադրողականությունը:
14	Ցուցաբերել աջակցություն անցումային շրջանի համար (տարահանման և ապրուստի վերականգնման միջև ընկած ժամանակահատվածում) (ՀԲ ԳՔ4.12 պարբ.6)	ՀՀ օրենսդրությունը չի նախատեսում աջակցություն անցումային շրջանի համար:	Չկա նշում ՀՀ օրենսդրությունում:	Ծրագիրը տարահանման չի հանգեցնի: Հողի կորստի համար կտրամադրվի դրամային փոխհատուցում, հաշվի առնելով հողի արտադրողականությունը:
15	Տարահանվողների մեջ առանձնահատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել խոցելի խմբի, հատկապես աղքատության շեմից ցածր գտնվողների, հող չունեցողների, ծերերի, կանանց և երեխաների, ազգային	ՀՀ օրենսդրությունում չի սահմանվում իրավական մեխանիզմ խոցելի խմբին առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնելու համար:	Չկա նշում ՀՀ օրենսդրությունում:	Խոցելի անձինք պետք է առանձնապես հաշվի առնվեն:

Հ/Հ	ՃՄՀԳ ուղեցույց/ՀԲ ԳՔ4.12	ՀՀ օրենսդրություն	Տարբերությունը	Տարբերությունը լրացնելու միջոցառում
	փոքրամասնությունների և այլոց կարիքներին (ՀԲ ԳՕ4.12 պարբ.8)			
16	Այն դեպքում, երբ ամբողջ տարահանված բնակչության վրա ազդեցությունը չնչին է կամ տարահանվել է 200-ից քիչ անձ, ապա պետք է պատրաստվի հակիրճ վերաբնակեցման պլան (ՀԲ ԳՔ4.12 պարբ.25).	ՀՀ օրենսդրությունը չի նախատեսում կրճատ վերաբնակեցման գործողությունների պլանների պատրաստում:	ՎԳՊ-ի համար չկա նշում ՀՀ օրենսդրությունում:	Տարահանման ենթակա ԾԱԱ թիվը գրո է, հետևաբար, Ծրագրի համար պետք է պատրաստվի հակիրճ ՎԳՊ (ամբողջական ՎԳՊ-ի փոխարեն):

ԳԼՈՒԽ 3 ԿԵՐԱԲՆԱԿԵՑՄԱՆ ՄԱՍԵՏԱԲԸ

3-1 Մարդահամար

ԾԱԱ-երին նույնականացնելու համար 2016թ. մարտից ապրիլ ընկած ժամանակահատվածում անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի տրամադրած պաշտոնական կադաստրային քարտեզի հիման վրա Եղվարդ, Նոր Երզնկա և Աշտարակ համայնքներում իրականացվել է մարդահամար: Այնուամենայնիվ, հայտնաբերվել են պետական և համայնքային հողամասերն ապօրինի օգտագործողներ:

(1) Ոռոգման ջրանցքների ազդակիր տարածքի ապօրինի հողօգտագործողներ

Ծրագրի շրջանակներում առաջակվում է կառուցել երկու սնուցող ջրանցք և երկու ջրթող ջրանցք: Եղվարդ քաղաքում նախատեսվում է կառուցել Սնուցող ջրանցք 1-ը, Սնուցող ջրանցք 2-ը և Ջրթող ջրանցք 1-ը: Այս տարածքում ապօրինի հողօգտագործող չկա:

Մյուս կողմից, Նոր Երզնկա համայնքի Ջրթող ջրանցք 2-ի տարածքում կա 7 ապօրինի հողօգտագործող (տնային տնտեսություն)՝ բաղկացած ընդհանուր 44 անդամից:

(2) Ջրամբարի ազդակիր տարածքի ապօրինի հողօգտագործողներ

Ջրամբարի ավազանի տարածում ոչ բոլոր ապօրինի հողօգտագործողներն են նույնականացվել²: Մյուս կողմից, Ջրամբարի ավազանի տարածքում հայտնաբերվել է 53 մշակվող հողամաս: Ջրամբարի ավազանի տարածքի մշակվող հողամասերի հայտնաբերման համար կատարվել է ուսումնասիրություն՝ համագործակցելով տեղի գյուղատնտեսների հետ: Ուսումնասիրության արդյունքում հայտնաբերվել է 53 հողամաս: Մնացած տարածքը բնական արոտավայրեր և չմշակվող հողամասեր են³: Հետևաբար, ենթադրվում է, որ կա առավելագույնը 53 Ծրագրի ազդակիր տնային տնտեսություն (ԾԱՍՏ), եթե յուրաքանչյուր տնային տնտեսություն մշակում է մեկ հողամաս: Ըստ սոցիալ-տնտեսական հետազոտության, տնային տնտեսությունները միջինում կազմված են 5.59 անձից: Այնուհետև, Ջրամբարի ավազանի տարածքի ապօրինի հողօգտագործող հանդիսացող ԾԱԱ-երի թիվը հաշվելու համար կարելի է 53 ԾԱՍՏ-ն բազմապատկել 5.59-ով: Արդյունքում, կստանանք 296 անձ:

² Ջրամբարի ավազանի տարածքում հողագործությամբ զբաղվող ապօրինի հողօգտագործողների վերաբերյալ մանրամասն տեղեկատվությունը բերված է այլ բաժնում (տես “3-3 սոցիալ-տնտեսական հետազոտություն”-ը):
³ Մշակվող հողամասերը հայտնաբերելու, մշակվող մշակաբույսերը և հողամասերի մակերեսները պարզելու համար ՃՄՀԳ հետազոտական խմբի կողմից Ջրամբարի ավազանի տարածքում իրականացվել է դաշտային հետազոտություն:

(3) Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործական աշխատանքները

Ըստ Ջրամբարի ավազանի տարածքում վարձու աշխատուժի միջոցով հողագործությամբ զբաղվող հողագործներից մեկի հետ արված հարցազրույցի, ապօրինի հողօգտագործողները 1հա մակերեսով հողամաս մշակելու համար տվորաբար վարձում են աշխատողներ տարեկան 4 օրվա աշխատանքի համար: Վարձու աշխատողները օրական 4 ժամ են աշխատում: Վարձու աշխատողների հիմնական աշխատանքներն են.

- 1) Վար - 40,000 դրամ/հա (ներառյալ աշխատավարձն ու տրակտորի վարձավճարը)
- 2) Ցանք - 10,000 դրամ/հա
- 3) Ջրում - 10,000 դրամ/հա

Ապօրինի հողօգտագործողները Ջրամբարի ավազանի տարածքում հողագործությամբ զբաղվելու համար վարձում են տարեկան մեկ աշխատող մեկ օրվա համար, քանզի տարբեր աշխատանքների համար տարբեր աշխատողներ են վարձվում: Որոշ աշխատողներ իրենց սեփական տրակտորով աշխատանք են կատարում նաև Ջրամբարի ավազանի տարածքից դուրս, իսկ որոշներն ունեն սեփական գյուղատնտեսական նշանակության հողամասեր: Այս պայմաններից ելնելով կարելի է ասել, որ աշխատողները Ջրամբարի ավազանի տարածքում կատարվող աշխատանքներից ստացվող աշխատավարձից մեծ կախում չունեն:

Ըստ հարցազրույցի, ապօրինի հողօգտագործողների և վարձու աշխատողների միջև հարաբերությունները սերտ չեն: Ապօրինի հողօգտագործողներն անգամ վարձու աշխատողների հեռախոսահամարները չունեն: Այդ պատճառով, Ջրամբարի ավազանի տարածքում ապօրինի հողօգտագործողների կողմից վարձված աշխատողների վրա լուրջ ազդեցություն չկա: Այդ պատճառով, վարձու աշխատողները ԾԱԱ չեն համարվում:

(4) ԾԱԱ-երի ընդհանուր թիվը

Ծրագրի ազդակիր տարածքում վերաբնակեցման կարիք չկա: Աղյուսակ 3-1.1-ում ներկայացված է ԾԱՏՏ և ԾԱԱ թիվը: ԾԱԱ ընդհանուր թիվը 418 է, իսկ ԾԱՏՏ ընդհանուր թիվը՝ 75:

Աղյուսակ 3-1.1 ԾԱՏՏ և ԾԱԱ թիվը

Կորստի տեսակը	ԾԱՏՏ թիվը			ԾԱԱ թիվը		
	Օրինական	Ապօրինի	Ընդամենը	Օրինական	Ապօրինի	Ընդամենը
1. Վերաբնակեցման ենթակա						
1-1.ՏՏ (պետական հողի վրայի շինության սեփականատեր)	0	0	0	0	0	0
1-2.ՏՏ (մասնավոր հողի վրայի շինության սեփականատեր)	0	0	0	0	0	0
1-3.ՏՏ (սեփականատեր)	0	0	0	0	0	0
1-4.ԱԸ (պետական հողի վրայի շինության սեփականատեր)	0	0	0	0	0	0
1-5.ԱԸ (մասնավոր հողի վրայի շինության սեփականատեր)	0	0	0	0	0	0
1-6. ԱԸ (սեփականատեր)	0	0	0	0	0	0
1-7.Համայնքային սեփականություն հանդիսացող շինություններ, ներառյալ պատմամշակութային հուշարձաններ	0	0	0	0	0	0
Ընդամենը (1)	0	0	0	0	0	0

Կորստի տեսակը	ԾԱՏՏ թիվը			ԾԱԱ թիվը		
	Օրինական	Ապօրինի	Ընդամենը	Օրինական	Ապօրինի	Ընդամենը
2. Վերաբնակեցման ոչ-ենթակա						
2-1. Պետական կամ համայնքային հողամաս ⁴	-	60	60	-	340	340
1) Ջրանցքի տարածք	-	7	7	-	44	44
2) Ջրամբարի տարածք	-	53	53	-	296	296
2-2. Մասնավոր հողամաս	15	-	15	78	-	78
1) Ջրանցքի տարածք	12	-	12	64	-	64
2) Ջրամբարի տարածք	3	-	3	14	-	14
2-3. Վարձու աշխատող ⁵	-	-	-	-	-	-
Ընդամենը (2)	15	60	75	78	340	418
Ընդամենը (1~2)	15	60	75	78	340	418

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

Նշում. 1. Վարձու աշխատողները ԾԱԱ չեն համարվում

2. ԱԸ – առևտրային ընկերություններ

(5) Վերջնաժամկետ

ՏՏՀ փուլում վերջնաժամկետ չի հայտարարվել, քանի որ Ծրագիրն իրականացվում է Հայաստանում ընդունված կարգի համաձայն, ըստ որի վերջնաժամկետը որոշվում և հայտարարվում է ՄՆ փուլում: Այնուամենայնիվ, ԾԱԱ-երը արդեն նույնականացվել են ՏՏՀ փուլում իրականացված մարդահամարի և սոցիալ-տնտեսական հետազոտության միջոցով: Ծրագրի ազդակիր տարածք նոր հողօգտագործողների ներհոսքը կանխելու համար վերջնաժամկետը պետք է որոշվի ՄՆ փուլի վերջնական մարդահամարի առաջին օրը և նախապես հայտարարվի բոլոր ԾԱԱ-երին: Ապացույցի համար առաջարկվում է վերջնաժամկետից մի քանի օր առաջ նկարել Ծրագրի ազդակիր տարածքը և ԾԱԱ-երին:

ԾԱԱ-երի վերաբերյալ ՏՏՀ փուլում հավաքված տեղեկատվությունն ու տվյալները կօգտագործվեն ՄՆ փուլում: Մարդահամարի արդյունքները պետք է թարմացվեն, քանի որ Ծրագրի ազդակիր տարածքում իրավիճակը կարող է փոխվել: Ըստ ՀԲ ԳՔ.4.12-ի, պետք է կրկին իրականացնել մարդահամար, եթե վերջին մարդահամարից հետո երկու տարվա ընթացքում հողամասերի օտարում չի իրականացվել: Այնուամենայնիվ, ՀՀ օրենսդրությամբ այդպիսի կարգ չկա: Հետևաբար, Ծրագրի շրջանակներում առաջարկվում է օգտագործել ՀԲ ԳՔ.4.12-ը, որում ասվում է, որ մարդահամարի վավերականությունը երկու տարի է: ՄՆ փուլի համար նախատեսվում է ծախսել 14 ամիս, իսկ վերջնաժամկետը կհայտարարվի ՄՆ փուլի 9-րդ ամսում⁵:

3-2 Սեփականության և հողամասերի հետազոտություն

Ոռոգման ջրանցքների և Ջրամբարի շինարարության համար անհրաժեշտ է հողամասի ժամանակավոր օգտագործում կամ օտարում: Ծրագրի ազդակիր տարածքում սեփականության և հողամասերի հետազոտության արդյունքները ներկայացված են ստորև:

(1) Ծրագրի ազդակիր տարածք

Ծրագրի ազդակիր տարածքում հողամասերն ըստ սեփականության դասակարգվում են երեք կատեգորիաների՝ ա) պետական, բ) համայնքային, և գ) մասնավոր: Ծրագրի ընդհանուր ազդակիր տարածքը 819.36 հա է, իսկ Ջրամբարի շինարարության ազդակիր տարածքը 792.48 հա է, որը կազմում է Ծրագրի ազդակիր տարածքի 97%-ը:

⁴ Եթե ապօրինի հողօգտագործողներից յուրաքանչյուրը մշակում է մեկ հողամաս, ապա առավելագույնը 53 ապօրինի հողօգտագործող կլինի: Հետևաբար, ենթադրվում է, որ ազդակիր տնային տնտեսությունների թիվը 53 է: Բացի այդ, ըստ սոցիալ-տնտեսական հետազոտության, Ծրագրի ազդակիր տարածքում ընտանիքի անդամների միջին թիվը 5.59 է: Հետևաբար, ենթադրվում է, որ Ջրամբարի տարածքում ապօրինի հողօգտագործող թիվը մոտավորապես 296 է:

⁵ Մանրամասն ժամանակացույցը ներկայացված է Գլուխ 7-ում:

Աղյուսակ 3-2.1 Ծրագրի ազդակիր տարածքն ըստ սեփականության դասի

Կատեգորիա	Հողամաս	Ազդակիր տարածք (հա)
1) Պետական	2	54.49
2) Համայնքային	77	738.94
3) Մասնավոր	25	25.93
Ընդամենը		819.36

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

1) Պետական սեփականություն հանդիսացող հողամասեր

Աղյուսակ 3-2.2-ում ներկայացված է պետական սեփականություն հանդիսացող հողամասերի նշանակությունը: Հիմնականում գյուղատնտեսական նշանակության են:

Աղյուսակ 3-2.2 Ծրագրի ազդակիր տարածք (պետական սեփականություն)

No.	Նշանակությունը	Ազդակիր տարածքը (հա)
1	Գյուղատնտեսական	54.42
2	Այլ	0.07
Ընդամենը		54.49

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

2) Համայնքային սեփականություն հանդիսացող հողամասեր

Աղյուսակ 3-2.3-ում ներկայացված է համայնքային սեփականություն հանդիսացող հողամասերի նշանակությունը: Այդ հողամասերը հիմնականում պատկանում են Եղվարդ քաղաքին:

Աղյուսակ 3-2.3 Ծրագրի ազդակիր տարածք (համայնքային սեփականություն)

No.	Համայնքը	Նշանակությունը	Ազդակիր տարածքը (հա)
1	Եղվարդ	Գյուղատնտեսական	705.66
2		Բնակավայրային	0.00
3		Արդյունաբերական	0.00
4	Նոր Երզնկա	Գյուղատնտեսական	27.89
5		Բնակավայրային	3.47
6		Արդյունաբերական	0.00
7	Աշտարակ	Գյուղատնտեսական	0.00
8		Բնակավայրային	1.92
9		Արդյունաբերական	0.00
Ընդամենը			738.94

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

3) Մասնավոր սեփականություն հանդիսացող հողամասեր

Աղյուսակ 3-2.4-ում ներկայացված է մասնավոր սեփականություն հանդիսացող հողամասերի նշանակությունը: Մասնավոր հողամասերի ընդհանուր ազդակիր տարածքը կազմում է 25.93 հա: Ծրագրի կողմից հիմնականում ազդակիր են գյուղատնտեսական նշանակության հողամասերը: Բացի այդ, առնչվող երեք համայնքներից ամենաշատ ազդեցությունը կկրի Նոր Երզնկա համայնքը: Նոր Երզնկա համայնքում Ծրագրի ազդակիր տարածքը 14.44 հա է, որը կազմում է ընդհանուր ազդակիր տարածքի 56%-ը:

Աղյուսակ 3-2.4 Ծրագրի ազդակիր տարածք (մասնավոր սեփականություն)

No.	Համայնքը	Նշանակությունը	Ազդակիր տարածքը (հա)
1	Եղվարդ	Գյուղատնտեսական	10.05
2		Բնակավայրային	0.00
3		Արդյունաբերական	0.00
4	Նոր Երզնկա	Գյուղատնտեսական	14.24

No.	Համայնքը	Նշանակությունը	Ազդակիր տարածքը (հա)
5	Աշտարակ	Բնակավայրային	0.20
6		Արդյունաբերական	0.00
7		Գյուղատնտեսական	0.00
8		Բնակավայրային	0.54
9		Արդյունաբերական	0.90
Ընդամենը			25.93

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

(2) Ծրագրի ազդակիր շենքեր

Ծրագրի ազդակիր տարածքում կան բնակավայրային և արդյունաբերական հողամասեր, սակայն առաջարկվող օբյեկտներն այնպես են նախագծվել, որ առկա շենքերի օտարման անհրաժեշտություն չառաջանա: Հետևաբար, շենքերի օտարման կարիք չկա:

(3) Ծրագրի ազդակիր ծառեր

Աղյուսակ 3-2.5-ում ներկայացված են Ծրագրի ազդակիր ծառերն ըստ տեսակների: Ծրագրի կողմից ազդեցության կենթարկվի ընդհանուր 4,855 ծառ:

Ջրամբարի ավազանում կա մասնավոր մրգատու այգի, որում կա 3,003 տանձենի և 200 խնձորենի: Ինչպես նշվել է բաժին 1-4 (2)-ում, կատարվել է համեմատություն: Արդյունքում, ընտրվել է մրգատու այգու օտարման տարբերակը:

Աղյուսակ 3-2.5 Ծրագրի ազդակիր ծառերի թիվը

No.	Համայնքը	Սեփականությունը	Տեսակը	Ընդամենը	
1	Եղվարդ	Մասնավոր	Խնձոր	350	
2			Ծիրան	30	
3			Խնձոր	56	
4			Կեռաս	19	
5			Բալ	51	
6			Պնդուկ	9	
7			Թուխ	5	
8			Ընկույզ	52	
9			Փշատ	1	
10			Դեղձ	15	
11			Տանձ	12	
12			Սալոր	19	
13		Մասնավոր	Մասնավոր	Ծիրան	41
14				Խնձոր	763
15				Կեռաս	21
16				Բալ	24
17				Խաղող	90
18				Պնդուկ	1
19				Ընկույզ	88
20				Դեղձ	59
21				Տանձ	3,003
22				Սալոր	146
Ընդամենը				4,855	

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

(4) Ծրագրի ազդակիր մշակվող հողամասեր

Աղյուսակ 3-2.6-ում ներկայացված են տվյալներ ոռոգման ջրանցքների կառուցման ազդակիր մշակվող հողամասերի վերաբերյալ, որոնց ընդհանուր մակերեսը կազմում է 3.67 հա: Ներկայացված են նաև մասնավոր սեփականություն հանդիսացող Ծրագրի ազդակիր մշակարույսերը:

Աղյուսակ 3-2.6 Ոռոգման ջրանցքների կառուցման ազդակիր մշակվող հողամասերի մակերեսները

No.	Համայնքը	Մեփականությունը	Տեսակը	Ընդամենը
1	Եղվարդ	Մասնավոր	Ցորեն	1.04
2	Նոր Երզնկա	Մասնավոր	Առվույտ	2.57
3			Ցորեն	0.06
Ընդամենը				3.67

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտ

Նշում. բացի հաշվեգրման հետազոտությունից, նույնականացվել է նաև Ջրամբարի ավազանի տարածքի ընդհանուր 80հա մակերեսով 53 մշակվող հողամաս: Մանրամասները կներկայացվեն ստորև:

Աղյուսակ 3-2.7-ում ներկայացված են տվյալներ Ջրամբարի կառուցման ազդակիր մշակվող հողամասերի մակերեսների վերաբերյալ: Դրանք ընդհանուր 79 հա մակերեսով պետական և համայնքային սեփականություն հանդիսացող հողամասեր են: Հողամասերը մշակվում են ապօրինի հողօգտագործողների կողմից:

Աղյուսակ 3-2.7 Ջրամբարի կառուցման ազդակիր մշակարույները

No.	Բույսեր	Մակերես (հա)
1	Գարի, ցորեն	54
2	Առվույտ, կորնզան	20
3	Վարելահող	5
Ընդամենը		79

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտ

Ընդհանուր առմամբ Ծրագրի ազդակիր մշակվող հողամասերի մակերեսը 82.27հա է, որից 3.67հա-ն՝ ոռոգման ջրանցքների տարածքում, իսկ 79.00հա-ն՝ Ջրամբարի (տես աղյուսակ 3-2.8-ը):

Աղյուսակ 3-2.8 Ծրագրի ազդակիր մշակվող հողամասերի մակերեսները

Տարածք	հա
Ոռոգման ջրանցք	3.67
Ջրամբարի ավազան	79.00
Ընդամենը	82.27

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտ

3-3 Սոցիալ-տնտեսական հետազոտություն

ԾԱԱ-երի առանձնահատկությունն ու տնտեսական վիճակը հասկանալու համար իրականացվել է սոցիալ-տնտեսական հետազոտություն: Հարցաշարի ձևն ու հետազոտության արդյունքները ներկայացված են հավելված 1-ում և 2-ում: Հետազոտության թիրախ է հանդիսացել Եղվարդ և Նոր Երզնկա համայնքների 32 տնային տնտեսություն, որոնցից 14-ը հողագործությամբ է զբաղվում Ջրամբարի ավազանի տարածքում:

Աղյուսակ 3-3.1 Սոցիալ-տնտեսական հետազոտությանը մասնակցած Ծրագրի ազդակիր տնային տնտեսությունների ընդհանուր թիվը

Վայրը	Ծրագրի ազդակիր տնային տնտեսությունների թիվը			Սոցիալ-տնտեսական հետազոտությանը մասնակցած ազդակիր տնային տնտեսությունների թիվն ու տոկոսը		
	Օրինական	Ապօրինի	Ընդամենը	Օրինական	Ապօրինի	Ընդամենը
Ջրանցքների տարածք	12	7	19	9	6	15
Ջրամբարի ավազան	3	53	56	-	11	11
Միաժամանակ				3	3	6

Վայրը	Ծրագրի ազդակիր տնային տնտեսությունների թիվը			Սոցիալ-տնտեսական հետազոտությանը մասնակցած ազդակիր տնային տնտեսությունների թիվն ու տոկոսը		
	Օրինական	Ապօրինի	Ընդամենը	Օրինական	Ապօրինի	Ընդամենը
Երկու տարածքներում						
Ընդամենը	15	60	75 (100%)	12	20	32 (43%)

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ Նշում. 1. Կա 53 տնային տնտեսություն՝ հաշվի առնելով Ջրամբարի տարածքում մշակվող հողերի թիվը:
 2. Միաժամանակ ջանքերի տարածքում և Ջրամբարի տարածքում հող մշակող ԾՍՏՏ թիվը 6 է
 3. ()- մեջ գրված թիվը ցույց է տալիս մասնաբաժինը բոլոր ԾՍՏՏ-ի մեջ:

Ըստ մշակվող հողերի գտնվելու վայրի ԾՍՏՏ-երը կարելի է բաժանել երկու խմբի: Կան նաև տնային տնտեսություններ, որոնք հող են մշակում թե՛ Ջրամբարի տարածքում, և թե՛ առաջարկվող ջրանցքների տարածքում: Արդյունքում, սոցիալ-տնտեսական հետազոտության արդյունքները վերլուծվել են ըստ հետևյալ երեք խմբերի.

- 1) Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)
- 2) Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)
- 3) Միաժամանակ Ջրամբարի ավազանի տարածքի և առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողերը մշակողներ (n=6)

(1) ԾՍՏՏ ընդհանուր առանձնահատկությունները

1) Ծրագրի ազդակիր բնակչությունն ու ընտանիքների չափը

Հետազոտության շրջանակներում ուսումնասիրվել են թիրախային ԾՍՏՏ-ների թիվն ու բնակչությունը: Սոցիալ-տնտեսական հետազոտությանը մասնակցել է 32 ԾՍՏՏ, կազմված ընդհանուր 179 հոգուց: Նրանցից 179-ը արական սեռի ներկայացուցիչ են, իսկ 88-ը՝ իգական: Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 3-3.2-ում, տնային տնտեսությունների անդամների միջին թիվը 5.59 է, արական սեռի ներկայացուցիչներինը՝ 2.84, իգական սեռի ներկայացուցիչներինը՝ 2.75:

Աղյուսակ 3-3.2 Ծրագրի ազդակիր բնակչությունն ու ընտանիքների չափը

Խումբ	Արական	Իգական	Ընդամենը
1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	3.18	2.73	5.91
2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	2.53	2.47	5.00
3. Միաժամանակ երկու տարածքներում էլ հող մշակողներ (n=6)	3.00	3.50	6.50
Ընդամենը (n=32)	2.84	2.75	5.59

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

2) ԾՍՏՏ-ներ, որոնց գլուխը կին է

Կա երեք տնային տնտեսություն, որոնք գլխավորում են կանայք: Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 3-3.3-ում, դա կազմում է բոլոր ԾՍՏՏ-ների 9 %-ը: Նույն միտումը կա բոլոր երեք

խմբերում:

Աղյուսակ 3-3.3 ԾՍՏՏ գույք

Խումբ	Արական	Իգական	Ընդամենը
1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	10	1	11
2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	13	2	15
3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)	6	0	0
Ընդամենը (n=32)	29 (91%)	3 (9%)	32 (100%)

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

3) Տարեցները ԾՍՏՏ-ներում

Կա 21 ԾՍՏՏ, որոնցում կան 65 տարեկանից մեծ անձինք: Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 3-3.4-ում, դա կազմում է բոլոր ԾՍՏՏ-ների 66 %-ը:

Աղյուսակ 3-3.4 Տարեցները ԾՍՏՏ-ներում

Խումբ	ԾՍՏՏ-ների թիվը	ԾՍՏՏ-ների տոկոսը, որոնցում կան տարեց մարդիկ (%)
1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	7	64
2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	11	73
3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)	3	50
Ընդամենը (n=32)	21	66

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

4) Հաշմանդամները ԾՍՏՏ-ներում

Ընդհանուր 9 ԾՍՏՏ-ներում (28%) կա 10 հաշմանդամ: Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 3-3.5-ում, “3. Միաժամանակ երկու տարածքում էլ հող մշակող” ԾՍՏՏ-ներում հաշմանդամ չկա:

Աղյուսակ 3-3.5 Հաշմանդամները ԾՍՏՏ-ներում

Խումբ	Հաշմանդամների թիվը	ԾՍՏՏ-ների թիվը	ԾՍՏՏ-ների տոկոսը, որոնցում կան հաշմանդամներ (%)
1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2	2	18.2
2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	8	7	46.7
3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)	0	0	0.0
Ընդամենը (n=32)	10	9	28.1

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

5) ԾՍՏՏ-ների գլուխների կրթվածությունը

Բոլոր ԾՍԱ-երը առնվազն ավարտել են տարրական դպրոցը: Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 3-3.6-ում, հասկապես բարձր է երկու տարածքներում էլ հող մշակողների կրթվածության մակարդակը:

Աղյուսակ 3-3.6 ՕՍՏՏ-ների գույնների կրթվածությունը

Կրթություն	Ընդամենը (n=32)	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)
1) Չկա	0	0	0	0
2) Տարրական	0	0	0	0
3) Միջին (8, 9 դասարան)	1 (3%)	0	1 (7%)	0
4) Միջնակարգ	14 (44%)	7 (64%)	6 (40%)	1 (16.5%)
5) Միջին մասնագիտական	9 (28%)	3 (27%)	5 (33%)	1 (16.5%)
6) Բարձրագույն	8 (25%)	1 (9%)	3 (20%)	4 (67%)
Ընդամենը	32 (100%)	11 (100%)	15 (100%)	6 (100%)

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ
 Նշում. ()- մեջ գրված թիվը ցույց է տալիս մասնաբաժինն ըստ կատեգորիաների

(2) ՕՍՏՏ-ների ֆինանսական առանձնահատկությունները

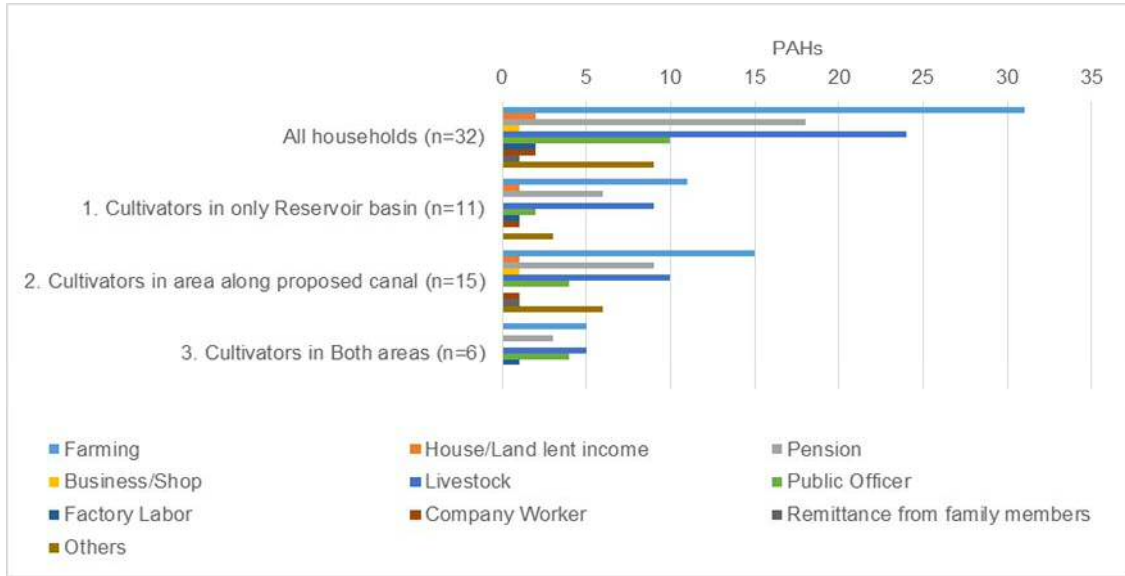
1) Հիմնական եկամտի աղբյուրը

31 տնային տնտեսության համար հիմնական եկամտի աղբյուր է հանդիսանում հողագործությունը: Մեկ տնային տնտեսություն հողագործությունից ստացվող եկամուտ չունի, քանի որ այդ տնային տնտեսությանը պատկանող հողամասն անմշակ է: Երկրորդ ամենաշատ նշված պատասխանը եղել է «անասնապահությունը»: Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 3-3.7-ում և նկար 3-3.1-ում, բոլոր երեք կատեգորիաների համար դիտվում է նույն միտումը:

Աղյուսակ 3-3.7 Եկամտի հիմնական աղբյուրը

Եկամտի տեսակը	Ընդամենը (n=32)	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)
1) Հողագործություն	31	11	15	5
2) Չկնաբուծություն	0	0	0	0
3) Տան/հողամասի վարձակալություն	2	1	1	0
4) Թռչակ	18	6	9	3
5) Բիզնես/խանութ	1	0	1	0
6) Ատաղծագործություն	0	0	0	0
7) Անասնապահություն	24	9	10	5
8) Ուսուցիչ դպրոցում	0	0	0	0
9) Պետական ծառայող	10	2	4	4
10) Վարձու աշխատանք այլ անձանց պատկանող հողամասի վրա	0	0	0	0
11) Աշխատանք գործարանում	2	1	0	1
12) Աշխատանք ընկերությունում	2	1	1	0
13) Դրամային փոխանցում ընտանիքի անդամներից	1	0	1	0
14) Այլ	9	3	6	0

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

Նկար 3-3.1 Եկամտի հիմնական աղբյուրը

2) Միջին տարեկան համախառն եկամուտը

Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 3-3.8-ում, բոլոր ԾԱՏՏ-ների միջին տարեկան համախառն եկամուտը 4,252,000 դրամ է, ներառյալ հողագործությունից ստացվող 2,357,000 դրամ եկամուտը ⁶, 1,504,000 դրամ ոչ-հողագործական եկամուտը և անասնապահությունից ստացվող 391,000 դրամ եկամուտը: ԾԱՏՏ-ների մեջ ամենաշատ տարեկան եկամուտը ստանում են «3. Միաժամանակ երկու տարածքում էլ հող մշակողները», իսկ ամենաքիչը՝ «1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործները»:

Աղյուսակ 3-3.8 Միջին տարեկան համախառն եկամուտը (դրամ)

Եկամտի տեսակը	Ընդամենը (n=32)	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածքում էլ հող մշակողներ (n=6)
Հողագործական եկամուտ				
Ջրամբարի տարածքում	272,200	527,100	0	528,000
Ջրանցքների տարածքում	973,700	0	1,586,000	1,280,000
Ոչ-ազդակիր տարածք	1,111,100	1,622,900	675,000	1,296,000
Ընդամենը	2,357,000	2,150,000	2,261,000	3,104,000
Ոչ-հողագործական եկամուտ	1,504,000	936,800	1,921,700	1,500,000
Անասնապահություն	391,000	618,200	221,300	400,000
Ընդամենը	4,252,000	3,705,000	4,404,000	5,004,000

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

Նշում. 1. Գյուղատնտեսական արտադրանքներ սեփական սպառման համար:

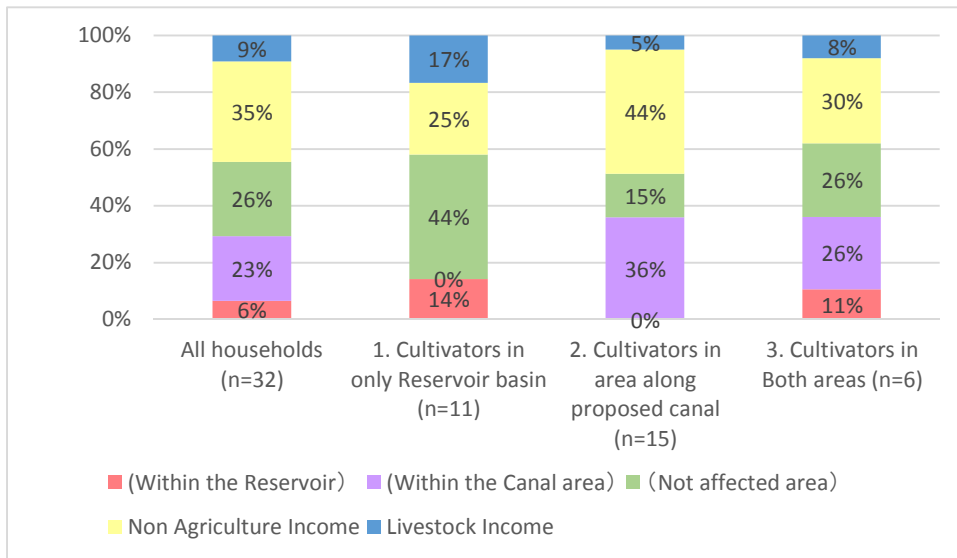
2. Որպես շեղում, տվյալներից հեռացվել է մեկ տնային տնտեսություն, որը մյուս տնային տնտեսությունների համեմատ ունի շատ ավելի մեծ մշակվող հողամաս: .

Նկար 3-3.2-ում ներկայացված են եկամտի աղբյուրների մասնաբաժինները: Երեք խմբերի մեջ ամենացածր տարեկան համախառն եկամուտն ունեն «1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործները», սակայն Ջրամբարի ավազանի տարածքում հողագործությունից ստացվող եկամտի մասնաբաժինը կազմում 14 %: Նրանք ոչ-ազդակիր տարածքից ավելի շատ եկամուտ են ստանում, քան ազդակիր տարածքից:

⁶ ԾԱՏՏ-ների մի մասը մշակաբույսերի մշակմամբ է զբաղվում իր իսկ սպառման համար: Ծրագրի կողմից հասցվող վնասը գնահատելու համար կատարվել է հաշվարկ՝ հիմք ընդունելով գյուղատնտեսական արտադրանքների վաճառքի միավոր գները:

«2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործների» տարեկան համախառն եկամուտը գրեթե նույնն է, ինչ բոլոր տնային տնտեսությունների միջին տարեկան համախառն եկամուտը: Չնայած նրանք կկորցնեն Ծրագրի ազդակիր տարածքում հողագործությունից ստացվող եկամուտը, որը կազմում է ընդհանուր եկամտի 36 %-ը, այնուամենայնիվ, նրանք ոչ-ազդակիր տարածքից ստացվող հողագործական, ինչպես նաև ոչ-գյուղատնտեսական և անասնապահական եկամուտ ունեն:

Երեք խմբերի մեջ ամենաշատ եկամուտն ունեն «3. Միաժամանակ երկու տարածքում էլ հող մշակողները»: Չնայած նրանք կկորցնեն Ջրամբարի և առաջարկվող ջրանցքների տարածքում հողագործությունից ստացվող եկամուտը, որը կազմում է ընդհանուր եկամտի 37 %-ը (11 %+26 %), այնուամենայնիվ, նրանք ոչ-ազդակիր տարածքից ստացվող հողագործական, ինչպես նաև ոչ-գյուղատնտեսական և անասնապահական եկամուտ ունեն:

Նկար 3-3.2 Տարեկան համախառն եկամուտը

3) Ոչ-հողագործական եկամուտ

Բացառությամբ մեկ տնային տնտեսության, ԾԱՏՏ-ներն ունեն ոչ-հողագործական եկամուտ և նրանց հիմնական եկամտի աղբյուրը աշխատավարձն է: Մեծ մաս են կազմում նաև թռչակը, արտագնա աշխատանքից ստացվող եկամուտը և անասնապահությունը: Բոլոր երեք խմբերի համար դիտվում է նույն միտումը: Այնուամենայնիվ, ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 3-3.9-ում, «1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործների» դեպքում ամենամեծ մասն է կազմում ոչ թե աշխատավարձը, այլ թռչակը:

Աղյուսակ 3-3.9 Ոչ-հողագործական եկամուտ

Եկամտի տեսակը	Ընդամենը (n=32)	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածքում էլ հող մշակողներ (n=6)
Չկա	1	1	0	0
Եկամուտ արտագնա աշխատանքից	4	0	4	0
Աշխատավարձ	12	2	6	4
Թռչակ	9	3	4	2
Անասնապահություն	3	2	1	0
Աղբատության նպաստ	2	2	0	0
Այլ (թռչակ և	1	1	0	0

Եկամտի տեսակը	Ընդամենը (n=32)	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)
աշխատավարձ)				
Ընդամենը	32	11	15	6

Աղբյուր. ՀՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

4) Ծրագրի ազդակիր տարածքի մակերեսն ու միջին հողագործական եկամուտը

Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 3-3.10-ում, Ջրամբարի տարածքում մշակվող մեկ տնային տնտեսությանը բաժին ընկնող հողամասի միջին մակերեսը 1.89 հա է, իսկ տնային տնտեսությունների այդ գործունեությունից ստացվող միջին հողագործական եկամուտը կազմում է 272,200 դրամ: Մյուս կողմից, ջրանցքների տարածքում մշակվող մեկ տնային տնտեսությանը բաժին ընկնող հողամասի միջին մակերեսը 0.25 հա է, իսկ տնային տնտեսությունների այդ գործունեությունից ստացվող միջին հողագործական եկամուտը՝ 973,700 դրամ: Համեմատելով «Ջրամբարի ավազանի տարածքի» և «Ջրանցքների տարածքի» հողագործական եկամտաբերությունը, տեսնում ենք, որ առաջինի դեպքում այն ավելի ցածր է, քան երկրորդի դեպքում:

Աղյուսակ 3-3.10 Ծրագրի ազդակիր մշակվող հողամասերի միջին չափը և հողագործական եկամուտը

Կես		Ընդամենը (n=32)	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)
Ջրամբարի ավազանի տարածքում	Հողամասի չափը (հա)	1.89	1.46	0.00	8.47**
	Հողագործական եկամուտը (դրամ)	272,200	527,100	0	528,000
Ջրանցքների տարածքում	Հողամասի չափը (հա)	0.25	0.00	0.30	0.65
	Հողագործական եկամուտը (դրամ)	973,700	0	1,586,000	1,280,000

Աղբյուր. ՀՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

Նշում. * Որպես շեղում, տվյալներից հետագվել է մեկ տնային տնտեսություն, որը մյուս տնային տնտեսությունների համեմատ ունի շատ ավելի մեծ հողագործական եկամուտ:

** Ներառվել է այն տնային տնտեսությունը, որը Ջրամբարի տարածքում ունի 35 հա անմշակ հող:

(3) ԾՄՍՍ-ների ապրուստի պայմանները

1) Հողագործությամբ զբաղվելու տևողությունը

ԾՄՍՍ-ները միջինում 18.5 տարի զբաղվում են հողագործությամբ: «1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործների» 55%-ը հողագործությամբ զբաղվում է ավելի քան 16 տարի՝ սկսելով հողագործությունը անկախության տարիների: Մյուս կողմից, հողագործների 45%-ը հողագործությամբ զբաղվում է 10 տարուց պակաս: «2. Միայն ջրանցքների տարածքի հողագործները» հողագործությամբ են զբաղվում ավելի քան 6 տարի: Ավելին, նրանց 80%-ը հողամասերն օգտագործում է ավելի քան 16 տարի: «3. Միաժամանակ երկու տարածքում էլ հող մշակողների» դեպքում հստակ միտում չկա (տես աղյուսակ 3-3.11-ը):

Աղյուսակ 3-3.11 Հողագործությամբ զբաղվելու տևողությունը (տարիներ)

Կետ	Ընդամենը (n=32)	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)
Բոլոր ԾՍՏՏ-ների միջինը	18.5	14.9	22.6	14
1~5	4	3	-	1
6~10	5	2	2	1
11~15	-	-	-	-
16~20	4	2	1	1
21~25	13	4	8	1
<25	3	-	3	-
Տվյալ չկա	3	-	1	2

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

2) Հողօգտագործման օրինականությունը

Աղյուսակ 3-3.12-ում ներկայացված է ԾՍՏՏ-ների հողօգտագործման օրինականությունը: Ջրամբարի ավազանի տարածքում կա «1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ» կետին համապատասխանող 11 ԾՍՏՏ և «3. Միաժամանակ երկու տարածքում էլ հող մշակող» կետին համապատասխանող 3 ԾՍՏՏ: Բացի այդ, կա «2. Միայն ջրանցքների տարածքի հողագործները» կետին համապատասխանող 6 ԾՍՏՏ: Հետևաբար, կա 20 ԾՍՏՏ, որոնք Ծրագրի ազդակիր տարածքում հողագործությամբ են զբաղվում առանց սեփականության իրավունքի:

Աղյուսակ 3-3.12 Հողօգտագործման օրինականությունը

Կետ	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)
1. Ջրամբարի ավազանի տարածքում	11	-	6
Օրինական	-	-	3
Ապօրինի	11	-	3
2. Ջրանցքների տարածքում	-	15	6
Օրինական	-	9	6
Ապօրինի	-	6	-

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

Նշում. «3. Միաժամանակ երկու տարածքում էլ հող մշակողների» ընդհանուր թիվը 12 է, քանի որ 6 ԾՍՏՏ երկու տարածքում էլ հողագործությամբ են զբաղվում:

(4) Այլ

1) Ծրագրի սպասվող ազդեցությունները

Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 3-3.13-ում, 25 ԾՍԱ (78%) ակնկալում է, որ շինարարության ժամանակ կավելանան աշխատատեղերը: Հատկապես, այդպիսի ակնկալիք ունեն «1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործները»:

Աղյուսակ 3-3.13 Ծրագրի սպասվող ազդեցությունները

Կետ	Ընդամենը (n=32)	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)
1) համայնքում ջրի որակը կվատանա	6	4	1	1
2) Ոչինչ	1	0	1	0
3) Ծինարարության ժամանակ կավելանան աշխատատեղերը	25	10	11	4
7) Այլ (գրոսաշրջության զարգացում և այլն)	7	4	2	1

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ
 Նշում. այս հարցին տրվել են բազմաթիվ պատասխաններ:

2) Ծրագրից ակնկալվող օգուտը

Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 3-3.14-ում, ԾԱԱ-երի մեծ մասն ակնկալում է, որ համայնքում կայուն ջրի հասանելիությունը նախկինի համեմատ ավելի լավ կլինի: Բացի այդ, ԾԱԱ-երն ակնկալում են, որ Ջրամբարի շրջակա տարածքում արդյունաբերությունը կզարգանա:

Աղյուսակ 3-3.14 Ծրագրի ակնկալվող օգուտը

Կետ	Ընդամենը (n=32)	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)
1) Համայնքում կայուն ջրօգտագործում	15	6	4	5
2) Ոռոգման ջրի պակասի հարցի լուծում	15	7	6	2
3) Ոռոգման համակարգի բարելավում	9	5	2	2
4) Արդյունաբերության խթանում	11	7	2	2
5) Ջրի սակագնի նվազում	6	3	3	0
6) Զկա	6	1	4	1
7) Այլ (գրոսաշրջության զարգացում և այլն)	4	2	1	1

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ
 Նշում. այս հարցին տրվել են բազմաթիվ պատասխաններ:

3) Ծրագրի վերաբերյալ մտահոգությունները

Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 3-3.15-ում, ԾԱԱ-երի մեծ մասը մտահոգություն ունի Ջրամբարի ամրության ու սեյսմակայունության վերաբերյալ: Բացի այդ, Ծրագրի ազդակիր տարածքում հողագործությամբ զբաղվողները մտահոգություն ունեն, թե արդյոք հողի կորստի համար փոխհատուցում տրամադրվելու է, թե ոչ:

Աղյուսակ 3-3.15 Ծրագրի վերաբերյալ մտահոգությունները

Կետ	Ընդամենը (n=32)	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)
1) Անվտանգության/ սեյսմակայունության ռիսկը	17	6	7	4
2) Հողի կորստի հետ կապված ֆինանսական վնասը	13	5	5	3
3) Փոխհատուցման տրամադրումը	15	5	7	3
4) Ջրի սակագնի ավելացումը	1	1	0	0
5) Այլ	1	0	0	1

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ
Նշում. այս հարցին տրվել են բազմաթիվ պատասխաններ:

4) Ծրագրի վերաբերյալ տեղեկացվածությունը

Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 3-3.16-ում, ԾԱԱ-երից 24-ը (75 %) տեղյակ են, որ Ծրագրի վերսկսման դեպքում պետք է դադարեցնեն հողագործությունը Ջրամբարի ավազանի տարածքում:

Աղյուսակ 3-3.16 Ծրագրի վերաբերյալ տեղեկացվածությունը

Կետ	Ընդամենը (n=32)	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)
Արդեն տեղյակ է	24	8	11	5
Տեղյակ չէ	8	3	4	1

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

3-4 Մոցիալական և մշակութային առանձնահատկություններ

(1) Եղվարդի ջրամբարի ավազանի տարածքի հողամասերի սեփականության անցումը

1) Խորհրդային ժամանակաշրջանում

Խորհրդային ժամանակաշրջանում բոլոր հողամասերը պատկանում էին պետությանը: Եղվարդի գյուղատնտեսական նշանակության հողամասերում, ներառյալ Եղվարդի ջրամբարի տարածքը, մինչև Եղվարդի ջրամբարի կառուցման ծրագիրը (1970-ականներ) իրականացվում էր հավաքական գյուղատնտեսություն, որը կոչվում էր «կոլխոզ» (տես աջ կողմի նկար (1)-ը): Այդ հողամասերում իրականացվում էր խաղողագործություն և գյուղատնտեսները ստանում էին ֆիքսված ամսական աշխատավարձ: Գյուղատնտեսներն աշխատանքներն իրականացնում էին հերթափոխության սկզբունքով:

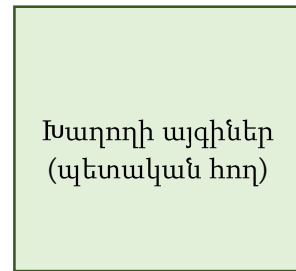
Եղվարդի ջրամբարի տարածքում հողագործությունը դադարեցվեց 1980-ականներին, պայմանավորված Եղվարդի ջրամբարի կառուցմամբ (տես աջ կողմի նկար (2)-ը): Մյուս կողմից, գյուղատնտեսները հողագործությունը շարունակեցին Ջրամբարի ավազանի տարածքից դուրս: Այնուամենայնիվ, գյուղատնտեսների աշխատավարձը չփոխվեց, քանզի այն պետք է հաստատուն լիներ: Դա է պատճառը, որ գյուղատնտեսներին լուրջ վնաս չհասցվեց:

Խորհրդային Միության կառավարությունը 1984թ.-ին դադարեցրեց Եղվարդի ջրամբարի շինարարությունը՝ ֆինանսական խնդիրների պատճառով:

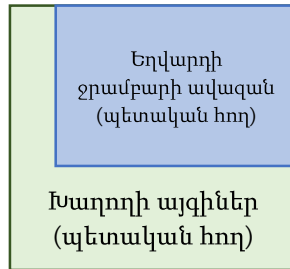
2) ՀՀ անկախացումից հետո

1991թ.-ին Հայաստանն անկախացավ Խորհրդային Միությունից: Հայաստանի անկախացումից հետո Եղվարդի ջրամբարից դուրս գտնվող հողամասերը մասնավորեցվեցին (տես աջ կողմի նկար (3)-ը): Մասնավորեցման ժամանակ մինչև 3 անդամ ունեցող տնային տնտեսությունները ստացան միջինում 0.5 հա հողամաս, իսկ 4 և ավելի անդամ ունեցող տնային տնտեսությունները՝ 1.0 հա և ավելի: Մյուս կողմից, Ջրամբարի տարածքը դարձավ համայնքային:

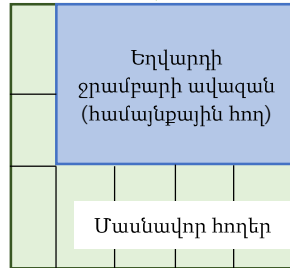
Քանի որ Ջրամբարի շինարարությունը դադարի վիճակում էր նաև անկախացումից հետո, իսկ Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողերը բերրի են, շրջակա տարածքի ժողովուրդը վերսկսեցին հողագործությունը այդ տարածքում: Իրականում նրանք այդ տարածքում հողագործությամբ զբաղվելու օրինական իրավունք չունեն: Այնուամենայնիվ, Ջրամբարի տարածքում հողագործություն իրականացնելու հարցում Եղվարդի քաղաքապետարանը բանավոր թույլատվություն է տվել նրանց, քանի որ հստակ չէ, թե Ջրամբարի շինարարությունը վերսկսելու է, թե ոչ: Ըստ Եղվարդի քաղաքապետարանի, 2015թ.-ի հունիսի դրությամբ ջրամբարի տարածքի հողերը մշակել է մոտավորապես 30~40 գյուղատնտես:

(1) Մինչև ջրամբարի նախագծումը (1970-ականներ)

Ջրամբարի նախագծումից հետո (1980-ականներ)

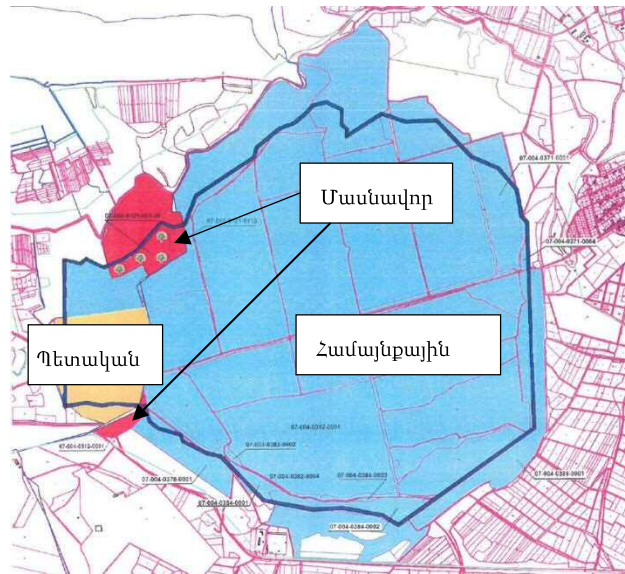

(3) ՀՀ անկախացումից հետո (1991-ից հետո)

3) Հողագործության ներկայիս վիճակը

2016թ. ապրիլի դրությամբ Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողամասերի սեփականությունը դասակարգվում է ըստ 3 կատեգորիաների. ա) պետական, բ) համայնքային և գ) մասնավոր: Հիմնականում հողամասերը համայնքային են (տես նկար 3-4.1-ը), սակայն կա նաև չորս մասնավոր հողամաս, որոնք համայնքների կողմից վաճառվել են անհատներին աճուրդի միջոցով:

Նկար 3-4.1 Ջրամբարի ավազանի տարածքում հողամասերի ներկայիս սեփականության վիճակը

Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործները հաճախ են փոփոխվել, քանի որ նրանցից ոմանք դադարել են հողագործությամբ զբաղվել կամ հողամասերը փոխանցել կամ տվել են վարձով այլ հողագործների:

(2) Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործների նույնականացումը

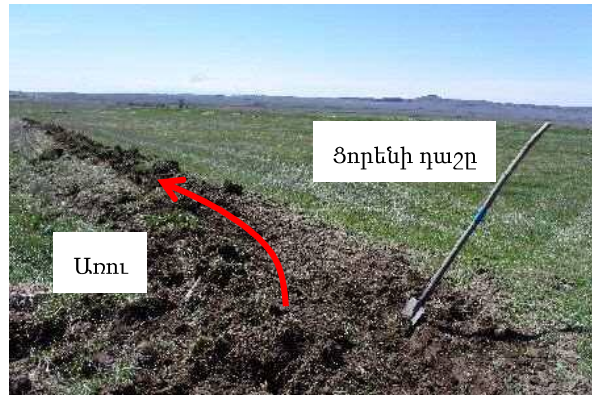
Եղվարդի քաղաքապետարանը, Նոր Երզնկայի գյուղապետարանը և Եղվարդ ՋՕԸ-ն տեղեկատվություն չունեն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործների վերաբերյալ: Բացի այդ, Ջրամբարի տարածքի հողագործների միջև կապը լավ չէ, քանի որ նրանք դաշտ ամեն օր չեն գնում: Դա նշանակում է, որ Ջրամբարի ավազանի տարածքի փաստացի հողագործների և նրանց քանակի վերաբերյալ տվյալներ/տեղեկատվություն չկա: Այդ պատճառով, Ջրամբարի տարածքի մշակվող հողամասերի քանակը պարզելու համար ՃՄՀԳ հետազոտական խմբի կողմից իրականացվել է դաշտային հետազոտություն: Արդյունքում, 2016թ. ապրիլի դրությամբ, նույնականացվել է ընդհանուր 80 հա մակերեսով 53 հողամաս: Կարելի ենթադրել, որ կա առավելագույնը 53 հողագործ, եթե յուրաքանչյուր հողագործ մշակում է մեկ հողամաս: Հետազոտության ընթացքում նույնականացվել է 14 հողօգտագործող, որոնք Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողերը մշակում ապօրինաբար:

Ծրագրի շրջանակներում անցկացված հանրային լսումների և սեմինարների վերաբերյալ իրականացվել է ծանուցում առնչվող համայնքների և ՋՕԸ-ների հայտարարությունների ցուցանակի վրա, կայքէջերում և թերթերում: Դրա նպատակն է ծրագրի վերաբերյալ առնչվող անձանց իրազեկվածության բարձրացումը:

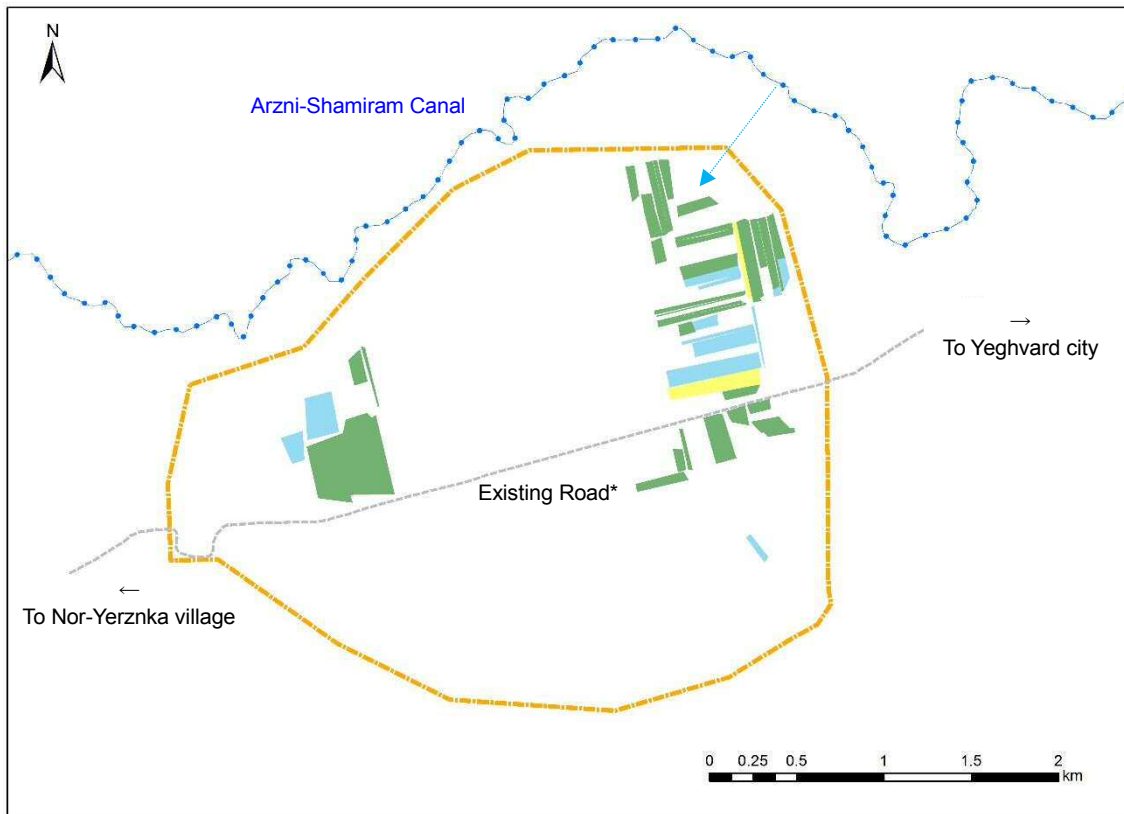
(3) Ներկայիս իրավիճակը Ջրամբարի ավազանի տարածքում

Եղվարդի ջրամբարի ավազանի տարածքի մշակվող հողամասերը ներկայացված են նկար 3-4.2-ում: Հիմնականում հողամասերը գտնվում են այն մասերում, որտեղ կա ջրային ռեսուրսների հասանելիություն: Մասնավորապես, մշակվող հողամասերի մեծ մասը գտնվում է Ջրամբարի հյուսիս-արևելյան հատվածում, որը մոտ է Արզնի-Շամիրամ ջրանցքին: Մյուս կողմից, Ջրամբարի ավազանի կենտրոնական հատվածում կա ընդամենը մի քանի մշակվող հողամաս, քանի որ այդ հատվածի բերրի հողաշերտը հանվել է խորհրդային տարիներին: Նույն ժամանակաշրջանում, դեպի խաղողի այգիներ ջրամատակարարման համար Ջրամբարի ավազանի ամբողջ տարածքում փորվել են առուններ: Ներկայումս հողագործներն օգտագործում են առկա առունները կամ ինքնուրույն փորում են նորերը (տես ֆոտոնկար 1-ը):

Ինչպես ներկայացված է վերոնշյալ կետ (2)-ում, մշակվում է ընդհանուր մոտ 80 հա մակերեսով 53 հողամաս (տես նկար 3-4.2-ը): Ջրամբարի ավազանի արևմտյան մասում կա մեկ տնային տնտեսությանը պատկանող 17 հա մակերեսով մեծ հողամաս: Ջրամբարի ավազանի մնացած 52 հողամասերի միջին մակերեսը 1.2 հա է:

Ֆոտոնկար 1 Առկա առուն և ցորենի դաշտը

Crops	Plots	ha
Barley, Wheat	36	54
Alfalfa, Sainfoin	15	20
Plow ed lands	2	5
Total	53	79

Նկար 3-4.2 Ջրամբարի ավազանի տարծրում մշակվող հողամասեր

*Խորհրդային տարիներին այս տարածքը հատկացվել է Եղվարդի ջրամբարի կառուցման համար:

(4) Ջրամբարի ավազանի տարածքում մշակվող մշակաբույսերը

Ջրամբարի տարածքում հիմնական մշակվող մշակաբույսերն են ցորենը, գարին, առվույտը, կորնգանը: Ցորենի և գարու մշակահողերը կազմում են ջրամբարի ավազանի տարածքի բոլոր գյուղատնտեսական հողերի մոտ 70%-ը: Առվույտը և կորնգանը բազմամյա մշակաբույսեր են, որոնք բերք են տալիս 4-6 տարի, մինչդեռ ցորենը և գարին բերք են տալիս միայն մեկ տարի: Այդ մշակաբույսերից ստացվող շահույթը շատ քիչ է և կազմում է բանջարեղենից և մրգից

ստացվող շահույթի միայն 5%-20%: Ցածր շահույթ ապահովող մշակաբույսերի՝ այս տարածքում մշակման պատճառները հետևյալն են՝ 1) Եղվարդի քաղաքապետարանը հրահանգել է հողագործներին չտնկել բազմամյա մշակաբույսեր, ինչպիսիք են մրգատու ծառերը, պայմանավորված Եղվարդի ջրամբարի շինարարության վերականգնմամբ, և 2) ջրամբարում ջրային ռեսուրսները բավարար չեն:

3-5 Խոցելի անձինք

Հայաստանում աղքատների համար գործում է սոցիալական ապահովության ծրագիր, մասնավորապես՝ «Ընտանեկան նպաստի համակարգ (ԸՆՀ)»: Ըստ սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրության, կա երկու տնային տնտեսություն, որոնք ստանում են ԸՆՀ: Նրանք իրենց ընտանիքներին կերակրելու համար Ջրամբարի ավազանի տարածքում մշակում էին համապատասխանաբար 1 հա և 0.6 հա հողատարածք, իսկ ջրամբարի տարածքից դուրս իրենց պատկանող հողամաս չունեն: Եթե Ծրագիրը սկսվի, նրանք կկորցնեն առօրյա սնունդ հայթայթելու իրենց միջոցները: Այսպիսով, առաջարկվում է նրանց աշխատանքի ընդունել շինարարական աշխատանքների ժամանակ: Բացի նրանցից կան նաև տարեցների, ինչպես նաև հաշմանդամների կողմից գլխավորվող տնային տնտեսություններ, որոնք ստանում են անաշխատունակության նպաստ: Կան նաև կանանց կողմից գլխավորվող տնային տնտեսություններ: Նշված կատեգորիաները նույնպես համարվում են խոցելի, որոնց նույնպես կտրվի առաջնահերթություն՝ Ծրագրի շրջանակներում իրականացվելիք շինարարական աշխատանքներում ներգրավելու համար: Ավելին, նրանց կտրամադրվի նաև նպաստ, ինչպես արվել է ԱԶԲ ծրագրի շրջանակներում իրականացված շինարարության ժամանակ: Մյուս կողմից, ազդակիր տարածքում չկան ազգային փոքրամասնություններ: Հետևաբար, կարիք չկա դիտարկել նրանց հարցը:

ԳԼՈՒԽ 4 ՓՈԽՀԱՏՈՒՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ

4-1 Կորստի փոխհատուցում

(1) Փոխհատուցման բովանդակությունը

Ծրագրի շրջանակներում, ճիշտ է, չի պահանջվում ֆիզիկական վերաբնակեցում, բայց անհրաժեշտ է հողամասերի օտարում: Իրականացնող գործակալության (ԾԻԳ/ՁՏՊԿ) հետ հանդիպումների արդյունքում նախագծվել է փոխհատուցման շրջանակը: Բացի այդ, ինչպես ներկայացված է «Գլուխ 10 հանրային լսումներ» բաժնում, փոխհատուցման շրջանակը ներկայացվել է ԾԱԱ-երին հանրային սեմինարների ժամանակ, որը հիմնականում ընդունելի է եղել մասնակիցների կողմից: Մանրամասն բովանդակությունը ներկայացված է ստորև:

1) Հողամասերի կորուստ

Հողամասի կորստի դիմաց փոխհատուցում կտրվի սեփականության իրավունք ունեցող ԾԱԱ-երին: Ծրագրի ազդակիր տարածքում հստակեցվել է հողի երեք կատեգորիա, մասնավորապես՝ «գյուղատնտեսական», «բնակելի» և «արդյունաբերական»⁷: Ելնելով այդ կատեգորիաներից, ՀՀ կառավարության կողմից լիցենզավորված գնահատողը գնահատում է դրանց շուկայական արժեքները: Ավելին, շուկայական արժեքը սահմանվում է՝ հիմնվելով հասանելիության և արտադրողականության վրա: Այս շուկայական արժեքը պետք է լինի այնքան, որ ԾԱԱ-ն կարողանա գնել համարժեք հողամաս: Շուկայական և պաշտոնական արժեքների միջև համեմատություն անելուց հետո (տես ստորև բերված աղյուսակը)՝ ընդունվել է ավելի բարձր, այսինքն՝ շուկայական արժեքը:

⁷ Շենքերը չեն քանդվի, այնուամենայնիվ, Ծրագրի իրականացումից տարածքը կտուժի:

Աղյուսակ 4-1.1 Պաշտոնական և շուկայական արժեքների համեմատություն

	Պաշտոնական արժեք (դրամ/մ ²)	Շուկայական գին (դրամ/մ ²)
Գյուղատնտեսական (բերքի մշակման)	36.5-118.5	460
Գյուղատնտեսական (Արոտավայրի)	6.75	460
Մրգատու այգի	43.5-180	880
Բնակելի տարածք	2,940	3,800-8,700

Աղբյուր՝ 1. Հողերի պաշտոնական արժեք՝ Անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտե,
2. Հողերի շուկայական արժեք՝ ՃՄՀԳ Հետազոտական Խումբ, 2016թ.
(գնահատված լիցենզավորված գնահատողի կողմից)

Փոխհատուցման գումար է համարվում շուկայական արժեք + 15%: Այն կարող է համարվել համարժեք փախհատուցման գումար:

Ծրագրի ազդակիր տարածքում կան մի քանի անօրինական հողօգտագործողներ, սակայն ոչ բոլոր անօրինական հողօգտագործողներն են հասակեցվել Ջրամբարի ավազանի տարածքում: Բացի այդ, քանի որ անօրինական հողօգտագործողները տարեցտարի փոխվում են, դժվար է փոխհատուցել ջրամբարի ավազանում հողագործությամբ զբաղվող իրական ԾԱԱ-երին:

Ըստ ԾԻԳ-ի անդամի՝ AFD-ի կողմից ֆինանսավորվող Վեդիի ծրագրի շրջանակներում փոխհատուցում չի տրամադրվել անօրինական հողօգտագործողներին, քանի որ ԾԱԱ-երը ի սկզբանե հասկացել են, որ տարածքը Վեդիի ծրագրի համար է: Մյուս կողմից, ԱԶԲ-ի կողմից ֆինանսավորվող ճանապարհաշինարարական ծրագրի շրջանակներում տրամադրվել է փոխհատուցում անօրինական հողօգտագործողներին, քանի որ ծրագրի տարածքը չի որոշվել վաղ փուլում և անօրինական ԾԱԱ-երը տեղյակ չեն եղել Ծրագրի մասին:

Եղվարդի ջրամբարի ծրագրի դեպքում, չնայած այն դադարեցվել է Խորհրդային Միության ժամանակաշրջանում, Եղվարդի քաղաքապետարանը հրահանգել է անօրինական հողօգտագործողներին չմշակել բազմամյա մշակաբույսեր: Ավելին, հայտնի է, որ պետական և համայնքային հողամասերում հողագործությունը, ընդհանուր առմամբ, անօրինական է: Սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրության արդյունքում Ջրամբարի տարածքում անօրինական հողագործությամբ զբաղվողների 76%-ն արդեն իմացել է, որ Ծրագրի վերսկսվելուն պես պետք է դադարեցվի հողամասերի մշակումը Ջրամբարի տարածքում: Այդ պատճառով դժվար չի լինի ձեռք բերել համաձայնություն ԾԱԱ-երի հետ: Չնայած Ծրագրի շրջանակներում փոխհատուցում չի տրամադրվի Ջրամբարի ավազանի տարածքի անօրինական հողօգտագործողներին, սակայն, առաջարկվում է շինարարության փուլում վերջիններիս առաջնահերթություն տալ աշխատանքի ընդունելիս:

Ինչպես և Ջրամբարի ավազանի տարածքի անօրինական հողօգտագործողները, առաջարկվող ջրանցքների երկայնքով ձգվող տարածքում ծառեր մշակող անօրինական հողօգտագործողները ևս համայնքային հողերը մշակելու իրավունք և թույլտվություն չունեն: Հետևաբար, Ծրագրի ազդակիր տարածքի համար նրանք փոխհատուցում չեն ստանա:

2) Մշակաբույսերի կորուստ

Բազմամյա մշակաբույսերի կորստի փոխհատուցում կտրամադրվի այն ԾԱԱ-երին, ովքեր ունեն սեփականության իրավունք: Միայն մշակաբույսերի դեպքում մշակողը կարող է դադարեցնել հողամասի մշակումը՝ հիմնվելով շինարարության գրաֆիկի վերաբերյալ հայտարարության վրա: Հետևաբար, ԾԱԱ-երին փոխհատուցում չի տրամադրվի միայն մշակաբույսերի կորստի համար:

Քումարը հաշվարկվում է ակնկալվող բերքի համար՝ բերքի շուկայական արժեքով: Բազմամյա մշակաբույսերի կորստի համար փոխհատուցում կտրամադրվի իրավական կարգավիճակ ունեցող ԾԱԱ-երին անկախ նրանից, թե հողամասը կրում է մշտական, թե ժամանակավոր ազդեցություն: Մյուս կողմից, բերքի փոխհատուցում չի տրամադրվի անօրինական հողօգտագործողներին: Ոռոգման ջրանցքների շինարարության տարածքում չկան անօրինական հողօգտագործողներին պատկանող մշակաբույսեր, բայց կան նմանատիպ մշակաբույսեր Ջրամբարի ավազանի տարածքում: Այնուամենայնիվ, ըստ սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրության, նրանք մշակել են ոչ շահութաբեր մշակաբույսեր, ինչպիսիք են ցորենը և գարին:

Ավելին, եթե նրանք Ջրամբարի ավազանում մշակում են միամյա մշակաբույսեր, ապա դրանք չեն տուժի Ծրագրի արդյունքում, քանի որ շինարարության վերաբերյալ ծանուցումը կտրամադրվի շինարարության մեկնարկից մեկ տարի առաջ: Ինչ վերաբերում է բազմամյա մշակաբույսերին, ապա դրանք կտուժեն Ծրագրի իրականացման արդյունքում, չնայած, ըստ Եղվարդի քաղաքապետարանի պաշտոնյայի, նրանք հրահանգել են ԾԱԱ-երին չմշակել բազմամյա մշակաբույսեր Ջրամբարի տարածքում՝ հաշվի առնելով շինարարության վերսկսումը: Ոմանք հետևել են հրահանգին, ոմանք՝ ոչ: Այսպիսով, առաջարկվում է չփոխհատուցել մշակաբույսերի կորստի համար՝ օրինական և անօրինական հողօգտագործողների միջև կոնֆլիկտներից խուսափելու համար:

3) Ծառերի կորուստ

Բոլոր ԾԱԱ-երին կտրամադրվի փոխհատուցում այն ծառերի կորստի համար, որոնք կտուժեն Ջրամբարի և/կամ ոռոգման ջրանցքների շինարարությունից: Ծառի կորուստը ենթակա է փոխհատուցման անկախ նրանից, թե հողամասը կրում է մշտական, թե ժամանակավոր ազդեցություն:

Չնայած Ջրամբարի տարածքում չկան անօրինական ԾԱԱ-երին պատկանող ծառեր, ոռոգման ջրանցքների տարածքում կան անօրինական հողօգտագործողներին պատկանող մրգատու այգիներ: Ծառերի շահութաբերությունն ավելի բարձր է, քան մշակաբույսերինը, և ծառերի կորստից առաջացող ազդեցությունն ավելի զգալի է: Հետևաբար, անկախ իրավական կարգավիճակից, բոլոր ԾԱԱ-երը պետք է փոխհատուցվեն:

4) Կենսամիջոցների կորուստ

Քանի որ ՀՀ օրենսդրությամբ չի կանոնակարգվում անօրինական հողօգտագործողներին փոխհատուցելու կարգը, Ծրագրի արդյունքում անօրինական հողօգտագործողները կկորցնեն իրենց կենսամիջոցների մի մասը: Հետևաբար առաջարկվում է Ծրագրի շրջանակներում իրականացվելիք շինարարական աշխատանքների ժամանակ աշխատանքի ընդունման նախապատվությունը տալ անօրինական հողօգտագործողների: Մանրամասն մեթոդաբանությունը քննարկվում է Գլուխ 4-2-ում:

5) Հատուկ ուշադրություն խոցելի մարդկանց

ԸՆՀ, անաշխատունակության նպաստ ստացող ԾԱԱ-երը կամ կանանց կամ ծերերի կողմից գլխավորվող ընտանիքի անդամները Ծրագրի շրջանակներում համարվում են խոցելի անձ: Ըստ ԱԶԲ ծրագրի՝ խոցելի անձինք կարող են ստանալ նպաստ՝ 6 ամսվա նվազագույն աշխատավարձի չափով, և ունենալ շինարարական աշխատանքների ժամանակ աշխատանքի ընդունվելու առաջնահերթություն: Այս ծրագրում առաջարկվում է նույն մոտեցումը:

6) Հողամասի ժամանակավոր կորուստ

Չնայած խողովակաշարերի և պահեստների համար կպահանջվի հողամասերի ժամանակավոր ձեռքբերում, սակայն Հայաստանում գոյություն չունի հողամասի ժամանակավոր կորուստի վերաբերյալ կոնկրետ օրենսդրական ակտ: Քանի որ հիմնականում հողամասի ժամանակավոր կորուստի փոխհատուցման գումարները որոշվում են մինչև փոխհատուցման պայմանագիր կնքելը՝ հողամասի սեփականատերերի հետ բանակցությունների հիման վրա, ապա առնվազն ՏՏՀ փուլում այդ գումարն անհնար է ֆիքսել: Այդ պատճառով, առաջարկվում է հողամասի ժամանակավոր կորուստի համար կիրառել նույն փոխհատուցման գումարը, ինչ մշտական կորուստի դեպքում: Դա նշանակում է, որ առաջարկվում է փոխհատուցել հողամասի շուկայական արժեքը կամ կադաստրային արժեքը (դրանցից ավելի մեծը) 15%-ով գերազանցող գումար:

(2) Վերջնաժամկետ

Չնայած այս ՏՏՀ փուլում վերջնաժամկետը դեռևս չի հստակեցվել, այն պետք է հաստատվի ՄՆ փուլում՝ նախքան մարդահամարի վերջնական ուսումնասիրության իրականացումը: Բացի այդ շինարարության մեկնարկից առնվազն մեկ տարի առաջ պետք է հայտարարել ԾԱԱ-երին՝ չմշակել Ծրագրի ազդակիր տարածքի հողամասերը հաջորդ տարի բերք ստանալու համար: Առաջարկվում է նման հայտարարություն անել հնարավորինս շուտ՝ վարկային համաձայնագիր ստորագրելուց հետո:

4-2 Կենսամիջոցների վերականգնման մեթոդներ

Ինչպես նշված է բաժին 4-1 (1)-ում (կետ 4) և 5)), խոցելի անձինք և անօրինական հողօգտագործողները կկորցնեն իրենց կենսամիջոցների մի մասը: Հետևաբար, անհրաժեշտ է օժանդակություն տրամադրել նրանց: Առաջարկվում է Ծրագրի շրջանակներում իրականացվելիք շինարարության փուլում աշխատանքի ընդունելիս նրանց տալ առաջնահերթություն:

Ըստ սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրության արդյունքների “1. Միայն ջրամբարի տարածքի” 11 ԾԱՍՏ ունի միջինը 1.46 հա հողամաս (տես աղյուսակ 4-2.1-ը): ԸՆՀ ստացող երկու տնային տնտեսություն համապատասխանում են այս կատեգորիային: Երբ սկսվի Ջրամբարի շինարարությունը, այդ ԾԱՍՏ-ները կկորցնեն Ջրամբարի տարածքում հողամասերի մշակումից ստացվող իրենց եկամուտը: Բացի այդ, իրենց մնացող հողատարածքները կլինեն 1.0հա-ից փոքր, ավելի ճիշտ՝ 0.28 հա, ինչպես ցույց է տրված աղյուսակ 4-2.1-ում:

Աղյուսակ 4-2.1 Ջրամբարի ավազանի տարածքում ԾԱՍՏ կողմից մշակվող հողատարածքների միջին չափսը

Կետ	Ընդամենը (n=31)	1. Մշակողները միայն ջրամբարի ավազանի տարածքում (n=11)	2. Մշակողները առաջարկվող ջրանցքի տարածքում (n=15)	3. Մշակողները երկու տարածքում (n=6)
Ջրամբարի ավազանի տարածքում	1.89	1.46	-	8.47**
Ջրանցքի տարածքում	0.25	-	0.30	0.65
Ծրագրի ազդակիր տարածքից դուրս	0.58	0.28	0.15	2.52

Աղբյուր՝ ՀՄՀԳ Հետազոտական կենտրոն, 2016թ. մարտ-ապրիլ

Նշումներ * Մեկ տնային տնտեսություն, որը այլ տնային տնտեսությունների հետ համեմատած, հողագործությունից ստանում է անոռնի գումարի եկամուտ, բացառվել է որպես շեղում

** Մեկ տնային տնտեսություն, որը ջրամբարի ավազանի տարածքում ունի 35 հա նամշակ հող, ներառվել է:

Մյուս կողմից, աղյուսակ 4-2.2-ում ցույց է տրված, որ Հայաստանում հողագործների մեծ մասն

ունի փոքր չափի հողամասեր, որոնք 1.0 հա-ից փոքր են: Կոտայքի մարզում⁸, տնային տնտեսությունների 46.3%-ը մշակում է 1.0հա-ից փոքր հողամասեր: Այսինքն՝ իրենց մնացած հողամասերի չափերը մոտենում են Կոտայքի մարզի ընդհանուր միտումին:

Աղյուսակ 4-2.2 Մշակահողերի չափերն ըստ մարզերի

Մարզ	1.0 հա-ից փոքր		1.0հա-5.0 հա		5.0 հա-ից ավել		Ընդամենը
	Տնային տնտեսությունների թիվը (1,000SS)	Մասնաբաժինը (%)	Տնային տնտեսությունների թիվը (1,000SS)	Մասնաբաժինը (%)	Տնային տնտեսությունների թիվը (1,000SS)	Մասնաբաժինը (%)	Տնային տնտեսությունների թիվը (1,000SS)
Երևան	5.4	79.4	1.4	20.6	0.0	0.0	6.8
Արագածոտն	17.2	46.4	17.9	48.2	2.0	5.4	37.1
Արարատ	21.4	43.2	25.3	51.1	2.8	5.7	49.5
Արմավիր	23.3	46.3	24.3	48.3	2.7	5.4	50.3
Գեղարքունիկ	21.4	46.4	22.3	48.4	2.4	5.2	46.1
Լոռի	15.0	47.0	15.1	47.3	1.8	5.6	31.9
Կոտայք	17.4	46.3	18.2	48.4	2.0	5.3	37.6
Շիրակ	13.0	46.3	13.6	48.4	1.5	5.3	28.1
Սյունիք	5.9	46.5	6.1	48.0	0.7	5.5	12.7
Վայոց Ձոր	5.1	46.4	5.3	48.2	0.6	5.5	11.0
Տավուշ	11.4	46.5	11.8	48.2	1.3	5.3	24.5
Ընդամենը	156.5	46.6	161.3	48.1	17.8	5.3	335.6

Աղբյուր՝ ՃՄՀԳ հաշվետվություն, 2008թ. (Ելակետային տվյալները ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարությունից)

Եթե ԾԱԱ-երը որոշեն շարունակել հողագործությունը Ծրագրի իրականացումից հետո, նրանք պետք է գնեն նոր հողամասեր, քանի որ Ջրամբարի տարածքից դուրս նրանց հողամասերը շատ փոքր են: Այս պահի դրությամբ, Ջրամբարի տարածքում հողամասերի միջին մակերեսը կազմում է 1.46հա, ինչպես ցույց է տրված աղյուսակ 4-2.1-ում: Պետք է նշել, որ Ջրամբարի ավազանի տարածքի մշակաբույսերն են ցորենը, գարին, առվույտը և այլն, որոնք քիչ շահութաբեր են: Միավոր տարածքից ստացվող շահույթը կազմում է բանջարեղենից և մրգատու ծառերից ստացվող շահույթի 5-20%, ինչպես ցույց է տրված աղյուսակ 4-2.3-ում: Դա նշանակում է, որ Ջրամբարի տարածքում 1.46հա-ից ստացվող շահույթը ներկայումս ցածր է: Հետևաբար, եթե ԾԱԱ-երը կարողանան գնել 1.0հա նոր հողամաս և մշակեն բանջարեղեն ու միրգ, դա կարող է կոմպենսացնել ջրամբարի տարածքում հողամասի կորուստը, և 1.0հա նոր հողը կարող է համարվել բավարար:

Աղյուսակ 4-2.3 Շահույթն ըստ մշակաբույսի

Մշակաբույս	Մաքուր շահույթ (դրամ/հա/տարի)
Ցորեն	96,520
Գարի	102,900
Լոլիկ	2,009,000
Վարունգ	2,777,000
Սմբուկ	2,625,000
Քաղցր պղպեղ	2,645,000
Կաղամբ	3,125,000
Սոխ	2,152,000
Զմերուկ	2,310,000
Կարտոֆիլ	1,263,000
Առվույտ (1-ին տարի)	Δ 81,528
Առվույտ (բերքատվության 2-րդ տարուց հետո)	494,000
Առվույտ (7 տարի բերքատվության)	411,782
Խաղող (հասուն ծառ)	514,000
Ծիրան	803,000
Խնձոր	951,000

Աղբյուր՝ ՃՄՀԳ Հետազոտական Խումբ (հիմնվելով ԳՆ տրամադրած տվյալների վրա)

⁸ Եղվարդ քաղաքն ու Նոր Երզնկա գյուղը գտնվում են ՀՀ Կոտայքի մարզում

Բացի մեկ տնային տնտեսությունից⁹, բոլոր ԾԱԱ-երը ցանկանում են շարունակել գյուղատնտեսական գործունեությունը Ծրագրի իրականացումից հետո: Եթե Ծրագրի շրջանակներում աշխատանքի ընդունվեն խոցելի անձինք և անօրինական հողօգտագործողները, ապա ենթադրվում է, որ նրանք կարող են ստանալ ամսական 216,573 դրամ (տես աղյուսակ 4-2.4-ը):

Աղյուսակ 4-2.4 Աշխատողների միջին ամսական անվանական աշխատավարձը (ՀՀ դրամ)

Մարզ	Համակցված աշխատանք	Պայմանագրով կամ քաղաքացիական իրավունքի համաձայնագրով աշխատող	
		Ներառյալ եկամտահարկը	Առանց եկամտահարկի*
Ընդամենը	135,764	127,858	95,894
Գյուղատնտեսություն, անտառային տնտեսություն, ձկնորսություն	81,250	-	-
Հանքագործական արդյունաբերություն և բացահանքերի շահագործում	219,700	119,897	89,923
Մշակման արդյունաբերություն	167,548	172,941	129,706
Էլեկտրականության, գազի, գոլորշու և լավորակ օդի մատակարարում	1,902,754	171,906	128,930
Ջրամատակարարում, կոյուղի, թափոնների կառավարում և վերամշակում	151,400	141,051	105,788
Շինարարություն	339,439	216,573	162,430
Մեծածախ և մանրածախ առևտուր, ավտոմեքենաների և մոտոցիկլների վերանորոգում	184,689	158,223	118,667
Փոխադրումներ և պահեստային տնտեսություն	217,433	174,794	131,096
Կացության և հանրային սննդի կազմակերպում	134,309	87,866	65,900
Տեղեկատվություն և կապ	147,888	131,587	98,690
Ֆինանսական և ապահովագրական գործունեություն	420,211	130,809	98,107
Անշարժ գույքի հետ կապված գործունեություն	394,076	120,498	90,374
Մասնագիտական, գիտական և տեխնիկական գործունեություն	89,391	93,360	70,020
Վարչարարական և օժանդակ գործունեություն	143,403	48,964	36,723
Պետական կառավարում և պաշտպանություն, պարտադիր սոցիալական ապահովություն	95,361	108,638	81,479
Կրթություն	99,367	99,007	74,255
Առողջապահություն և բնակչության սոցիալական սպասարկում	120,332	169,020	126,765
Մշակույթ, զվարճություններ, հանգիստ	141,601	135,275	101,456
Սպասարկման այլ ծառայություններ	166,669	115,340	86,505

Աղբյուր՝ ՀՀ Ազգային վիճակագրական ծառայություն, “ՀՀ սոցիալ-տնտեսական իրավիճակը, 2016թ. հունվար-փետրվար”
 Նշումներ՝ Եկամտային հարկը կազմում է մոտ 25%:

Ենթադրվում է, որ շինարարության փուլի տևողությունը կլինի չորս տարի: Հետևաբար, շինարարությունից ստացվող եկամտի գումարը հետևյալն է.

$$162,430 \text{ դրամ/ամիս} * 12 \text{ ամիս} * 4 \text{ տարի} = \underline{\underline{7,796,640 \text{ դրամ}}} \text{ — (1)}$$

Ոչ ազդակիր տարածքում “միայն ջրամբարի ավազանի տարածքում մշակողների” հողագործությունից ստացվող միջին եկամուտը հաշվարկվում է՝ 1,622,900 դրամ/SS/տարի, ինչպես ցույց է տրված աղյուսակ 3-3.8-ում: Հետևաբար, ամբողջ ժամանակահատվածում գյուղատնտեսությունից ստացվող եկամտի գումարը կազմում է

$$1,622,900 \text{ դրամ/SS/տարի} * 4 \text{ տարի} = \underline{\underline{6,491,600 \text{ դրամ}}} \text{ — (2)}$$

Գյուղատնտեսական նշանակության հողամասի շուկայական արժեքը, որն ընդունվում է այս ՎԳՊ-ում, հետևյալն է՝ 4,600,000 դրամ/հա – (3).

⁹ Այս հարցին տնային տնտեսությունը պատասխանել է “չեմ կարող պատասխանել”:

Մեփականության գրանցման արժեքը կազմում է **23,500 դրամ**¹⁰ — (4)

Աղյուսակ 4-2.5-ում ցույց է տրված մեկ շնչի հաշվով միջին ամսական սպառողական ծախսը, որը կազմում է 34,742 դրամ:

Աղյուսակ 4-2.5 Մեկ շնչի հաշվով միջին ամսական սպառողական ծախսեր (ՀՀ դրամ)

	2010	2011	2012	2013	2014	Միջին
Սննդային ապրանքներ	16,125	18,552	18,500	19,146	20,283	18,521
Ոչ սննդային ապրանքներ	4,439	5,022	6,159	6,568	7,442	5,926
Ծառայություններ	8,082	9,011	10,262	11,073	13,045	10,295
Ըդամենը	28,646	32,585	34,921	36,787	40,770	34,742

Աղբյուր՝ ՀՀ Ազգային վիճակագրական ծառայություն, «Հայաստանի վիճակագրական տարեգիրք, 2015թ.»

Մեկ շնչի հաշվով միջին ամսական սպառողական ծախսը հետևյալն է՝

$$34,742 \text{ դրամ/ամիս/շունչ} * 12 \text{ ամիս} = 416,904 \text{ դրամ/տարի/շունչ}$$

Ծրագրի ազդակիր տարածքում ԾԱՏՏ անդամների միջին թիվը 5.59 մարդ է (տես աղյուսակ 3-3.2): Այդ դեպքում չորս տարվա համար մեկ տնային տնտեսության միջինը կազմում է՝

$$416,904 \text{ դրամ/տարի/շունչ} * 4 \text{ տարի} * 5.59 \text{ մարդ} = \underline{\underline{9,321,973 \text{ դրամ/տարի/տնային տնտեսություն}}} \text{ — (5)}$$

Աղյուսակ 4-2.6-ում ցույց է տրված տնային տնտեսության հաշվապահական հաշվեկշիռը գյուղատնտեսական նշանակության նոր հողամաս գնելու դեպքում: Եթե ԾԱԱ-երը չորս տարի աշխատեն Ծրագրի շրջանակներում, եկամուտը կարող է ծածկել նրանց կենսամիջոցները, ներառյալ գյուղատնտեսական նշանակության նոր հողամասի գնումը: Բացի այդ, ենթադրվում է, որ գյուղատնտեսական նշանակության նոր հողամաս գնելուց հետո մնացած եկամուտը կկազմի 342,767 դրամ: Ըստ սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրության, այս գումարը կազմում է բոլոր ԾԱԱ-երի համախառն միջին եկամտի մոտ 15 %-ը: Այսպիսով, կեսամիջոցների վերականգնմանն ուղղված այս մեթոդը հարմար է:

Աղյուսակ 4-2.6 Տնային տնտեսության ենթադրվող հաշվեկշիռը (4 տարվա համար)

Կետ	ՀՀ դրամ
1. Եկամուտներ	
Շինարարություն (1)	7,796,640
Գյուղատնտեսություն ոչ ազդակիր տարածքում (2)	6,491,600
Ենթադրյալներ (1)~(2)	14,288,240
2. Ծախսեր	
Նոր հողատարածք (3)	Δ4,600,000
Մեփականության գրանցման վճար (4)	Δ23,500
Ծախսեր (5)	Δ9,321,973
Ենթադրյալներ (3)~(5)	Δ13,945,473
Ըդամենը	342,767

Պետք է նշել, որ ցանկացած հողագործ կարող է ինքնուրույն գտնել նոր հողամաս՝ միջնորդների, ծանոթների կամ համացանցի միջոցով, և դա նրանց դժվարություն չի պատճառի: Այնուամենայնիվ, եթե այդ մարդիկ նոր հողամասի ձեռքբերման համար խորհուրդ հարցնեն, ապա ԾԻԳ/ՋՏՊԿ-ն կարող է տրամադրել անհրաժեշտ տեղեկատվությունը՝ համագործակցելով համայնքների կամ անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի տարածքային մասնաձյուղերի հետ, որոնք ունեն տեղեկատվություն նոր հողամասերի վերաբերյալ:

¹⁰ Մանրամասները նշվում են հաջորդիվ:

Ըստ սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրության արդյունքների, ազդակիր հողագործներից շատերը ցանկանում են շարունակել զբաղվել հողագործությամբ: Այդ պատճառով, շինարարության փուլում նրանց աշխատանքի ընդունելու առաջնահերթություն տալը խելամիտ է, քանի որ այն հնարավորություն կտա նրանց գնել նոր հողամաս:

4-3 Վերաբնակեցման վայրեր

Անհրաժեշտ չէ նախապատրաստել վերաբնակեցման վայրեր, քանի որ Ծրագրի շրջանակներում վերաբնակեցում չի նախատեսվում:

4-4 Փոխհատուցման շրջանակը

Հաշվի առնելով ՃՄՀԳ ուղեցույցն ու ՀՀ օրենսդրությունը՝ պատրաստվել է Ծրագրի փոխհատուցման շրջանակը, որը ներկայացված է աղյուսակ 4-4.1-ում:

Աղյուսակ 4-4.1 Փոխհատուցման շրջանակը

Կորստի տեսակը	Փոխհատուցվող անձինք (շահառուները)	Փոխհատուցումը	Իրականացման ենթակա հարցեր	Պատասխանատու կազմակերպություն
1. Հողամասի կորուստ				
Հողամասի կորուստ	Հողամասի օրինական սեփականատեր	Դրամային փոխհատուցում, շուկայական արժեք (կամ կադաստրային արժեք, դրանցից ավելի բարձրը) + 15%	<ol style="list-style-type: none"> 1) Անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի կողմից հողի սեփականատերերի նույնականացում 2) Գնահատում և արժեքի որոշում՝ լիցենզավորված գնահատողների կողմից 3) Վճարման ընթացակարգի ներկայացում և բանակցության իրականացում Ծրագրի ազդակիր անձանց (ՄԱԱ) հետ 4) Օրենքին համապատասխան դրամային փոխհատուցման վճարում 	ԾԻԳ/ՋՏՊԿ
2. Եկամտի աղբյուրի կորուստ				
2.1 Սշակաբույսի կորուստ ¹¹	Հողամասի օրինական սեփականատեր	Բազմամյա մշակաբույսերի սպասվող բերքի համար դրամային փոխհատուցում շուկայական արժեքով	<ol style="list-style-type: none"> 1) Անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի կողմից հողի սեփականատերերի նույնականացում 2) Գնահատում և արժեքի որոշում՝ լիցենզավորված գնահատողների կողմից 3) Վճարման ընթացակարգի ներկայացում և բանակցության իրականացում Ծրագրի ազդակիր անձանց (ՄԱԱ) հետ 4) Օրենքին համապատասխան դրամային փոխհատուցման վճարում 	ԾԻԳ/ՋՏՊԿ
2.2 Ծառի կորուստ	Բոլոր ՄԱԱ-երը, անկախ իրավական կարգավիճակից	Դրամային փոխհատուցում՝ հիմք ընդունելով ծառերի տեսակը, տարիքը և արտադրական արժեքը	<ol style="list-style-type: none"> 1) Անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի կողմից հողի սեփականատերերի նույնականացում 2) Գնահատում և արժեքի որոշում՝ լիցենզավորված գնահատողների կողմից 3) Վճարման ընթացակարգի ներկայացում և բանակցության իրականացում Ծրագրի ազդակիր 	ԾԻԳ/ՋՏՊԿ

¹¹ Միամյա մշակաբույսերի համար փոխհատուցում չի պահանջվում, քանի որ նախատեսվում է վարկային համաձայնագիր կնքելուց հետո հնարավորինս շուտ ծանուցել ՄԱԱ-երին շինարարության մեկնարկի ժամանակի և հողագործության դադարեցման վերաբերյալ:

Կորստի տեսակը	Փոխհատուցվող անձինք (շահառուները)	Փոխհատուցումը	Իրականացման ենթակա հարցեր	Պատասխանատու կազմակերպություն
			4) անձանց (ՄԱԱ) հետ Օրենքին համապատասխան դրամային փոխհատուցման վճարում	
3. Ապրուստի միջոցի կորուստ				
Ապրուստի միջոցի կորուստ (գյուղատնտեսություն)	Ապօրինի հողօգտագործողներ	Աշխատանքի ընդունման առաջնահերթություն Շրագրին առնչվող աշխատանքներում	1) Անշարժ գույքի կադստրի պետական կոմիտեի կողմից հողի սեփականատերերի նույնականացում 2) ՄԻԳ/ՋՏՊԿ-ն պետք է հորդորի կապալառուին, որպեսզի այն աշխատանքի ընդունելիս առաջնահերթություն տա նույնականացված հողագործներին 3) Կապալառուի կողմից աշխատանքի ընդունում	ՄԻԳ/ՋՏՊԿ, ՋՕԸ, առնչվող համայնքներ
4. Հատուկ ուշադրություն				
Խոցելի անձինք*	1) Աղքատության նպաստ և հաշմանդամության նպաստ ստացող բոլոր ՄԱՏ, կամ 2) ՄԱՏ, որի գլուխը կին է կամ տարեց մարդ	1. Նպաստ՝ 6 ամսվա նվազագույն աշխատավարձի չափով ¹² 2. Աշխատանքի ընդունման առաջնահերթություն՝ Շրագրին առնչվող աշխատանքներում	1) Համայնքների կողմից խոցելի անձանց նույնականացում 2) Վճարման ընթացակարգի ներկայացում և բանակցության իրականացում ՄԱԱ հետ 3) Օրենսդրությանը համապատասխան նպաստների վճարում 4) ՄԻԳ/ՋՏՊԿ-ն պետք է հորդորի կապալառուին, որպեսզի այն աշխատանքի ընդունելիս առաջնահերթություն տա նույնականացված խոցելի բնակչությանը 5) Կապալառուի կողմից աշխատանքի ընդունում	ՄԻԳ/ՋՏՊԿ, առնչվող համայնքներ
5. Այլ				
Հողամասի ժամանակավոր կորուստ	Հողամասի օրինական սեփականատեր	1. Հողամասի համար. դրամային փոխհատուցում. շուկայական արժեք (կամ կադաստրային արժեք, դրանցից ավելի բարձրը) + 15% 2. Մշակաբույսի համար. սպասվող բերքի համար դրամային փոխհատուցում շուկայական արժեքով Շառի համար. 3. դրամային փոխհատուցում շուկայական արժեքով հիմք ընդունելով ծառերի տեսակը, տարիքը և արտադրական արժեքը	1) Անշարժ գույքի կադստրի պետական կոմիտեի կողմից հողի սեփականատերերի նույնականացում 2) Գնահատում և արժեքի որոշում՝ լիցենզավորված գնահատողների կողմից 3) Վճարման ընթացակարգի ներկայացում և բանակցության իրականացում Շրագրի ազդակիր անձանց (ՄԱԱ) հետ 4) Օրենքին համապատասխան դրամային փոխհատուցման վճարում	ՄԻԳ/ՋՏՊԿ

Նշում. խոցելի անձանց կատեգորիաները կվերանայվեն ՄՇ փուլում՝ ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության հետ միասին:

¹² Կարգավորվում է նվազագույն ամսական աշխատավարձի մասին ՀՀ օրենքով: 2016թ. ապրիլի դրությամբ այն կազմում է 55,000 դրամ:

ԳԼՈՒԽ 5 ԲՈՂՈՔՆԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՄԵԽԱՆԻԶՄ

Առաջարկվող փոխհատուցման շրջանակի վերաբերյալ դժգոհությունների լուծման համար անհրաժեշտ է ստեղծել բողոքների լուծման մեխանիզմ, քանի որ ՀՀ օրենսդրությունում այդպիսի մեխանիզմի վերաբերյալ դրույթ չկա: Միջազգային դոնորների (ինչպիսիք են ՀԲ-ն և ԱԶԲ-ն) կողմից ՀՀ-ում արդեն իրականացվել են որոշ ծրագրեր, որոնցից յուրաքանչյուրի համար առաջարկվել է բողոքների լուծման նոր մեխանիզմ, ինչպես օրինակ՝ բողոքների լուծման հանձնաժողովի ստեղծումը: Սակայն, այդպիսի հանձնաժողովներն արդյունավետ չեն գործել, քանի որ դրանք բավարար չափով հասանելի չեն եղել ԾԱԱ-երի համար: Մյուս կողմից, չնայած ԾԱԱ-երի համար ամենահասանելի կազմակերպությունները համայնքապետարաններն ու ԶՕԸ-ներն են, սակայն դրանք հողամասերի օտարմանն առնչվող հարցերի լուծման գործառույթ չունեն: Հետևաբար, այս կազմակերպությունների շրջանակներում բողոքների լուծման նոր հանձնաժողով ձևավորելը պրակտիկ չէ և Ծրագրի համար առաջարկվում է օգտագործել առկա համակարգը:

Ամենապրակտիկն այն կլինի, որ բողոքները կարգավորի ԾԻԳ-ը, քանի որ ԾԻԳ կան շրջակա միջավայրի և սոցիալական հարցերով (ներառյալ վերաբնակեցման և հողամասերի օտարման հարցերով) մասնագետներ: Այդ մասնագետները կարող են ԾԱԱ-երից բողոք ստանալ և լուծում տալ: Այնուամենայնիվ, ԾԻԳ-ը այդքան էլ հասանելի չէ ԾԱԱ-երի համար, քանի որ Ծրագրի ազդակիր տարածքին մոտ ԾԻԳ-ի դաշտային գրասենյակ չկա: Մյուս կողմից, հաշվի առնելով այն, որ համայնքապետարաններն ու ԶՕԸ-ներն ամենահասանելին են ԾԱԱ-երի համար, դրանք կարող են հանգույցի դեր ունենալ ԾԻԳ-ի աշխատակազմի և ԾԱԱ-երի միջև: Հետևաբար, առաջարկվում է Ծրագրի բողոքների լուծման մեխանիզմում բացի ԾԻԳ-ից ներգրավել նաև նրանց: Բացի այդ, ԾԱԱ-երը կարող են բողոք ներկայացնել դատարան, քանի որ սովորաբար Հայաստանի բնակչությանը հայտնի է դատարան դիմելու կարգը: Պետք է նշել, որ, եթե անմիջապես բողոք ներկայացվի դատարան, ապա հարցի կարգավորումը ժամանակատար չի լինի, սակայն, պետական տուրք վճարելու անհրաժեշտություն կառաջանա: Մյուս կողմից, եթե հարցը քննարկվում է համայնքապետարանների, ԶՕԸ-ների և/կամ ԾԻԳ-ի հետ, ապա վճարի կարիք չկա, սակայն հարցի կարգավորումը կարող է ժամանակատար լինել:

Հաշվի առնելով անհրաժեշտ ծախսը, ժամանակը և հասանելիությունը, Ծրագրի շրջանակներում կարելի է կիրառել բողոքների լուծման մեխանիզմի երեք տարբերակ, ինչպես ներկայացված է նկար 5-2-5.1-ում: ԾԱԱ-երը բողոք ներկայացնելիս կրնորեն իրենց համար ավելի հարմար և մատչելի տարբերակը: Սկզբունքորեն, իրականացնող գործակալությունն (ԾԻԳ/ԶՏՊԿ-ն) ու ԾԱԱ-երը հանդիպումների (ներառյալ հանրային սեմինարները) ժամանակ արդեն ընդունել են բողոքների լուծման առաջարկված համակարգը: Բացի այդ, վերջնական հանրային լսումների ժամանակ այդ տեղեկատվությունը կրկին կհայտարարվի մասնակիցներին:

(1) Տարբերակ 1

ԾԱԱ-երը կարող են իրենց բողոքը ներկայացնել համայնքապետարան կամ ՋՕԸ, որը նրանց համար ամենամատչելի տարբերակն է: Բողոքը ստանալուց հետո 7 աշխատանքային օրվա ընթացքում համայնքապետարանը կամ ՋՕԸ-ն պետք է այն ներկայացնի ԾԻԳ:

Դիմումը ստանալուց հետո ԾԻԳ-ը պետք է պատասխանի 15 աշխատանքային օրվա ընթացքում: Եթե ԾԻԳ-ը չի կարողանում լուծել հարցը կամ ԾԱԱ-ն չի ընդունում ԾԻԳ-ի պատասխանը, ապա ԾԱԱ-ն կարող է դիմել դատարան: Եթե նրա հայցը դատարանում բավարարվում է, ապա պետական տուրքը հատուցվում է: Սակայն, եթե հայցը չի բավարարվում, ապա պետական տուրքը կրում է բողոքող կողմը:

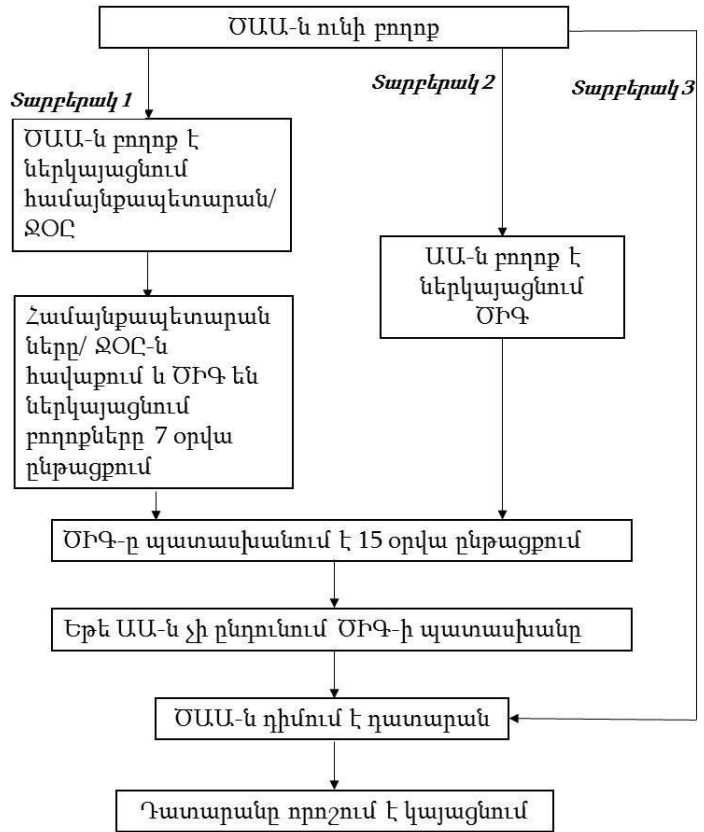
ԾԱԱ կողմից բողոք ներկայացնելուց հետո դատարանը պետք է վերանայի օտարման գործը, իրականացնի լուսմներ և որոշում կայացնի, թե արդյոք հողամասը կարող է օտարվել, թե ոչ: Բացի այդ, դատարանը պետք է որոշում կայացնի, թե որքան է արդար փոխհատուցման գումարը: Ծրագիրն ու ԾԱԱ-ն պետք է ենթարկվեն դատարանի որոշմանը:

(2) Տարբերակ 2

ԾԱԱ-երը կարող են անմիջապես բողոք ներկայացնել ԾԻԳ: ԾԻԳ-ի կողմից բողոքների լուծման պրոցեսը նույնն է, ինչ տարբերակ 1-ում: Եթե ԾԱԱ-ն չի ընդունում ԾԻԳ-ի պատասխանը, ապա նա կարող է դիմել դատարան: Դատարանի կողմից բողոքների լուծման պրոցեսը նույնն է, ինչ տարբերակ 1-ում:

(3) Տարբերակ 3

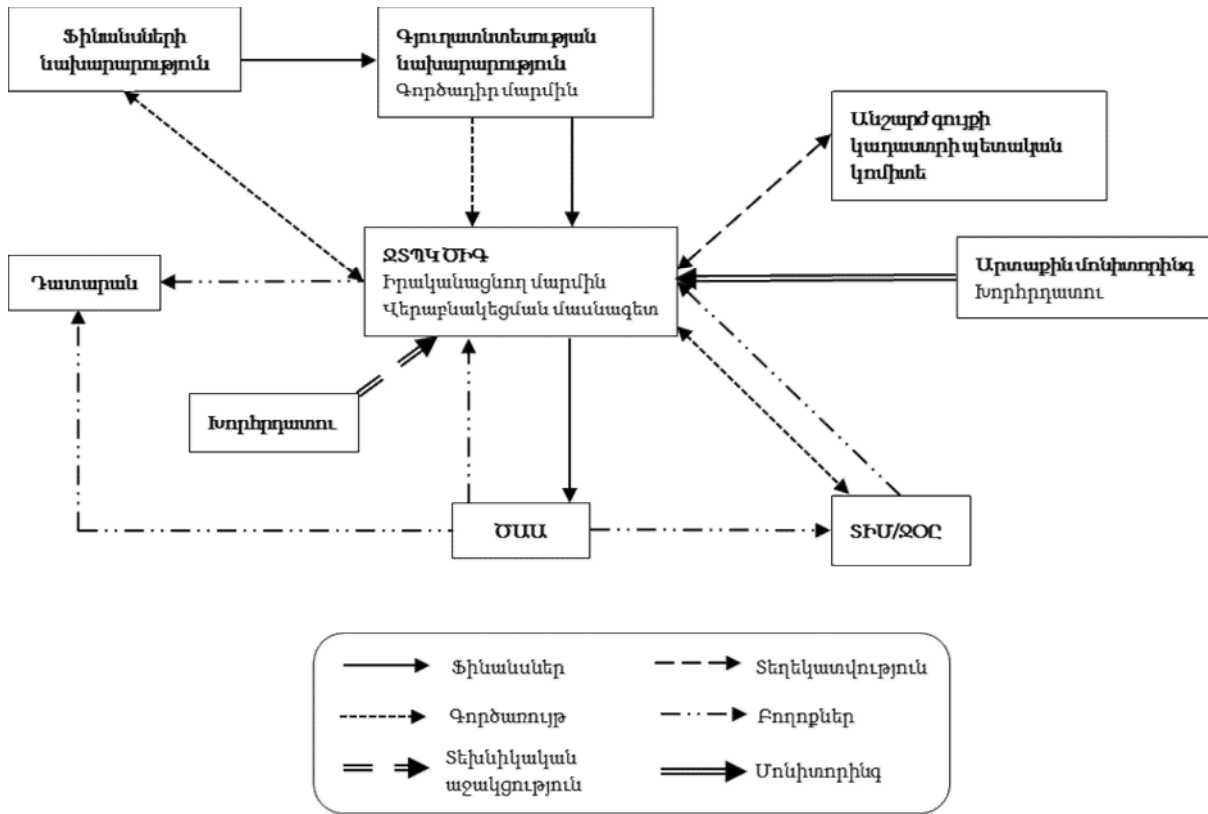
ԾԱԱ-երը կարող են անմիջապես բողոք ներկայացնել դատարան: Դատարան բողոք ներկայացնելուց հետո դատարանի կողմից բողոքների լուծման պրոցեսը նույնն է, ինչ տարբերակ 1-ում:

Նկար 5-1 Բողոքների լուծման մեխանիզմ

ԳԼՈՒԽ 6 ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔ

Նկար 6-1-ում ներկայացված է Ծրագրի ՎԳՊ-ի իրականացման կառուցվածքը:

Նկար 6-1 Իրականացման կառուցվածքը

(1) Գյուղատնտեսության նախարարություն (ԳՆ)

ԳՆ-ն հանդիսանում է Ծրագրի գործադիր մարմինը: Այն իրականացնում է Ծրագրի ընդհանուր գործառույթները, ներառյալ առնչվող կազմակերպությունների հետ համակարգումը:

(2) ՉՏՊԿ ԾԻԳ

ՉՏՊԿ ԾԻԳ-ը Ծրագրի առաջարկվող ՎԳՊ-ի իրականացման համար պատասխանատու կազմակերպությունն է: Մասնավորապես, ԾԻԳ-ը պետք է պատասխանատու լինի վերջնական ՎԳՊ-ի պատրաստման, դրա իրականացման և առնչվող կազմակերպությունների հետ համակարգման համար: ԾԱԱ-երին ուղղված փոխհատուցման և աջակցության առաջարկվող ծախսերի հիման վրա ԾԻԳ-ը բյուջեի հատկացման հայտ կներկայացնի Կառավարություն: ՎԳՊ-ի պլանավորման և իրականացման ընդհանուր կառավարման համար պատասխանատու է ԾԻԳ-ի սոցիալական հարցերով մասնագետը:

(3) Տեղական ինքնակառավարման մարմին / ԶՕԸ

Նախատեսվում է, որ ԾԱԱ-երի նույնականացման և փոխհատուցումների վճարման հարցում ԾԻԳ-ին կաջակցեն Եղվարդի, Նոր Երզնկայի և Աշտարակի համայնքապետարանները, ինչպես նաև Եղվարդ ԶՕԸ-ն ու Աշտարակ ԶՕԸ-ն: Անհրաժեշտության դեպքում այդ կազմակերպությունները պետք խորհուրդներ տան ԾԱԱ-երին՝ ծագած հարցերը լուծելու համար: Եթե տեղական ինքնակառավարման մարմինները/ԶՕԸ-ները չեն կարողանում ինքնուրույն լուծել այդ հարցերը, ապա նրանք դրա մասին պետք է զեկուցեն ԾԻԳ-ին:

(4) Խորհրդատուներ

ՄՆ փուլում խորհրդատուն պետք է թարմացնի և վերջնական տեսքի բերի այս ՎԳՊ-ն, ինչպես նաև ՎԳՊ-ի իրականացման հարցում տեխնիկական աջակցություն ցուցաբերի ԾԻԳ-ին՝ հիմք ընդունելով մարդահամարի, գույքագրման և սոցիալ-տնտեսական հետազոտության արդյունքները:

(5) Խորհրդատուներ

ՄՆ ավարտից հետո արտաքին խորհրդատուի կողմից ԾԱԱ-երի ներկայացուցչին ուղղված հարցազրույցի միջոցով անհրաժեշտ է ճշտել փոխհատուցումների վճարման առաջընթացն ու ԾԱԱ-երի կենսապայմանները:

(6) Այլ առնչվող կազմակերպություններ**1) Ֆինանսների նախարարություն (ՖՆ)**

ՀՀ կառավարության կողմից վերջնական ՎԳՊ-ի հաստատումից հետո ՖՆ կողմից ԾԻԳ-ին կհատկացվի ՎԳՊ-ի իրականացման համար անհրաժեշտ բյուջե:

2) Անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտե

ԾԱԱ-երի նույնականացման համար անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի կողմից կտրամադրվի կադաստրային քարտեզ:

3) Դատարան

Ըստ ՀՀ օրենսդրության, յուրաքանչյուր ԾԱԱ կարող է հայց ներկայացնել դատարան: Դատարանը պետք է ուսումնասիրի գործը և որոշում կայացնի հողամասի օտարման ու փոխհատուցման վերաբերյալ:

4) ԾԱԱ

Մոնիտորինգի համակարգին պետք է մասնակցի ԾԱԱ-երի ներկայացուցիչ: Ավելի կոնկրետ, խորհրդատուի կողմից հարցազրույցի իրականացման ժամանակ ԾԱԱ-երի ներկայացուցչի կողմից կտրամադրվի տեղեկատվություն ԾԱԱ-երին փոխհատուցումների վճարման, նրանց կենսապայմանների և այլնի վերաբերյալ:

ԳԼՈՒԽ 7 ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ԳՐԱՖԻԿ

Չնայած իրականացման գրաֆիկն այս պահի դրությամբ հաստատված չէ, Ծրագիրը կմեկնարկի ՀՀ կառավարության և Ճապոնիայի կառավարության միջև վարկային համաձայնագիր ստորագրելուց հետո: Նախապատրաստման և շինարարության ընթացքում անհրաժեշտ կլինի հետևել մի քանի քայլերի: Վարկային համաձայնագրից հետո ՎԳՊ-ի առաջարկվող իրականացման գրաֆիկը ցույց է տրված նկար 7-1-ում:

Գործունեություն/ամիս	ՄՆ փուլ (14 ամիս)														Շինարարություն (4 տարի)	
	Կառույցների նախագծում							ՎԳՊ պատրաստում								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14		
Ծրագրի վարկային համաձայնագիր	x															
Կառույցների նախագծում		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
Վերջնաժամկետ										x						
Վերջնական մարդահամար										x	x					
Վերջնական մարդահամարի արդյունքների հրապարակում												x				
Փոխհատուցման համաձայնագիր													x			
Փոխհատուցում														x		
Հողամասերի օտարում															x	
Մոնիտորինգ և բողոքների լուծում																

Նկար 7-1. Իրականացման գրաֆիկ

ԳԼՈՒԽ 8 ԱՐԺԵՔԸ ԵՎ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԸ

Այս գլխում ներկայացվում է փոխհատուցման հաշվարկային արժեքը: Փոխհատուցման ծախսն իր վրա կվերցնի ՀՀ կառավարությունը: Աղյուսակ 8-1-ում նշվում է փոխհատուցման արժեքը մասնավոր հողի կորստի համար: Փոխհատուցման արժեքի հաշվարկի համար կիրառվում է շուկայական գին + 15%-ը: Ծրագրի շրջանակներում լիցենզավորված գնահատողի կողմից հաշվարկվել է շուկայական հետևյալ արժեքը.

Աղյուսակ 8-1. Արժեքի հաշվարկ մասնավոր հողի կորստի համար

Համայնք	Հողօգտագործման նպատակ	Ազդակիր տարածք (մ ²) (1)	Շուկայական արժեք (դրամ/մ ²) (2)	Կիրառվող արժեք (դրամ/մ ²) (3)=(2)*115%	Փոխհատուցման արժեք (դրամ) (4)=(1)*(3)
Եղվարդ	Մշակաբույս	100,496.59	460	529	53,162,696
Նոր Երզնկա	Մշակաբույս	14,588.27	440	506	7,381,665
Նոր Երզնկա	Մրգատու այգի	102,773.53	880	1,012	104,006,812
Նոր Երզնկա	Արոտավայր	25,000.00	460	529	13,225,000
Նոր Երզնկա	Բնակելի տարածք	2,021.21	3,800	4,370	8,832,688
Աշտարակ	Արդյունաբերական տարածք	9,014.43	7,000	8,050	72,566,162
Աշտարակ	Բնակելի տարածք	5,370.00	8,700	10,005	53,726,850
Ընդամենը (ՀՀ դրամ)					312,901,892
<i>Ընդամենը (ԱՄՆ դոլար)</i>					<i>64,253</i>
<i>1 ԱՄՆ դոլար = 486.99 ՀՀ դրամ</i>					

Աղբյուր 1. Հողերի շուկայական արժեք. ՃՄՀԳ Հետազոտական Խումբ, 2016թ. (գնահատված է հողի լիցենզավորված գնահատողի կողմից)
 2. Տարածք, որ կարող է կրել ազդեցություն. ՃՄՀԳ Հետազոտական Խումբ, 2016թ. (գնահատված է հողի լիցենզավորված գնահատողի կողմից)

Բացի այդ, Աղյուսակ 8-2-ում ներկայացված է սեփականության գրանցման վճարը:

Աղյուսակ 8-2 Սեփականության գրանցման նախահաշիվ

Համայնք	Հոդօգտագործման նպատակ	Հողամասերի թիվը (1)	Սեփականության գրանցման վճար (2)	Ընդհանուր արժեք (ՀՀ դրամ) (3)=(1)*(2)
Մասնավոր հող				
Եղվարդ	Մշակաբույս	7	23,500	164,500
Նոր Երզնկա	Մշակաբույս	8	23,500	188,000
Նոր Երզնկա	Մրգատու այգի	3	23,500	70,500
Նոր Երզնկա	Արոտավայր	1	23,500	23,500
Նոր Երզնկա	Բնակելի տարածք	2	75,000	150,000
Աշտարակ	Արդյունաբերական տարածք	2	95,000	190,000
Աշտարակ	Բնակելի տարածք	2	75,000	150,000
Եղվարդ	Մշակաբույս (մասնակի)	1	3,000	3,000
Աշտարակ	Բնակելի տարածք (մասնակի)	2	26,000	52,000
Աշտարակ	Արդյունաբերական տարածք (մասնակի)	1	26,000	26,000
Համայնքային և պետական հողեր				
Եղվարդ (համայնքային)	Մշակահող	54	3,500	189,000
Եղվարդ (համայնքային)	Մշակահող (մասամբ ազդակիր)	6	3,000	18,000
Նոր Երզնկա (համայնքային)	Մշակահող	5	3,500	17,500
Նոր Երզնկա (համայնքային)	Մշակահող (մասամբ ազդակիր)	1	3,000	3,000
Նոր Երզնկա (պետական)	Բնակելի տարածք	1	2,500	2,500
Նոր Երզնկա (համայնքային)	Բնակելի տարածք	11	36,000	396,000
Աշտարակ (համայնքային)	Բնակելի տարածք	5	36,000	180,000
Աշտարակ (համայնքային)	Բնակելի տարածք (մասամբ ազդակիր)	5	26,000	130,000
Աշտարակ (պետական)	Բնակելի տարածք	1	35,000	35,000
Աշտարակ (պետական)	Բնակելի տարածք (մասամբ ազդակիր)	1	26,000	26,000
Ընդամենը (ՀՀ դրամ)				2,014,500
<i>Ընդամենը (ԱՄՆ դոլար)</i> <i>1 ԱՄՆ դոլար=486.99 ՀՀ դրամ</i>				<i>4,137</i>

Աղբյուր՝ 1. “Սեփականության իրավունքների պետական գրանցման մասին” օրենք

2. “Պետական տուրքերի մասին” օրենք

Աղյուսակ 8-3 (1), (2) և (3)-ում համապատասխանաբար ցույց են տրված ծառերի միավոր արժեքը, ազդակիր ծառերի քանակը, արժեքը ծառի կորստի դեպքում: Քանի որ պահանջվում է 2-6 տարի, որպեսզի մրգատու ծառերը աճեն և պտուղ տան, հաշվի առնելով ծառի տեսակն ու տարիքը, միավոր արժեքը որոշվել է լիցենզավորված գնահատողի կողմից կատարված հաշվարկի հիման վրա (տես աղյուսակ 8-3 (1)-ը):

Աղյուսակ 8-3 (1) Ցանքսի միավոր արժեքը

Ծառի տեսակ	1-ին տարի	2-րդ տարի	3-րդ տարի	4-րդ տարի	5-րդ տարի	6-րդ տարի	Բերք տալու համար պահանջվող տարիները*
Ծիրանենի	2,260	3,930	5,600	7,270	8,940	10,610	6
Տանձենի	1,760	3,210	4,660	6,110	7,560	9,010	6
Ընկուզենի	2,396	4,896	7,396	9,896	12,396	14,896	4
Սալորենի	1,760	3,210	4,660	6,110	-	-	4
Բալենի	1,260	2,710	4,160	5,610	-	-	4
Փշատենի	2,760	4,430	6,100	7,770	9,440	-	-
Պնդուկենի	2,396	4,896	7,396	9,896	12,396	14,896	6
Թթենի	2,260	3,930	5,600	7,270	-	-	4
Խնձորենի	1,260	2,710	4,160	5,610	7,060	8,510	6
Թխենի	1,600	2,137	2,674	3,211	-	-	4
Դեղձենի	1,600	2,137	2,674	-	-	-	3
Խաղողի ծառ	1,010	2,680	4,350	6,020	-	-	4

Աղբյուր՝ ՃԱՀԳ Հետազոտական Խումբ, 2016թ. (գնահատված է հողի լիցենզավորված գնահատողի կողմից)
 *Նշումներ՝ Բերքատվության համար պահանջվող տարիների քանակը կախված է ծառի տեսակից

Աղյուսակ 8-3 (2) Ծրագրի ազդակիր ծառերի թիվը

Ծառի տեսակ	1-ին տարի	2-րդ տարի	3-րդ տարի	4-րդ տարի	5-րդ տարի	6-րդ տարի
Ծիրանենի	0	6	0	0	0	65
Տանձենի	0	0	0	4	0	3,011
Ընկուզենի	0	0	2	0	0	138
Սալորենի	0	0	4	161	-	-
Բալենի	0	0	0	75	-	-
Փշատենի	0	0	0	0	1	-
Պնդուկենի	0	0	0	4	0	6
Թթենի	0	0	3	2	-	-
Խնձորենի	0	350	0	0	0	819
Թխենի	0	0	0	40	-	-
Դեղձենի	0	0	74	-	-	-
Խաղողի ծառ*	0	12	0	78	-	-

Աղբյուր՝ ՃԱՀԳ Հետազոտական Խումբ, 2016թ. (գնահատված է հողի լիցենզավորված գնահատողի կողմից)

Աղյուսակ 8-3 (3) Ծառի կորստի նախահաշիվ

Ծառի տեսակ	1-ին տարի	2-րդ տարի	3-րդ տարի	4-րդ տարի	5-րդ տարի	6-րդ տարի	Ընդամենը
Ծիրանենի	0	23,580	0	0	0	689,650	713,230
Տանձենի	0	0	0	24,440	0	27,129,110	27,153,550
Ընկուզենի	0	0	14,792	0	0	2,055,648	2,070,440
Սալորենի	0	0	18,640	983,710	-	-	1,002,350
Բալենի	0	0	0	420,750	-	-	420,750
Փշատենի	0	0	0	0	9,440	-	9,440
Պնդուկենի	0	0	0	39,584	0	89,376	128,960
Թթենի	0	0	16,800	14,540	-	-	31,340
Խնձորենի	0	948,500	0	0	0	6,969,690	7,918,190
Թխենի	0	0	0	128,440	-	-	128,440
Դեղձենի	0	0	197,876	-	-	-	197,876
Խաղողի ծառ*	0	32,160	0	469,560	-	-	501,720
Ընդամենը (ՀՀ դրամ)							40,276,286
<i>ԱՄՆ դոլար</i> <i>1 ԱՄՆ դոլար = 486.99 ՀՀ դրամ</i>							82,705

Աղբյուր՝ ՃԱՀԳ Հետազոտական Խումբ, 2016թ. (գնահատված է հողի լիցենզավորված գնահատողի կողմից)

Մշակաբույսի կորստի արժեքը ցույց է տրված աղյուսակ 8-4-ում:

Աղյուսակ 8-4. Մշակաբույսի կորստի նախահաշիվ

	Տարածք (մ ²) (1)	Արտադրանք (կգ/մ ²) (2)	Միավոր արժեք (դրամ/կգ)* (3)	Փոխհատուցման արժեք (դրամ) (4)=(1)*(2)*(3)
Առվույտ	25,700	0.73	53	994,333
Ընդամենը (ՀՀ դրամ)				994,333
<i>ԱՄՆ դոլար</i> <i>1 ԱՄՆ դոլար = 486.99 ՀՀ դրամ</i>				2,042

- Աղբյուր՝ 1. Արտադրանք՝ ՃՄՀԳ Հետազոտական Խումբ, 2016թ. (գնահատված է հողի լիցենզավորված գնահատողի կողմից)
 2. Միավոր արժեք՝ Հողագործի՝ գյուղատնտեսական արտադրանքների ծախսերը 2010-2014թթ. համար ըստ ՀՀ վիճակագրության ազգային ծառայության

Եթե առնչվող բոլոր համայնքները համաձայնվեն Ծրագրի համար կամավոր տրամադրել համայնքային սեփականություն հանդիսացող հողամասերը (ներառյալ Ջրամբարի ավազանը), ապա նրանց փոխհատուցելու անհրաժեշտություն չի լինի: Մյուս կողմից, եթե համայնքները չհամաձայնվեն առաջարկի հետ, անհրաժեշտ կլինի տրամադրել փոխհատուցում համայնքային հողամասերի կորստի համար (Ջրամբարի տարածքը և առաջարկվող Ջրթող ջրանցք 3-ի տարածքը): Համայնքների դեպքում փոխհատուցման գումարը կարող է հաշվարկվել այնպես, ինչպես ցույց է տրված աղյուսակ 8-5-ում:

Աղյուսակ 8-5. Համայնքային հողամասի կորստի նախահաշիվ

Համայնք	Հողօգտագործման նպատակ	Ազդակիր տարածք (հա) (1)	Միավոր արժեք (դրամ/մ ²) (2)	Կիրառվող արժեք (դրամ/մ ²) (3)=(2)*115%	Փոխհատուցման արժեք (դրամ) (4)=(1)*(3)*10,000
Եղվարդ	Գյուղատնտեսական (մշակաբույս)	705.66	460	529	3,732,941,400
Նոր Երզնկա	Գյուղատնտեսական (մրգատու այգի)	27.88	880	1,012	282,145,600
	Բնակելի տարածք	3.47	3,800	4,370	151,639,000
Աշտարակ	Բնակելի տարածք	1.92	8,700	10,005	192,096,000
Ընդամենը (ՀՀ դրամ)		738.93			4,358,822,000
<i>Ընդամենը (ԱՄՆ դոլար)</i> <i>1 ԱՄՆ դոլար = 486.99 ՀՀ դրամ</i>					8,950,537

Անհրաժեշտ է հատուկ ուշադրություն դարձնել խոցելի անձանց, ովքեր համարվում են ԾՍԱ: Աղյուսակ 8-6-ում ցույց է տրված 32 ԾՍԱ-ների մեջ խոցելի անձանց քանակն ու տոկոսը, ովքեր հանդիսանում են սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրության թիրախ:

Աղյուսակ 8-6. Խոցելի ԾՍԱ-ների քանակն ու տոկոսը, որոնք հանդիսանում են սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրությունների թիրախ

Կետ	Տնային տնտեսությունների քանակը	Մասնաբաժինը ընդհանուր ԾՍԱ-երում (%)
1) “Աղքատության նպաստ” ստացող տնային տնտեսություն	2	6.25
2) “Անաշխատունակության նպաստ” ստավոր տնային տնտեսություն	3	9.38

Կետ	Տնային տնտեսությունների քանակը	Մասնաբաժինը ընդհանուր ԾԱՏՏ-երում (%)
3) Կանանց կողմից գլխավորվող	3	9.38
4) Տարեցների կողմից գլխավորվող	3	9.38

Աղբյուր՝ ՃՄՀԳ Հետազոտական Խումբ, 2016թ. մարտ-ապրիլ

Ջրամբարի տարածքում հողագործությամբ զբաղվողների փաստացի քանակն անհայտ է, սակայն, այն կարող է համարվել 53 տնային տնտեսություն՝ հաշվի առնելով, որ այնտեղ կա առավելագույնը 53 հողամաս: Հետևաբար, ԾԱՏՏ-ների ընդհանուր քանակը կարող է համարվել 75 (=53+22¹³):

Աղյուսակ 8-7-ում ցույց է տրված Ծրագրի ազդակիր տարածքում հավանական խոցելի ԾԱՏՏ-ների հաշվարկի արդյունքները՝ օգտագործելով սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրության արդյունքները:

Աղյուսակ 8-7. Ծրագրի ազդակիր տարածքում հավանական խոցելի ԾԱՏՏ-երը

Կետ	ԾԱՏՏ-երի թիվը (1)	Մասնաբաժինը ընդհանուր ԾԱՏՏ-երում (%) (2)	Խոցելի ԾԱՏՏ-երը ջրամբարի ավազանի տարածքում (3)=(1)*(2)
1) “Աղքատության նպաստ” ստացող տնային տնտեսություն	75	6.25	4.68
2) “Անաշխատունակության նպաստ” ստավող տնային տնտեսություն	75	9.38	7.04
3) Տարեցների կողմից գլխավորվող	75	9.38	7.04
4) Կանանց կողմից գլխավորվող	75	9.38	7.04
Ընդամենը			Մոտ 26

Աղբյուր՝ ՃՄՀԳ Հետազոտական Խումբ, 2016թ. մարտ-ապրիլ

Խոցելի անձանց հաշվարկը ցույց է տրված աղյուսակ 8-8-ում:

Աղյուսակ 8-8. Խոցելի անձանց տրամադրվող նպաստ

Կետ	Տնային տնտեսությունների թիվը	Միավոր արժեք (դրամ/ամիս)	Վճարման ժամանակահատված	Ընդամենը (ՀՀ դրամ)
Խոցելի անձանց տրամադրվող նպաստ	26 ՏՏ-եր	55,000*	6 ամիս	8,580,000

Աղբյուր՝ “Ամսական նվազագույն աշխատավարձի մասին” օրենք

Նշումներ՝ *Քանի որ ԱԶԲ խոցելի անձանց վճարել է 6 ամսվա ամսական նվազագույն աշխատավարձը, Այս Ծրագրում նույնպես կընդունվի նույն մեթոդաբանությունը:

Ելնելով վերոնշյալ նախահաշվից՝ փոխհատուցման ընդհանուր արժեքը ներկայացված է աղյուսակ 8-9-ում:

Աղյուսակ 8-9. (1) Ծրագրի շրջանակներում փոխհատուցման ընդհանուր արժեքը (բացառությամբ համայնքային հողամասերի կորստի)

Կետ	Փոխհատուցման արժեք (ՀՀ դրամ)
Մասնավոր հողամասի կորուստ	312,901,873
Մեփականության գրանցում	2,014,500
Ծառերի կորուստ	40,276,286
Մշակաբույսերի կորուստ	994,333

¹³ Գոյություն ունի 15 ԾԱՏՏ օրինական կարգավիճակով և 7 ԾԱՏՏ, որոնք զբաղվել են հողի մշակմամբ ջրանցքի տարածքում անօրինական ձևով:

Կետ	Փոխհատուցման արժեք (ՀՀ դրամ)
Խոցելի անձանց տրամադրվող նպաստ	8,580,000
Ընդամենը (1)	364,776,992
Չնախատեսված* (2)=(1)*0.20	72,953,398
Ընդհանուր գումար (դրամ) (3)=(1)+(2)	437,720,390
<i>Ընդհանուր գումար (ԱՄՆ դոլար) 1 ԱՄՆ դոլար = 486.99 ՀՀ դրամ</i>	898,828

Աղյուսակ 8-9. (2) Ծրագրի շրջանակներում փոխհատուցման ընդհանուր արժեքը (ներառյալ համայնքային հողերի կորստը)

Կետ	Փոխհատուցման արժեք (ՀՀ դրամ)
Մասնավոր հողամասի կորուստ	312,901,873
Մեփականության գրանցում	2,014,500
Ծառերի կորուստ	40,276,286
Մշակաբույսերի կորուստ	994,333
Խոցելի անձանց տրամադրվող նպաստ	8,580,000
Համայնքային հողի կորուստ	4,358,822,000
Ընդամենը (1)	4,723,588,992
Չնախատեսված* (2)=(1)*0.20	944,717,798
Ընդհանուր գումար (դրամ) (3)=(1)+(2)	5,668,306,790
<i>Ընդհանուր գումար (ԱՄՆ դոլար) 1 ԱՄՆ դոլար = 486.99 ՀՀ դրամ</i>	11,639,473

Նշումներ՝ Ելնելով Կայուն քաղաքաշինության ներդրումային ծրագրի (Տրանշ 2) վերաբնակեցման գործողությունների պլանից՝ (ԱԶԲ, 2015թ.) Ծրագրի շրջանակներում փոխհատուցման չնախատեսված գումարը սահմանվում է 20%:

ԳԼՈՒԽ 9 ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔ ԵՎ ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ՁԵՎ

ՎԳՊ իրականացման համար պահանջվում է ներքին և արտաքին մոնիտորինգ տարբեր կազմակերպությունների կողմից, ինրպես ցույց է տրված ստորև.

(1) Ներքին մոնիտորինգ

Ներքին մոնիտորինգն իրականացվում է ԾԻԳ-ի և մասնավոր խորհրդատուների կողմից ՎԳՊ իրականացնելու համար: Ներքին մոնիտորինգի գործընթացում կարող են առաջարկվել հետևյալ ցուցիչները.

- Ծրագրի հետ կապված բողոքող մարդկանց քանակը և չբավարարված բողոքների թիվը;
- Փոխհատուցման վճարման ընթացքը;
- Վճարման պատշաճ կատարումը; և
- ԾԱԱ-երի կենցաղային պայմանների փոփոխությունը

(2) Արտաքին մոնիտորինգ

Արտաքին մոնիտորինգի նպատակն է օբյեկտիվորեն ուսումնասիրել ԾԱԱ-երի վրա ազդեցությունը: Արտաքին մոնիտորինգն իրականացվում է ԾԻԳ/ՉՏՊԿ կողմից վարձված մասնավոր խորհրդատուների կողմից, ովքեր անկախ են ներքին մոնիտորինգից, հաստատելու համար՝ արդյոք փոխհատուցումը, բողոքների բավարարումը կատարվել է պատշաճ ձևով՝ համաձայն ՎԳՊ-ի:

(3) Մոնիտորինգի ձևը

Մոնիտորինգի միջոցով անհրաժեշտ է հաստատել՝ արդյոք առաջարկվող ՎԳՊ

իրականացվել է ըստ պլանավորվածի: Պետք է ստուգվեն վճարման, բողոքների բավարարման և վեճերի լուծման հարցերը: Փոխհատուցման և շինարարության փուլում ԾԻԳ/ՉՏՊԿ կողմից մոնիտորինգ կիրականացվի ամեն ամիս՝ համագործակցելով մասնավոր խորհրդատուների հետ: Խորհրդատուները պետք է ԾԻԳ/ՉՏՊԿ-ին տրամադրեն տեխնիկական խորհրդատվություն, իսկ արդյունքները պետք է ներառվեն մոնիտորինգի հաշվետվության մեջ: Շինարարության ավարտից հետո, այսինքն՝ շահագործման փուլում, ԾԻԳ/ՉՏՊԿ պետք է երկու տարի անցկացնի ԾԱՏՏ-երի կենցաղային պայմանների մոնիտորինգ՝ կիրառելով աղյուսակ 9-1-ում բերվող ձևը:

Աղյուսակ 9-1 Մոնիտորինգի ձևաչափի նմուշ

Հանրային խորհրդատվություն

Հ/Հ	Ամսաթիվ	Վայր	Խորհրդատվության/հիմնական մեկնաբանությունների և պատասխանների բովանդակությունը
1			
2			

Վերաբնակեցման գործողություններ	Նախատեսվող ընդամենը	Միավոր	Ընթացքը քանակով			Ընթացքը %-ով		Փոխհատուցման նախատեսվող օրը	Պատասխանատու կազմակերպություն
			Եռամյակի ընթացքում	Մինչև վերջին եռամյակը	Մինչև եռամյակը	Մինչև վերջին եռամյակը	Մինչև եռամյակը		
ՎԳՊ պատրաստում									ԾԻԳ/ՉՏՊԿ
Խորհրդատուների վարձում		մարդ-ամիս							
Մարդահամարի իրականացում (ներառյալ սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրությունը)									
ՎԳՊ հաստատում			Հաստատման ամսաթիվ.						
ԾԱՏՏ-երի ցուցակի վերջնականացում		ԾԱՏՏ-երի քանակը							
Փոխհատուցման վճարման ընթացքը		ԾԱՏՏ-երի քանակը							
Հողակտոր 1		ԾԱՏՏ-երի քանակը							
Հողակտոր 2		ԾԱՏՏ-երի քանակը							
Հողակտոր 3		ԾԱՏՏ-երի քանակը							
Հողակտոր 4		ԾԱՏՏ-երի քանակը							
Հողի ձեռքբերման ընթացքը (բոլոր Հողակտորները)		հա							
Հողակտոր 1		հա							
Հողակտոր 2		հա							
Հողակտոր 3		հա							
Հողակտոր 4		հա							
Սեփականության փոխարինման ընթացքը		ԾԱՏՏ-երի քանակը							
Հողակտոր 1		ԾԱՏՏ-երի քանակը							

Վերաբնակեցման գործողություններ	Նախատեսվող ընդամենը	Միավոր	Ընթացքը քանակով			Ընթացքը %-ով		Փոխհատուցման նախատեսվող օրը	Պատասխանատու կազմակերպություն
			Եռամսյակի ընթացքում	Մինչև վերջին եռամսյակը	Մինչև եռամսյակը	Մինչև վերջին եռամսյակը	Մինչև եռամսյակը		
Հողակտոր 2		ԾՍՏՏ-երի քանակը							
Հողակտոր 3		ԾՍՏՏ-երի քանակը							
Հողակտոր 4		հա							
Մարդկանց վերաբնակեցման ընթացքը (բոլոր Հողակտորները)		ԾՍՏՏ-երի քանակը							
Հողակտոր 1		ԾՍՏՏ-երի քանակը							
Հողակտոր 2		ԾՍՏՏ-երի քանակը							
Հողակտոր 3		ԾՍՏՏ-երի քանակը							
Հողակտոր 4		հա							

ԳԼՈՒԽ 10 ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍՈՒՄՆԵՐ

Որոշվել է ՇՄՍԱԳ-ի և ՎԳՊ-ի վերաբերյալ անցկացնել մի շարք հանրային լսումներ: Հանրային լսումների անցկացման վայր են ընտրվել Եղվարդի և Նոր Երզնկայի համայնքապետարանները, քանի որ Ծրագրի կողմից ամենամեծ ազդեցությունը կրում են այդ համայնքները:

Ըստ շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին ՀՀ օրենքի, հանրային լսումներն իրականացվում են երկու փուլով: Առաջին հանրային լսումներն իրականացվում են մինչև շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման հետազոտությունը սկսելը (շրջանակի որոշման փուլ): Այս փուլում ներկայացվում են ծրագրի ակնարկն ու շրջակա միջավայրի վրա կանխատեսվող ազդեցությունները: Բացի այդ, մինչև ՇՄՍԱԳ հաշվետվության նախագծի ներկայացումը, իրականացվում են երկրորդ հանրային լսումները՝ շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման արդյունքները ներկայացնելու և մասնակիցներից դիտողություններ ստանալու նպատակով: Միաժամանակ, անհրաժեշտ է նաև մասնակիցներից դիտողություններ ու առաջարկություններ ստանալ սոցիալ-տնտեսական հետազոտության արդյունքների և փոխհատուցման քաղաքականության վերաբերյալ:

10-1 Հանրային լսումների կազմակերպումը

Հայաստանի Հանրապետությունը 2002թ.-ից համարվում է Օրինուսի կոնվենցիայի անդամ երկիր, որը կարգավորում է շրջակա միջավայրի վերաբերյալ տեղեկատվության մատչելիությունը: Հայաստանի Հանրապետության յուրաքանչյուր մարզում կա Օրինուս կենտրոն, որոնք հիմնադրվել են Եվրոպայում Անվտանգության և Համագործակցության Կազմակերպության (այսուհետ՝ ԵԱՀԿ) կողմից: Դրանց ընդհանուր թիվը 15 է: Այդ կենտրոնների հիմնադրմանը ներգրավված են եղել տարածքային կառավարման և արտակարգ իրավիճակների նախարարությունն ու բնապահպանության նախարարությունը: Հայաստանի պետական մարմինների (մասնավորապես՝ ՋՏՊԿ-ի) աջակցության ներքո, Օրինուս կենտրոնը նպաստել է տեղեկատվության հասանելիությանը և հանրության ներգրավվածությանը: Իրականում, ՋՏՊԿ-ն է խնդրել Եղվարդ քաղաքի Օրինուս կենտրոնին՝ աջակցել առաջին հանրային լսումների կազմակերպման հարցում: Աշխատանքներն ընթացել են ՋՏՊԿ-ի, Հետազոտական խմբի և Եղվարդ քաղաքի Օրինուս կենտրոնի համագործակցությամբ:

Համաձայն շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին ՀՀ օրենքի, հանրային լուսմների վերաբերյալ ծանուցումը պետք է իրականացվի լուսմներից առնվազն յոթ աշխատանքային օր առաջ: 2015թ.-ի հոկտեմբերի 8-ին թերթում (տես Հավելված 3-ը) հրապարակվել է հանրային ծանուցման տեքստը: Աղյուսակ 10-1.1-ում ներկայացված է 2015թ.-ի հոկտեմբերի 20-ին կազմակերպված առաջին հանրային լուսմների հանրային ծանուցման տեքստը: Նույն տեքստը հրապարակվել է նաև ՋՏՊԿ-ի և Օրհուս կենտրոնի կայքէջերում:

Աղյուսակ 10-1.1 Հանրային ծանուցման բովանդակությունը

2015 թվականի հոկտեմբերի 20-ին ժ. 15:00-18:00 Եղվարդի քաղաքապետարանի նիստերի դահլիճում (հասցե՝ ք. Եղվարդ, Երևանյան 1) տեղի կունենա հանրային լուսմ (քննարկում) «Եղվարդի ոռոգման համակարգի բարելավման նախագծի շրջակա միջավայրի ազդեցության նախնական գնահատման հայտ» փաստաթղթի վերաբերյալ:	
Ձեռնարկող	ՀՀ ԳՆ Ջրային տնտեսության պետական կոմիտե
Նախատեսվող գործունեության իրականացման վայրը	Եղվարդ, Երևանյան 1, քաղաքապետարանի նիստերի դահլիճ
Շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա հնարավոր ազդեցություն	Հնարավոր է որոշակի ազդեցություն շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա
Փաստաթղթին ծանոթանալու եղանակները, վայրերը, օրը, ժամը	Փաստաթուղթը տեղակայված է Ջրային տնտեսության պետական կոմիտեի (ք. Երևան, Վարդանանց փակուղի 13 Ա) էլ. կայքում՝ www.scwe.am, Եղվարդի քաղաքապետարանի (ք. Եղվարդ, Երևանյան 1) էլ. կայքում՝ info@yeghvard.am, Եղվարդի Օրհուս կենտրոնի (ք. Եղվարդ, Երևանյան 1) էլ. կայքում, ինչպես նաև կարող են ծանոթանալ նշված հասցեներում սույն հայտարարության հրապարակման օրվանից առնվազն օր ժ. 14:00-18:00 մինչև դիտողություններ ու առաջարկություններ ներկայացնելու ժամկետի ավարտը:
Դիտողություններ և առաջարկություններ ներկայացնելու ժամկետը	7 աշխատանքային օր՝ հաշված այս ծանուցման հրապարակման օրվանից
Քննարկումների պատասխանատու	Եղվարդի քաղաքապետարան
Քննարկումների պատասխանատուի էլ. փոստի հասցեն և հեռախոսահամարը	Էլ. փոստ՝ info@yeghvard.am, հեռ.(0224) 2-11-10

10-2 ՋՏՊԿ-ի կողմից Ծրագրի ընդհանուր նկարագրի վերաբերյալ հանրային լուսմները

2015թ.-ի հոկտեմբերի 20-ին Եղվարդի քաղաքապետարանում կազմակերպվեցին առաջին հանրային լուսմները: Հանրային լուսմների ժամանակ մասնակիցներին ներկայացվել է Ծրագրի ընդհանուր նկարագիրը:

Աղյուսակ 10-2.1-ում ներկայացված են մասնակիցների դիտողություններն ու հարցերը: Մասնակիցները, կարծես թե, դեմ չեն Ծրագրին:

Աղյուսակ 10-2.1 Առաջին հանրային լուսմների ժամանակ հնչած դիտողությունները, հարցերը և պատասխանները (2015թ. հոկտեմբերի 20)

Հ/Հ	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխանող	Պատասխան
1.	Վաղարշապատ ՋՕԸ տնօրեն	Ինչպե՞ս է բաշխված նախագծի շահառու տարածաշրջանը Ջրօգտագործման Ընկերությունների միջև, այսինքն, շահառու տարածաշրջանի սպասարկող 4 ՋՕԸ-րից որը ինչքան տարածք է սպասարկելու:	ԾԻԳ հիդրոտեխնիկական ինժեներ	Նշեց, որ ուսումնասիրությունները դեռ չեն ավարտվել, բայց սպասարկվող տարածքների մոտավոր չափերը հայտնի են: Ամենամեծ տարածքները ընկնում են "Խոյ" և "Վաղարշապատ" ՋՕԸ-ի կողմից սպասարկվող տարածաշրջաններին:
2.	Եղվարդ ՋՕԸ տնօրեն	Ինչպե՞ս են ընթանում Եղվարդի ջրամբարի հատակի ջրաթափանցելիության որոշման նպատակով իրականացվող երակրաբանական	Հետազոտական խմբի ղեկավար	Հետազոտությունները սկսվել են հունիս ամսից: Իրականացվել է ստորերկրյա ջրերի մոնիթորինգ և երկրաբանական հետազոտություն: Դրանց արդյունքները ցույց են տալիս, որ ջրաթափանցելիության գործակիցը մեծ է, այսինքն ջուրը հեշտ կթափանցի առկա շերտի միջով, հետևաբար

Հ/Հ	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխանող	Պատասխան
		ուսումնասիրության աշխատանքները և հայտնի՞ են արդյոք դրանց արդյունքները:		լրացուցիչ ջրակայուն շերտի տեղադրման անհրաժեշտություն է առաջանալու: Հետազոտության արդյունքում որոշում կկայացվի այդ ջրակայուն նյութի և ծածկման եղանակի վերաբերյալ: Նախագծի իրականացման բյուջեն մեծապես կախված է այդ տեղադրվող ջրակայուն շերտից:
3.	Աշտարակի քաղաքապետ	Որքա՞ն է Եղվարդի ոռոգման համակարգի բարելավման ծրագրի մոտավոր բյուջեն և նախատեսվո՞ւմ է արդյոք ջրամբարի մոտակայքում հանգստի գոտու ստեղծում:	ԾԻԳ հիդրոտեխնիկական ինժեներ	Բնչպե՞ս նշեց պրն. Ցումուդան նախագծի բյուջեն կապված է ջրակայուն ծածկույթի նյութից և եղանակից, որոնց ընտրությունից հետո նոր հնարավոր կլինի հաշվարկել ծախսերը: Բնչ վերաբերվում է ջրամբարի շրջակայքում հանգստի գոտու ստեղծմանը, ապա այն տվյալ նախագծի առարկան չէ և հետազոտական խմբի կողմից չի դիտարկվում:
4.	Աշտարակ ԶՕԸ տնօրեն	Նշված 27 համայնքների մի մասը գտնվում է Եղվարդի ջրամբարից բարձր: Բնչպե՞ս է կատարվելու դրանց ոռոգումը: Նախատեսվա՞ծ է արդյոք կառուցել նոր ոռոգման ջրանցքներ:	ԾԻԳ հիդրոտեխնիկական ինժեներ	Նոր ջրանցքներ չեն կառուցվելու: Ջուրը Եղվարդի ջրամբարից լցվելու է Արգնի-Շամիրամ ջրանցք ու Քասախ գետ և գործող համակարգող ուղղվելու է դեպի շահառու համայնքներ:
5.	ԾԻԳ սոցիոլոգ	Բնչպիսի՞ն է ջրամբարի տարածքի հողերի կարգավիճակը և սեփականությունը:	«Էյ-Թի-Էմ-Էս ՍՊԸ սոցիոլոգ	Նշեց, որ Եղվարդի ոռոգման համակարգի բարելավման նախագծի տեխնիկա-տնտեսական հիմնավորման շրջանակներում նաև հողերի օտարման և փոխհատուցումների տրամադրման հարցերն են քննարկվում: Այս պահին ուսումնասիրությունները շարունակվում են, այսինքն վերջնական արդյունքները դեռևս հայտնի չեն, սակայն որոշակի պարզաբանումներ կտրամադրվեն: Մասնավորապես, բուն ջրամբարի տարածքը գտնվում է Եղվարդ և Նոր Երզնկա համայնքների սեփականություն հանդիսացող հողերի վրա: Այսինքն, ջրամբարի կառուցման հետ կապված հողերի լայնածավալ օտարում չի սպասվում: Հողերի օտարման խնդիրներ կարող են առաջանալ ջրամբարը սնող և արտահոսող ջրանցքների երկայնքով, սակայն դրանց ուղիները վերջնականորեն սահմանված չեն: Շուտով ավելի մանրամասն տեղեկատվություն կներկայացվի պատվիրատուին:
6.	Աշտարակի քաղաքապետ	Գոյություն ունի՞ արդյոք հողաշերտի տեղափոխման խնդիր, թե՞ այն ամբողջությամբ արդեն տեղափոխվել է: Եթե կա, ապա պետք է մտածել նաև դրա մասին:	ԾԻԳ հիդրոտեխնիկական ինժեներ	Մեծ մասը տեղափոխվել է Աշտարակ՝ այգիներ հիմնելու նպատակով: Տարածքում բուսահող շատ քիչ է մնացել:
7.	Եղվարդի	Որքանով որ	ՃՄՀԳ	Եղվարդի ոռոգման համակարգի բարելավման

Հ/Հ	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխանող	Պատասխան
	փոխքաղաքապետ	տեղեկացված են ճապոնական ընկերությունը հիմնականում իրականացնում է տեխնիկական ուսումնասիրություններ: Հնարավոր է իմանալ, թե ինչպիսի ազդեցություն կունենա Նախագծի իրականացումը շրջակա միջավայրի վրա:	հետազոտական խմբի բնապահպան	նախագծի շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման աշխատանքներն ընթացքի մեջ են, մասնավորապես գնահատվում է տարածքի Էկո-համակարգերի, այդ թվում Հրազդան և Քասախ գետերի ձկնաշխարհի վրա նախագծի ազդեցությունը, ինչպես նաև շահառու տարաշրջանում թունաքիմիկատների՝ պեստիցիդների օգտագործման պատճառով ջրի և հողի աղտոտվածությունը:
8.	Վաղարշապատ ԶՕԸ տնօրեն	Եթե Քասախ գետով անցնող ջուրը լցվի Եղվարդի ջրամբար, կարո՞ղ է այնպիսի դեպք լինի, որ "Խոյ" և "Վաղարշապատ" ԶՕԸ-րի կողմից սպասարկվող տարածքների ոռոգումը մնա այս ջրամբարի հույսին	ԾԻԳ հիդրոտեխնիկական ինժեներ	Քասախ գետը ջրամբար ջուր չի մատակարարելու և ջրամբարը լցվելու է միայն ավելցուկային ջրերի հաշվին: Նա ավելացրեց նաև, որ Եղվարդի ջրամբարի կառուցման ընթացքում Հանրապետությունը ունենալու է 90 մլն. մ ³ ծավալով ջուր, որից օգտվելու են շահառու տարածաշրջանի ԶՕԸ-րը (Խոյ, Վաղարշապատ, Եղվարդ և Աշտարակ): Այդ ջուրը պահեստավորվելու է ջրամբարում ոչ ոռոգման սեզոնին՝ հիմնականում գարնան հեղեղների ժամանակ:
9.	ԶՏՊԿ նախագահի տեղակալ	Ինչպիսի՞ սոցիալական և բնապահպանական ռիսկային խնդիրներ կան ջրամբարների կառուցման ժամանակ և որքանո՞վ են դրանք բնորոշ Եղվարդի ջրամբարի համար:	ՀՄՀԳ հետազոտական խմբի բնապահպան	Սոցիալական ամենանշանակալի խնդիրը այն է, որ ջրանցքների կառուցման ժամանակ հողերի օտարման և հատուցումների տրամադրման խնդիր կառաջանա: Ջրամբարի տարածքի հողերը մասնավոր չեն, սակայն այնտեղ որոշ գյուղացիներ հող են մշակում, հետևաբար, ջրամբարի կառուցման արդյունքում նրանք ստիպված կլինեն լքել այդ հողերը: Ինչ վերաբերում է բնապահպանական ազդեցությանը, ապա ջրամբարի կառուցման ժամանակ նախատեսվում է լայնածավալ շինարարություն, օտգագործվելու են տարբեր տեսակի տեխնիկական և տրանսպորտային միջոցներ, և հետևաբար, կլինեն որոշակի մթնոլորտային արտանետումներ: Քանի որ, ջրամբարը լցվելու է Հրազդան գետի ջրով, որը հետագայում թափվելու է Քասախ գետ, ապա հնարավոր է Հրազդան և Քասախ գետերի Էկո-համակարգերը խառնվեն: Ընդհանրապես, նախագծերի իրականացման ընթացքում անհնար է խուսափել բնապահպանական ազդեցություններից, սակայն մեր նպատակն է նվազագույնի հասցնել դրանք:
10.	Եղվարդի բնակիչ	Քանի՞ տարի կպահանջվի Եղվարդի ջրամբարի կառուցման համար:	ԾԻԳ հիդրոտեխնիկական ինժեներ	2016 թվականի մայիսին կավարտվեն Եղվարդի ոռոգման համակարգի բարելավման նախագծի տեխնիկատնտեսական հիմնավորման աշխատանքները: Եվս մեկից մեկ ու կես տարի կպահանջվի դրա համաձայնեցման համար: Որից հետո 4-5 տարի կպահանջվի արդեն ջրամբարի կառուցման համար:
11.	Եղվարդի	Կա՞ն արդյոք	ԾԻԳ	Համաձայն նախնական հաշվարկների

Հ/Հ	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխանող	Պատասխան
	բնակիչ	նախնական հաշվարկներ, թե որքան է լինելու կառուցվող ջրամբարի խորությունը լցված վիճակում և աշնանը, երբ այն կլինի կիսադատարկ վիճակում:	հիդրոտեխնիկական ինժեներ	ջրամբարի խորությունը չի գերազանցելու 15 մ, իսկ աշնանը ջրամբարում մնալու է մոտ 6 մլն. մ ³ ջուր, որի խորությունը կկազմի մոտ 1.5 մ:

Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 10-2.2-ում, մասնակիցների ընդհանուր թիվը 35 էր, որից 17-ը ՋՏՊԿ-ի, ԾԻԳ-ի, ՃՄՀԳ հետազոտական խմբի, Օրհուս կենտրոնի և ՇՄՄԱԳ ու ՎԳՊ պատրաստման խորհրդատվական կազմակերպության անդամներն էին, իսկ 18-ը՝ շահառու համայնքներից, Ծրագրին առնչվող 4 ՋՕԸ-ներից և ևս 2 ՋՕԸ-ներից:

Աղյուսակ 10-2.2 Առաջին հանրային լսումների մասնակիցների ցուցակ (2015թ. հոկտեմբերի 20)

No.	Անուն Ազգանուն	Պաշտոն	Կազմակերպություն
1.	Վոլոդյա Նարինանյան	Նախագահի տեղակալ	ՋՏՊԿ, ԳՆ
2.	Վիկտոր Մարտիրոսյան	Նախագահի խորհրդական	
3.	Խորեն Ծառուկյան	Հիդրոտեխնիկական ինժեներ	ԾԻԳ, ՋՏՊԿ, ԳՆ
4.	Մարինե Վարդանյան	Մոնիթոր	
5.	Մարտիրոս Նալբանդյան	Բնապահպան	
6.	Քազումիգու Ցումուրա	Խմբի ղեկավար	
7.	Ռիե Կիտաո	Բնապահպան	
8.	Շոհե Նազուդա	Մոնիթոր (1)	ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ
9.	Այումի Շիգա	Մոնիթոր (2)	
10.	Գևորգ Գևորգյան	Ասիստենտ/թարգմանիչ	
11.	Լուիզա Օհանյան	Ասիստենտ/թարգմանիչ	
12.	Քրիստինե Գորոյան	Ասիստենտ/թարգմանիչ	
13.	Ռուզաննա Մանյան	Կենտրոնի ղեկավար	Օրհուս կենտրոն
14.	Անուշ Բեյբուջյան	Համակարգող	
15.	Արտակ Տեր-Թորոսյան	Էկոլոգ	
16.	Սուրեն Գյուրջինյան	Մոնիթոր	Էյ-Թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ, ՇՄՄԱԳ խորհրդատու
17.	Գ. Սահակյան	Օպերատոր	
18.	Կարեն Հարությունյան	Փոխքաղաքապետ	
19.	-----	Բնակիչ (գրադարանի տնօրեն)	
20.	-----	Բնակիչ (գրադարանավար)	ք. Եղվարդ
21.	-----	Բնակիչ (գրադարանավար)	
22.	-----	Բնակիչ	
23.	Արմեն Անտոնյան	Քաղաքապետ	ք. Աշտարակ
24.	Արմեն Սարգսյան	Համայնքի ղեկավար	Հովտամեջ համայնք
25.	Սուրեն Բաղդասարյան	Համայնքի ղեկավարի տեղակալ	Զովունի համայնք
26.	Սեդրակ Խաչատրյան	Համայնքի ղեկավար	Քասախ համայնք
27.	Վ. Մխիթարյան	Ներկայացուցիչ	Մասունիկ համայնք
28.	Գ. Շահգեղյան	Ներկայացուցիչ	Արշալույս համայնք
29.	Ա. Մովսեսյան	Ներկայացուցիչ	Արագած համայնք
30.	Միհրան Հովհաննիսյան	Տնօրեն	Եղվարդ ՋՕԸ
31.	Սուրիկ Սեդրակյան	Տնօրեն	Վաղարշապատ ՋՕԸ
32.	Արսեն Խաչատրյան	Տնօրեն	Աշտարակ ՋՕԸ
33.	Սեյրան Սարգսյան	Տնօրեն	Խոյ ՋՕԸ
34.	Հովիկ Գևորգյան	Տնօրեն	Փարպի ՋՕԸ*
35.	Արմեն Կարապետյան	Տնօրեն	Նաիրի ՋՕԸ*

Նշումներ. 1. Փարպի ՋՕԸ-ն ու Նաիրի ՋՕԸ-ն Ծրագրի շահառու և ազդակիր տարածքներից դուր են:

2. Հայաստանում համայնքն ընդգրկում է մեկ կամ մի քանի բնակավայր: Եղվարդն ու Աշտարակը քաղաքներ են և յուրաքանչյուրն ունի մեկ համայնք: Եղվարդ քաղաքը երբեմն կոչվում է Եղվարդ համայնք: Հայանքի ղեկավարը կոչվում է «համայնքապետ», իսկ քաղաքինը՝ «քաղաքապետ»:

10-3 Ծրագրի վերաբերյալ սեմինար Նոր Երզնկա համայնքում

Հաշվի առնելով այն, որ հանրային լուսմների մասնակցել են համայնքների շատ քիչ բնակիչներ, 2015թ. նոյեմբերի 5-ին Նոր Երզնկա համայնքում կազմակերպվեց սեմինար՝ տեղի բնակիչների մասնակցությունը խթանելու նպատակով:

Նոր Երզնկա համայնքը գտնվում է Եղվարդի ջրամբարից արևմուտք: Համայնքի մի մասը կարող է ազդեցություն կրել Ծրագրի արդյունքում: Քանի որ հանրային լուսմների կանանց մասնակցությունը ցածր էր, սեմինարի կազմակերպման ժամանակ փորձ է արվել խթանել կանանց մասնակցությունը՝ գենդերային հավասարակշռություն ապահովելու նպատակով: Մյուս կողմից, պետք է նշել, որ Նոր Երզնկա համայնքի ղեկավարը կին է:

Սեմինարի ժամանակ ՋՏՊԿ ԾԻԳ-ի Ծրագրի համակարգող Խորեն Ծառուկյանի կողմից ներկայացվեց Ծրագրի ընդհանուր նկարագիրն ու սպասվող ազդեցությունները օգտագործելով հանրային լուսմների ժամանակ օգտագործված զեկուցման նյութերը: Ավելին, մասնակիցներին քարտեզի տեսքով ներկայացվեց նաև համայնքի ազդակիր հատվածը: Քարտեզի վրա ներկայացվեցին Ջրթող ջրանցք 2-ի երկու ծրագծերը. 1) մրգատու այգու և բնակելի տարածքով անցնող հյուսիսային ծրագիծը, և 2) բնական վտակով անցնող հարավային ծրագիծը¹⁴: Մասնակիցների կողմից հնչեցին որոշ դիտողություններ և հարցեր, որոնք ներկայացված են ստորև բերված աղյուսակում: Ընդհանուր առմամբ, Ծրագրի վերաբերյալ առարկություն չեղավ, սակայն, բարձրացվեցին ուսումնասիրման ենթակա որոշ հարցեր:

Աղյուսակ 10-3.1 Նոր Երզնկա համայնքում անցկացված սեմինարի ժամանակ հնչած դիտողությունները, հարցերը և պատասխանները (2015թ. նոյեմբերի 5)

No.	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
1.	Համայնքի ղեկավար	Ջրթող ջրանցքի համար առաջարկվող հյուսիսային ծրագիծն անցնում է խաղողի այգով և այդ ծրագծի երկայնքով հողամասերի օտարումը դժվար կլինի: Մյուս կողմից, հարավային ծրագիծն անցնում է բնական վտակով, որը քիչ ազդեցություն կունենա բնակիչների վրա: Համայնքը կողմ է հարավային ծրագծի ընտրությանը:	-
2.	Բնակիչ	Ես մտահոգված եմ Ջրամբարի սեյսմակայունության վերաբերյալ:	Ճապոնիան բազմաթիվ բնական աղետների փորձունի և ճապոնացի ինժեներների նախագիծը հուսալի է: Հետազոտության ընթացքում նախատեսվում է իրականացնել սեյսմակայունության ուսումնասիրում: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
3.	Բնակիչ	Մտահոգություն կա նաև Ջրամբարից ջրի արտահոսքի պատճառով համայնքին սպառնացող ազդեցության վերաբերյալ:	Ջրամբարի կառուցումից հետո նախատեսվում է Ջրամբարի շարունակական սպասարկում իրականացնել և միջոցներ ձեռնարկել խնդիրների առաջացման դեպքում: Սա ջրամբարաշինարարության առաջին ծրագիրը չէ: Ձեր հնչեցրած հարցն արդեն ուսումնասիրվել է մինչ այս իրականացված ջրամբարաշինարարության այլ ծրագրերում: Անհանգստանալու կարիք չկա: Նախատեսվում է կառուցել ապահով ջրամբար: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
4.	Բնակիչ	Ո՞րն է Արգնի-Շամիրամ ջրանցքից ջրառի պատճառը: Նախատեսում էք արդյոք օգտագործել ջրանցքի ոռոգման ջուրը:	Նախատեսվում է օգտագործել Հրազդան գետի ազատ ջրերը և Արգնի-Շամիրամ ջրանցքի միջոցով այն պահեստավորել Եղվարդի ջրամբարում: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
5.	Բնակիչ	Կարծում եմ, որ ազատ ջրերը ընդամենը մեկ միլիոն խորանարդ մետր են կազմում:	Ներկայիս հաշվարկների համաձայն, ազատ ջրերը կազմում են 90 միլիոն տոննա: Ջրերը պահեստավորվելու են 2-3 ամսվա ընթացքում: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
6.	Համայնքի	Ոռոգման համար Նոր Երզնկա համայնքն	Ծրագրի արդյունքում նախատեսվում է Ջրամբարում

¹⁴ Վերջիվերջո, որպես Ծրագրի բաղադրիչ չառաջարկվեց հյուսիսային ծրագիծը

No.	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
	ղեկավար	օգտվում է Ապարանի ջրանցքից և Արգնի-Շամիրամ ջրանցքից: Կարող է արդյոք Նոր Երզնկա համայնքն օգտվել Եղվարդի ջրամբարում պահեստավորված ջրից:	պահեստավորված ջուրը ուղղել դեպի Քասախ գետ՝ Արարատյան դաշտում ոռոգում իրականացնելու համար: Շահառու համայնքներն են Քասախը, Ջովունին, Պոռշյանը և այլն: (Խորեն Շառուկյան, ՄԻԳ)
7.	Բնակիչ	Նախատեսվում է արդյոք Ջրամբարի ջուրն օգտագործել Արարատյան դաշտում ոռոգում իրականացնելու համար:	Քասախ գետի միջոցով ջուրը տեղափոխվելու է Արարատյան դաշտ: (Խորեն Շառուկյան, ՄԻԳ)
8.	Բնակիչ	Գետի ջուրն օգտագործելու դեպքում մոտ 20% կորուստ կունենանք:	Սովորաբար գետի ջրի կորուստ կա անգամ բնական պայմաններում: Մակայն, Քասախ գետ ուղղման ենթակա ազատ ջրերը հնարավոր է օգտագործել առանց կորստի: (Խորեն Շառուկյան, ՄԻԳ)
9.	Բնակիչ	Ազդակիր տարածքում կան ճանապարհներ: Ինչպիսի փոփոխության կենթարկվեն ճանապարհները շինարարության արդյունքում:	Խողովակները գետնի տակ թաղելուց հետո ճանապարհները կբերվեն սկզբնական վիճակի: (Խորեն Շառուկյան, ՄԻԳ)
10.	Բնակիչ	Կարծում եմ, որ Ջրամբարի ծավալը նախկինի համեմատ փոքրացել է:	Սկզբնական նախագծում Ջրամբարի ծավալը 230 մլն. մ ³ էր, իսկ ներկայիս նախագծով՝ 90 մլն. մ ³ : (Խորեն Շառուկյան, ՄԻԳ)
11.	Համայնքի ղեկավար	Ինչպե՞ս եք գնահատելու փոխհատուցման արժեքը: Հիմք է ընդունվելու շուկայական արժև քը, թե՞ կադաստրայինը:	Հողամասերի գնահատումն ու փոխհատուցումն իրականացվելու են օրենսդրությանը համապատասխան: (Արտակ Տեր-Թորոսյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ) Ջրամբարի ավազանի հողամասերը պետական և համայնքային են: Հետևաբար, Ջրամբարի տարածքի հողամասերի կորստի փոխհատուցման հարցը մեծ խնդիր չէ: Ինչ վերաբերում է հողամասերի ժամանակավոր օգտագործմանը, կտրամադրվի փոխհատուցում շինարարության ընթացքում կորստի համար: (Խորեն Շառուկյան, ՄԻԳ)
12.	Բնակիչ	Ջրամբարում ջրի ճնշումը որտե՞ղ է ավել բարձր:	Նոր Երզնկա համայնքի կողմում ճնշումը համեմատաբար ավելի բարձր է: (Խորեն Շառուկյան, ՄԻԳ)
13.	Բնակիչ	Որքա՞ն է Ջրամբարի խորությունը 90 մլն. մ ³ ծավալի դեպքում:	Խորությունը մոտ 15-16մ է: Քանի որ Ջրամբարի մակերեսը մեծ է, խորությունը շատ մեծ չէ: Պետք է նշել, որ Խորհրդային տարիներին սեյսմակայունության նորմերը խիստ չեն եղել: Ներկայումս նորմաներն ավելի խիստ են: Այս պահին ակադեմիայի հետ միասին ուսումնասիրվում է սեյսմակայուն նախագիծ: (Խորեն Շառուկյան, ՄԻԳ)
14.	Բնակիչ	Ե՞րբ են սկսելու շինարարական աշխատանքները:	Ներկայումս ՏՏՀ փուլն է, որի ավարտից հետո կստորագրվի վարկային համաձայնագիր (ՎՀԳ): ՎՀԳ ստորագրելուց հետո կսկսի մանրամասն նախագծման (ՄՆ) փուլը, որը կտևի 1.5 տարի: ՄՆ փուլի ավարտից հետո կսկսի շինարարության փուլը: (Խորեն Շառուկյան, ՄԻԳ)
15.	Բնակիչ	Շինարարական աշխատանքների արդյունքում կանխատեսվում է արդյոք կլիմայի փոփոխություն:	Խորհուրդ եմ տալիս այդ հարցն ուղղել շրջակա միջավայրի հարցերով մասնագետի: (Խորեն Շառուկյան, ՄԻԳ)
16.	Համայնքի ղեկավար	Նոր Երզնկա համայնքին առնչվող շրջակա միջավայրի վրա ազդեցություն կա:	Շինարարության ժամանակ օգտագործվելու է ծանր տեխնիկա, որը կարող է առաջացնել օդի աղտոտում: (Խորեն Շառուկյան, ՄԻԳ)
17.	Բնակիչ	Ի՞նչ տեսակի նյութեր են օգտագործվելու շինարարության փուլում: Նախատեսում եք արդյոք լուր օգտագործել:	Նախատեսվում է հնարավորինս նվազեցնել շրջակա միջավայրի վրա ազդեցությունը շինարարական նյութերի կողմից: (Խորեն Շառուկյան, ՄԻԳ)
18.	Համայնքի ղեկավար	Ծրագրի արդյունքում կարող են վտանգավոր իրավիճակներ լինել, սակայն, կարծում եմ, որ գրունտի խոնավության ավելացման շնորհիվ Նոր Երզնկա համայնքի հողերը կարող են ավելի բերրի դառնալ:	Կուսումնասիրվեն անուղղակի ազդեցությունները, ինչպիսին է թունաքիմիկատների կիրառման ավելացումը: (Խորեն Շառուկյան, ՄԻԳ)
19.	Բնակիչ	Համայնքի համար ամենակարևոր հարցը ապահովությունն է, մասնավորապես, Ջրամբարի սեյսմակայունությունը: Շինարարության փուլում անհրաժեշտ է	Եթե չիրականացվի միջոցառում, ապա ամբողջ 90 մլն. մ ³ ծավալով ջուրը ներթափանցի գրունտի մեջ: Այդ պատճառով, պետք է իրականացնել որևէ միջոցառում: Այս պահին ուսումնասիրվում են հակաինֆիլտրացիոն

No.	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
		իրականացնել ջրաթափանցության ուսումնասիրություն:	աշխատանքները և դրանց համապատասխան Ծրագրի հիմնական արժեքը: Ջրամբարի ավագանը հիմնականում կազմված է ավագից ու կավից. և միայն Ջրամբարի ավագանի հյուսիսային հատվածի մի մասն է ապարային: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
20.	Բնակիչ	Նախատեսում եք արդյոք տեղափոխել Ջրամբարի ավագանի տարածքի բերրի հողաշերտը այլ վայր:	Ջրամբարի ավագանի բերրի հողաշերտի մի մասն արդեն տեղափոխվել է Խորհրդային ժամանակաշրջանում: Անհրաժեշտության դեպքում կուսումնասիրվի նաև մինչև շինարարությունը բերրի հողաշերտի տեղափոխման հարցը: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
21.	Բնակիչ	Համայնքի համար ամենակարևոր հարցը ապահովությունն է: Եթե դիտարկվի և երաշխավորվի ապահովությունը, ապա մենք կողմ կլինենք Ծրագրին:	—
22.	Բնակիչ	Ջրի արտահոսքը կարող է վնաս հասցնել ոչ միայն Նոր Երզնկա համայնքին, այլ նաև Զովունի համայնքին:	—
23.	ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ	Կուզենայինք, որ իրենց կարծիքը հայտնեն իզական սեռի ներկայացուցիչները:	Կարծես թե բոլորը լավ են վերաբերվում Ծրագրին: Մակայն, հավանականություն կա, որ Ծրագրի արդյունքում վտանգավոր իրավիճակ կառաջանա համայնքում: Այդ պատճառով, ես չեմ կարող լիովին աջակցել Ծրագրին: (Կին բնակիչ)

Սեմինարին մասնակցեցին ԾԻԳ-ի աշխատողները, Հետազոտական խմբի անդամները, շրջակա միջավայրի մասնավոր փորձագետներ (Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս ՍՊԸ), Օրհուս կենտրոնի աշխատողները, համայնքի ղեկավարը և 15 բնակիչ, ներառյալ ԶՕԸ տնօրենի տեղակալը: Սեմինարի մասնակիցների ցուցակը բերված է աղյուսակ 10-3.2-ում:

Աղյուսակ 10-3.2 Նոր Երզնկա համայնքում անցկացված սեմինարի մասնակիցների ցուցակ (2015թ. նոյեմբերի 5)

No.	Անուն Ազգանուն	Պաշտոն	Կազմակերպություն
1.	Ալինա Հարությունյան	Համայնքի ղեկավար	Նոր Երզնկա համայնք
2.	Հայկուշ Նազարյան	Համայնքապետարանի աշխատող	Նոր Երզնկա համայնք
3.	Լուիսա Տոնոյան	Համայնքապետարանի աշխատող	Նոր Երզնկա համայնք
4.	Արթուր Տոնոյան	Տնօրենի տեղակալ	Աշտարակ ԶՕԸ
5.	-----	Բնակիչ	
6.	-----	Բնակիչ	
7.	-----	Բնակիչ (մեքենավար)	
8.	-----	Բնակիչ (Մշակույթի տան տնօրեն)	
9.	-----	Բնակիչ (Դպրոցի տնօրեն)	
10.	-----	Բնակիչ (գրադարանավար)	
11.	-----	Բնակիչ	
12.	-----	Բնակիչ	
13.	-----	Բնակիչ (գյուղատնտես)	
14.	-----	Բնակիչ	
15.	-----	Բնակիչ	
16.	-----	Բնակիչ	
17.	Խորեն Ծառուկյան	Հիդրոտեխնիկական ինժեներ	ԳՆ ԶՏՊԿ ԾԻԳ
18.	Քազումիցու Ցումուրա	Խմբի ղեկավար	ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ
19.	Այուսի Շիգա	Շրջակա միջավայրի և սոցիալական նկատառումներ	ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ
20.	Գևորգ Գևորգյան	Թարգմանիչ	ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ
21.	Ռուզաննա Մանյան	Համակարգող	Օրհուս կենտրոն
22.	Արտակ Տեր-Թորոսյան	Տնօրեն	Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս ՍՊԸ

10-4 Ծրագրի վերաբերյալ հանրային լուսմներ ԲՆ կողմից

Հիմք ընդունելով ՀՀ օրենսդրությունը, 2015թ. դեկտեմբերի 23-ին Եղվարդի քաղաքապետարանում ԲՆ կողմից կազմակերպվեցին հանրային լուսմներ շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման հայտի վերաբերյալ: Հանրային

լուծումները կազմակերպվեցին ԲՆ պատասխանատվության ներքո, առաջին հանրային լուծումների արդյունքների ճշգրտման նպատակով: Բացման խոսքով հանդես եկան Եղվարդի փոխադաքապետ Կարեն Հարությունյանն ու «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննական կենտրոն» ՊՈԱԿ մասնագետ Ազգանուշ Դոնոյանը: ԲՆ կողմից կազմակերպված հանրային լուծումների քննարկումների արդյունքները ներկայացված են ստորև:

Աղյուսակ 10-4.1 ԲՆ կողմից կազմակերպված հանրային լուծումների ժամանակ հնչած դիտողությունները, հարցերը և պատասխանները (2015թ. դեկտեմբերի 23)

No	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
1.	Բնակիչ	Ի՞նչ ջրերի հաշվին է սնվելու ջրամբարը և արդյո՞ք նախատեսվում է ջրամբարը ցնեղ Մևանա լճից: Ոռոգման հետագա խնդիրներից խուսափելու համար արդյո՞ք կա բավարար ջրի պաշար, որը կապահովի ոռոգման ժամանակահատվածում գյուղատնտեսական հողերի ոռոգումը	Ջրամբարը ցցվելու է Հրազդան գետից Արզնի-Շամիրամ ջրանցքի միջոցով, գարնան ամիսներին վարարման շրջանում՝ որոգման սեզոնից առաջ: Ինչ վերաբերում է ոռոգման ջրի պաշարներին, տարեկան պետք է պահեստավորվի 90 մլն. մ ³ ջուր, որը բավականին մեծ ծավալ է հողերի ոռոգման համար: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
2.	Բնակիչ	Ձեր ելույթի մեջ նշվեց, որ ջրամբարի կառուցումը սոցիալական խնդիրներ է լուծելու: Աշխատատեղերի հետ կապված ինչպիսի՞ խնդիրներ է լուծելու ջրամբարի կառուցումը և արդյո՞ք ձևաբուծություն լինելու է թե՞ ոչ:	Ներկա պահին մեր խնդիրն է իրականացնել ջրամբարի կառուցման աշխատանքները՝ հողերի ոռոգման նպատակով, իսկ ինչ վերաբերում է հանգստյան գոտուն, ապա հետագայում մի գուցե և լինի՝ ինչպես ձևաբուծություն, այնպես էլ հանգստյան գոտի, սակայն ներկայումս ծրագրով այդպիսի աշխատանքներ չեն նախատեսվում: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
3.	Բնակիչ	Հնարավոր է արդյո՞ք, որ ջրամբարի շրջակայքում լինի հանգստյան գոտի:	Բուսահողը, որը հանվելու է ջրամբարի կառուցման աշխատանքների ժամանակ, օգտագործվելու է գյուղատնտեսության մեջ: (Ա. Տեր-Թորոսյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ բնապահպան):
4.	Բնակիչ	Ի՞նչ է լինելու այն բուսահողի հետ, որը հանվելու է ջրամբարի կառուցման աշխատանքների ժամանակ: Արդյո՞ք այն հատկացվելու է տարածքում հողագործությամբ զբաղվող անձանց, թե՞ ոչ:	Նմանատիպ հարցադրումները՝ կապված բուսահողի և այլնի հետ, իրենց պատասխանը կգտնեն շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման հիմնական փուլում, ընդ որում այդ հարցերի լուծման համար կարող է առաջարկվեն այլընտրանքային տարբերակներ: Ցանկացած առաջարկ և դիտողություն հաշվի է առնվելու: (Ա. Դոնոյան)
5.	Բնակիչ	Ինչպիսի՞ փոխհատուցումներ են լինելու այն հողատեղիներին, որոնց հողերը գտնվում են կառուցման ենթակա ջրամբարի տարածքում:	Միջազգային վարկային համաձայնագրերի շրջանակներում բացի հայկական օրենսդրության պահանջներից գործում են նաև միջազգային կարգավորումները, որոնց համաձայն, եթե հողօգտագործողը չի հանդիսանում տվյալ հողի սեփականատերը, ապա նա չի կարող ստանալ փոխհատուցում որպես հողատեղիներին, սակայն իր միջոցներով իրականացված ներդրումները, ուղղված այդ հողատարածքի մշակմանը, փոխհատուցվելու են: (Մ. Վարդանյան, ԾԻԳ)
6.	Բնակիչ	Արդյո՞ք լինելու են շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման փուլում անկախ փորձագետներ:	Փորձաքննության հիմնական փուլում ներգրավվում են նաև անկախ փորձագետներ, սակայն, քանի որ սա առայժմ նախնական փուլն է, անկախ փորձագետներ չեն ներառվել: (Ա. Դոնոյան)

Աղյուսակ 10-4.2 ԲՆ կողմից կազմակերպված հանրային լսումների մասնակիցների ցուցակը (2015թ. դեկտեմբերի 23)

No.	Անուն Ազգանուն	Պաշտոն	Կազմակերպություն
1.	Կ. Հարությունյան	Փոխքաղաքապետ	Եղվարդ քաղաք
2.	Ա. Դոնոյան	Մասնագետ	ԲՆ “Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննական կենտրոն” ՊՈԱԿ
3.	Ն. Կարապետյան	Եղվարդի քաղաքապետարանի առաջատար մասնագետ	Եղվարդ քաղաք
4.	Ռ. Մանյան	Համակարգող	Եղվարդի Օրհուս կենտրոն
5.	Մ. Վարդանյան	Սոցիոլոգ	ԳՆ ՋՏՊԿ ԾԻԳ
6.	Դ. Զաքարյան	Հիդրոլոգ	ԳՆ ՋՏՊԿ ԾԻԳ
7.	Խ. Ծառուկյան	Հիդրոտեխնիկական ինժեներ	ԳՆ ՋՏՊԿ ԾԻԳ
8.	Ա. Տեր-Թորոսյան	Տնօրեն	Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս ՍՊԸ
9.	Ա. Վարդանյան	Գլխավոր հաշվապահ	“Բարեկեցության և բնակ. ֆոնդ” գրասենյակ
10.	Ա. Ալեքսանյան	Գործավար	“Բարեկեցության և բնակ. ֆոնդ” գրասենյակ
11.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
12.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
13.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
14.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
15.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
16.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
17.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
18.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
19.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
20.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
21.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
22.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	

10-5 Սեմինար Ծրագրի կողմից շրջակա միջավայրի վրա և սոցիալական ազդեցությունների վերաբերյալ

Ա կատեգորիայի ծրագրերի դեպքում ձեռնարկողից չի պահանջվում երկու անգամից ավել հանրային լսումներ անցկացնել: Սակայն, Ծրագրի արդյունքում կարող է հողի օտարման անհրաժեշտություն առաջանալ և մի քանի տասնյակ մարդ կարող է ենթարկվել ներգործության: Այդ պատճառով, Ծրագրի կանխատեսվող ազդեցությունները պետք է վաղ փուլում ներկայացվեն բնակչությանը Ծրագրի սահուն իրականացման համար: Հիմք ընդունելով այս գաղափարը, կանխատեսվող ազդեցությունները ներկայացնելու համար 2016թ. մայիսի 31-ին կազմակերպվեցին սեմինարներ՝ մինչև ՇՄՄԱԳ հաշվետվության վերաբերյալ պաշտոնական հանրային լսումները: Ծրագրի կողմից ամենաշատ ազդեցությունը կրում են Եղվարդ և Նոր Երզնկա համայնքները, որտեղ էլ անցկացվել են սեմինարները: Սեմինարներին հնարավորինս շատ մասնակցություն ապահովելու նպատակով սեմինարների վերաբերյալ հայտարարություն է փակցվել վերոնշյալ երկու համայնքապետարաններում և առնչվող 4 ՋՕԸ-ների գրասենյակներում (հայտարարությունների նկարները տես Հավելված 6-ում):

Սեմինարների ժամանակ, ընդհանուր առմամբ, Ծրագրի վերաբերյալ առարկություն չեղավ, իսկ մասնակիցներն ավելի շատ հետաքրքրված էին փոխհատուցման քաղաքականությանը, Զրամբարի ավազանի բերրի հողաշերտի տեղափոխմանը, հակաինֆլուորացիոն աշխատանքներին և համայնքային հողերի կամավոր տրամադրմանն առնչվող հարցերով: Պետք է նշել, որ երկու համայնքների ղեկավարությունն էլ հույս ունի, որ համայնքային հողերի կամավոր տրամադրման դեպքում Կառավարության կողմից համայնքներին կցուցաբերվի աջակցություն, օրինակ՝ փոքր մասշտաբի ծրագրերի տեսքով: Նոր Երզնկա և Եղվարդ համայնքներում անցկացված սեմինարների քննարկումների բովանդակությունն ու մասնակիցների ցուցակը ներկայացված են, համապատասխանաբար, աղյուսակ 10-5.1-ում,

աղյուսակ 10-5.2-ում, աղյուսակ 10-5.3-ում և աղյուսակ 10-5.4-ում:

Աղյուսակ 10-5.1 Շրջակա միջավայրի վրա և սոցիալական ազդեցության վերաբերյալ Նոր Երզնկա համայնքում անցկացված

սեմինարի րնթացքում իրականացված քննարկումների բովանդակությունը (2016թ. մայիսի 31)

No.	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
1.	Բնակիչ	Ի՞նչ օգուտ կունենա Նոր Երզնկա համայնքը ջրամբարից: Կարծում եմ, որ մենք ջրի օգտագործման առաջնահերթություն ունենք, սակայն, ներկայումս էլ մարդիկ ջուր չեն ստանում:	Եթե ջրի պակասի խնդիր ունեք, ապա դիմեք ԾԻԳ և ներկայացրեք Ձեր խնդիրը: Նրանք կգրանցեն Ձեր դիմումը: Այս պահին մենք ՏՏ փուլում ենք: Հետագա ուսումնասիրությունները կիրականացվեն հաջորդ փուլում (ՄՆ փուլում): (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
2.	Ալինա Հարությունյան (համայնքի ղեկավար)	Այսօր հավաքվել ենք ջրամբարին առնչվող հարցեր քննարկելու համար: Եթե ԾԻԳ-ի հետ կապված այլ հարցեր ունեք, ապա դրանք ավելի ուշ կքննարկեք:	Այսօրվա քննարկման թեման է Ծրագրի կողմից շրջակա միջավայրի վրա և սոցիալական ազդեցությունները, դրական և բացասական: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
3.	Բնակիչ	Որքա՞ն է տնելու շինարարությունը:	Մոտ 4 տարի: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
4.	Բնակիչ	Ի՞նչ կլինի, եթե ես չհամաձայնվեմ փոխհատուցման գումարի հետ: (*1)	Դա այսօրվա քննարկման հիմնական թեման է: Եթե չհամաձայնվեք, մենք կդիտարկենք Ձեր հողամասը շրջանցելու տարբերակը: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
5.	Ալինա Հարությունյան (համայնքի ղեկավար)	Համայնքով անցնող խողովակաշարի (ֆ1,600մմ) տեղադրման համար ի՞նչ լայնությամբ տարածք է պետք:	Մովորաբար, առաջարկվող խողովակաշարի համար պետք է ապահովել 15մ տարածք մեկ կողմից (չհաշված ջրանցքը): Սակայն, ապահովության համար այս ծրագրում նախատեսել են 15մ-ից ավելի տարածք: Պետք է նշել, որ սա ՏՏ փուլն է և վերջնական որոշում կկայացվի ՄՆ փուլում: Ամեն ինչ արվելու է օրենսդրությանը համապատասխան: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
6.	Ալինա Հարությունյան (համայնքի ղեկավար)	Նախատեսում էք արդյոք օգտագործել գոյություն ունեցող պատվարը և պատվարի հետ կապված լրացուցիչ աշխատանքներ արվելու են:	Այո: Օգտագործելով առկա պատվարը, կիրականացվեն լրացուցիչ աշխատանքներ և կունենանք բարձր որակի պատվար: Ճապոնացի մասնագետներն այդ ոլորտի մեծ փորձ ունեն: Կձեռնարկենք բոլոր միջոցները՝ պատվարի ապահովությունը երաշխավորելու համար: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
7.	Բնակիչ	Ջրամբարի ավազանի տարածքում ավազային տարածքները շատ են: Իմ փորձից ելնելով, այդ տարածքներում ջուրն իսկույն ներթափանցում է գրունտի մեջ: Հետևաբար, ինֆիլտրացիայի խնդիր կառաջանա:	Մենք շատ հետազոտություններ ենք արել: Ամենադժվար հարցը հակահինֆիլտրացիոն աշխատանքներն են: Այդ հարցը լուծելու համար մենք նախատեսում ենք հակահինֆիլտրացիոն աշխատանքներ իրականացնել: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
8.	Բնակիչ	Նախատեսում էք արդյոք վթարային ջրթող կառուցել:	Ոչ, խողովակաշարային ջրթող ջրանցքի միջոցով ջրթող է իրականացվելու դեպի Քասախ գետ: Եղվարդի ջրամբարի դեպքում կատաստրոֆիկ ջրթողի խնդիր չունենք, քանի որ այն գետի հունի վրա չի կառուցվելու: Գետի հունի վրա կառուցվելու դեպքում է անհրաժեշտ վթարային ջրթող: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
9.	Բնակիչ	Իսկ ի՞նչ կլինի, եթե երկրաշարժ լինի:	Մենք նախատեսում ենք կազմել արտակարգ իրավիճակներում գործողությունների պլան, որում կդիտարկվեն բոլոր հարցերն ու սցենարները: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
10.	Բնակիչ	Որքա՞ն է լինելու ջրամբարի խորությունը:	10-15մ (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
11.	Ալինա Հարությունյան (համայնքի ղեկավար)	Ինչու՞ է բերրի հողաշերտին առնչվող բաժնում նշված միայն Եղվարդ համայնքի անունը:	Եթե Ջրամբարի տարածքում դուք էլ հողեր ունեք, ապա դա կարող ենք քննարկել: (Արտակ Տեր-Թորոսյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ) Համայնքների միջև տարբերություն չի դրվելու: Լինելու է բազմակողմ վերահսկում ոչ միայն ԳԼ ՋՏՊԿ ԾԻԳ կողմից: (Մուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ)
12.	Բնակիչ	Դուք ասացիք, որ շինարարությունը կտևի 4 տարի: Հաշվի առել եք, որ այս տարածքում մայիսից մինչև հունիս ընկած ժամանակահատվածում ուժեղ	Մենք անպայման դա հաշվի կառնենք (*2) (Արտակ Տեր-Թորոսյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ)

No.	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
		քամիներ են լինում: Շինարարության հետևանքով առաջացող ամբողջ փոշին կքշվի դեպի Նոր Երզնկա համայնք: Դա ևս կարող է Ծրագրի կողմից համայնքին առնչվող շրջակա միջավայրի վրա ազդեցություն լինել:	
13.	Ալինա Հարությունյան (համայնքի ղեկավար)	Ես մտահոգություն ունեմ պետությանը համայնքային հողամասերը նվիրաբերելու առնչությամբ: Եթե համայնքից հողամասերը վերցվում են, ապա պետության կողմից որոշ ներդրում պետք է կատարվի համայնքում: Մենք գումար չենք ուզում: Բավարար կլինի, եթե պետությունը համայնքում ինչ-որ փոքրամասշտաբ ծրագիր իրականացնի: Մենք բարեկարգ ոռոգման համակարգի կարիք ունենք: Խնդրում ենք սա նշել արձանագրության մեջ, քանի որ մենք բազմաթիվ հողամասերում ներդրումներ ենք կատարել և նվիրաբերել պետությանը: (*4)	Օրենքը ձեր կողմն է: Ըստ օրենքի, դուք կարող եք փոխհատուցում ստանալ: (*3) (Մուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս ՍՊԸ) Համայնքը պետք է պաշտպանի ձեր շահերը: Դուք պետությունից կարող եք պահանջել ցանկացած աջակցություն: (Մուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս ՍՊԸ) Կարծում եմ, որ սա պետք է նշել արձանագրության մեջ և հետագայում ի նկատի ունենալ: (Մարինե Վարդանյան, ԾԻԳ)
14.	Բնակիչ	Ջեկուցման մեջ առաջարկվում է նոր խողովակաշարի կառուցում, որն անցնելու է համայնքով: Հնարավոր է արդյոք նոր խողովակաշարը միացնել առկա խողովակաշարին, որով ջուր է մատակարարվում դեպի Աշտարակի ջրանցք:	Այո, դա նախատեսված է Ծրագրում: Եթե Ձեր հողամասը գտնվում է այդ խողովակաշարի տակ, ապա Դուք ջուր կստանաք: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)

- *1. Վերոնշյալ թիվ 4 հարցը բարձրացվեց մինչև փոխհատուցման քաղաքականության պարզաբանումը, իսկ այդ պարզաբանումից հետո քաղաքականության հետ կապված ամեն ինչ պարզ դարձավ ելույթ ունեցողի համար:
- *2. Հնարավոր է փոշու առաջացումը նվազեցնել շինհրապարակում ջուր ցանելով:
- *3. Հայաստանում կա նախադեպ, երբ համայնքային հողամասի կորստի դիմաց պետությունը փոխհատուցում է տրամադրել (ՎԳՊ Երևանի արևմտյան օղակաձև ճանապարհի ճանապարհային հանգույցների շինարարության համար, ԱԶԲ, 2015թ.): Այնուամենայնիվ, Ծրագրի շրջանակներում դեռ պետք է պարզվի, թե արդյո՞ք Ծրագրին առնչվող համայնքները կամավոր կտրամադրեն համայնքային հողամասերը պետությանը, թե՞ ոչ: Այս հարցը կքննարկվի Վարկային Համաձայնագիր ստորագրելուց հետո:
- *4. Հնարավոր է Կառավարությունից պահանջել համայնքների համար փոքրամասշտաբ ծրագրերի իրականացում, սակայն, դեռ պարզ չէ, թե արդյո՞ք Ծրագրին իրականացվելու է, թե՞ ոչ: Հետևաբար, Վարկային Համաձայնագիր ստորագրելուց հետո այս հարցը կքննարկվի համայնքների և Կառավարության միջև:

Աղյուսակ 10-5.2 Նոր Երզնկա համայնքում անցկացված սեմինարի մասնակիցների ցուցակ (2016թ. մայիսի 31)

No.	Անուն Ազգանուն	Պաշտոն	Կազմակերպություն
1	Ալինա Հարությունյան	Համայնքի ղեկավար	Նոր Երզնկա համայնք
2	Լուիսա Տոնոյան	Գլխավոր մասնագետ	Նոր Երզնկա համայնք
3	Յուրիկ Ռզգոյան	Գլխավոր մասնագետ	Պոռոջան համայնք
4	-----	Բնակիչ, Նոր Երզնկա	
5	-----	Բնակիչ, Նոր Երզնկա	
6	-----	Բնակիչ, Նոր Երզնկա	
7	-----	Բնակիչ, Նոր Երզնկա	
8	-----	Բնակիչ, Նոր Երզնկա	
9	-----	Բնակիչ, Նոր Երզնկա	
10	-----	Բնակիչ, Նոր Երզնկա	
11	-----	Բնակիչ, Նոր Երզնկա	
12	-----	Բնակիչ, Նոր Երզնկա	
13	-----	Բնակիչ, Նոր Երզնկա	
14	Արթուր Տոնյան	Տնօրենի տեղակալ	Աշտարակ ԶՕԸ
15	Խորեն Ծառուկյան	Հիդրոտեխնիկական ինժեներ	ԾԻԳ
16	Դավիթ Զաքարյան	Հիդրոլոգ	ԾԻԳ
17	Մարինե Վարդանյան	Սոցիոլոգ	ԾԻԳ
18	Ռուզան Խոջիկյան	Հայաստանում ծրագրերի համակարգող	ՀՄՀԳ հայաստանյան կապի գրասենյակ

20	Այուրի Շիզա	Մոցիայական նկատառում	ՃՄՀԳ հետզոտական խումբ
21	Գևորգ Գևորգյան	Ասիստենտ	ՃՄՀԳ հետզոտական խումբ
22	Քրիստինե Գորոյան	Ասիստենտ	ՃՄՀԳ հետզոտական խումբ
23	Լուիզա Օհանյան	Ասիստենտ	ՃՄՀԳ հետզոտական խումբ
24	Արտակ Տեր-Թորոսյան	Շրջակա միջավայրի մասնագետ	Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս ՍՊԸ
25	Սուրեն Գյուրջինյան	Վերաբնակեցման մասնագետ	Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս ՍՊԸ

Աղյուսակ 10-5.3 Շրջակա միջավայրի վրա և սոցիալական ազդեցության վերաբերյալ Եղվարդ քաղաքում անցկացված

սեմինարի ընթացքում իրականացված քննարկումների բովանդակությունը (2016թ. մայիսի 31)

No.	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
1.	Կարեն Հարությունյան (փոխքաղաքապետ)	Ջրամբարի ավազանի տարածքում կան բազմաթիվ օձեր: Շինարարությունը սկսելուց հետո օձերը դուրս կգան Ջրամբարի տարածքից: Մենք չպետք է թողնենք, որ նրանք վնասեն մարդկանց: Ջրամբարը շրջապատված է բնակավայրերով: Ուր էլ որ օձերը գնան, մենք վտանգի ենք հանդիպելու: Խնդրում եմ այս հարցի լուծման համար միջոցառում մտածել:	Ներկա պահին մենք լուծում չունենք: Կփորձենք այս հարցի վերաբերյալ մենք կփորձենք օպտիմալ լուծում գտնել: (Արտակ Տեր-Թորոսյան, Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս ՍՊԸ)
2.	Կարեն Հարությունյան (փոխքաղաքապետ)	Ներկայումս Հրազդան գետն ու Քասախ գետը միմյանց կապված չեն: Եթե Ջրամբարի միջոցով Հրազդան գետի ձկներն անցնեն Քասախ գետ, ապա երկու գետերի ձկնատեսակները կխառնվեն: Կառաջանա՞ր այդպիսի էկոլոգիական խնդիր դրա արդյունքում:	Մենք նախատեսում ենք Հրազդան գետից ջրառ իրականացնել Արզնի-Շամիրամ ջրանցքով: Հրազդան գետում, ջրառի կետին մոտ, հայտնաբերվել է 6 ձկնատեսակ, որոնցից 5-ը հայտնաբերվել է նաև Քասախ գետում: Հետևաբար, ձկնատեսակների միախառնումը մեծ խնդիր չի լինի: (Ռիե Կիտառ, ՃՄՀԳ հետզոտական խումբ)
3.	Կարեն Հարությունյան (փոխքաղաքապետ)	Ի՞նչ կլինի, եթե օտարվի միայն հողամասի մի մասը:	Եթե օտարվող հողամասի սեփականատերը կարողանա ապացուցել, որ հողամասի մնացած մասը (այն մասը, որը չի օտարվում) օտարումից հետո դառնում է անպիտան, ապա նա կարող է պահանջել փոխհատուցում ամբողջ հողամասի համար: Մեծ հողամասերի դեպքում կիրառվելու է մասնակի օտարման սկզբունքը: Փոքր հողամասերի դեպքում, մենք ընդունել ենք ամբողջ հողամասն օտարելու սկզբունքը: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս ՍՊԸ)
4.	Գարուշ Սիմոնյան (Քասախ համայնք)	Նաև խնդիր կա Ջրամբարի շինարարությունից առաջ և հետո շուկայական արժեքների տարբերության մեջ:	ՀՀ օրենսդրությունը հստակ սահմանում է արժեքների որոշման մեթոդաբան: Փոխհատուցվելու է շուկայական արժեքից 15% ավելի գումար: Հողամասի արժեքը պետք է որոշվի մինչև շինարարությունը: Ըստ օրենսդրության, հողամասի շուկայական արժեքը որոշվում է լիցենզավորված գնահատողի կողմից: Դրանից հետո ծանուցում է ուղարկվում հողամասի սեփականատիրոջը: Եթե հողամասի սեփականատերը համաձայն չի լինում գնահատված արժեքին, ապա նա կարող է դիմել դատարան: Կառավարության որոշման մեջ նշված է հողամասերը հանրային գերակա շահ ճանաչելու միջոցով օտարելու կարգը, սակայն շուկայական արժեքի վերաբերյալ դրույթ չկա: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս ՍՊԸ)
5.	Կարեն Հարությունյան (փոխքաղաքապետ)	Կառավարությունը պատասխանատու չէ՞ շուկայական արժեքի որոշման հարցում:	Ոչ: Հողամասի գինը Կառավարությունը չի որոշում: Դա արվում է լիցենզավորված գնահատողների կողմից: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս ՍՊԸ)
6.	Գարուշ Սիմոնյան	Կարո՞ղ է արդյոք բնակիչը դրամային	Նա կարող է բանակցել և համաձայնության

No.	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
	(Քասախ համայնք)	փոխհատուցման փոխարեն պահանջել փոխհատուցում հողամասի տեսքով:	գալ: Նա չի կարող այդ հարցով դիմել դատարան: Փորձը ցույց է տալիս, որ փոխհատուցման գումարը գրեթե միշտ ընդունելի է լինում հողամասերի սեփականատերերի համար: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ)
7.	Գարուշ Սիմոնյան (Քասախ համայնք)	Ջրամբարի շինարարությունից հետո շուկայական արժեքը կբարձրանա: Եթե փոխհատուցումը տրամադրվի մինչև շինարարությունը, ապա հողամասի արժեքը ավելի ցածր կլինի, քան շինարարությունից հետո հողամասի արժեքը:	Անկախ նրանից, թե հողամասի արժեքը կբարձրանա, թե ոչ, մենք պետք է հողամասի արժեքը գնահատելիս հետևենք օրենսդրությանը: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ)
8.	Սարգիս Հովհաննիսյան (հողատեր, քաղաքապետարանի պաշտոնյա)	Ես ազդակիր տարածքում երկու հողամաս ունեմ: Հողամասերից մեկում 2 տարեկան խնձորի ծառեր են տնկված, իսկ մյուսում 8 տարեկան ծնձորի ծառեր: Բնչպիսի՞ փոխհատուցում է տրամադրվելու:	Հողամասերից մեկը (8 տարեկան ծառերը) ազդակիր տարածքից դուրս է: Բնչ վերաբերում է մյուս հողամասին, ապա Դուք փոխհատուցում կստանաք հողամասի և խնձորի ծառերի աճեցման համար կատարված ներդրումների համար: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ)
9.	Կարեն Հարությունյան (փոխքաղաքապետ)	Ո՞ր կազմակերպությունն է կառուցելու Ջրամբարը: Լինելու է միջազգային՞ մրցույթ, թե՞ ներպետական:	Անկախ նրանից, կապալառուն կլինի միջգային կազմակերպություն, թե տեղական, մենք կհորդորենք կապալառուին աշխատանքի ընդունելիս հնարավորինս առաջնահերթություն տալ տեղի բնակիչներին: Նաև կհորդորենք աշխատանքի հնարավորություն տալ տեղի կանանց, օրինակ՝ որպես խոհարար: (Մարինե Վարդանյան, ՕԻԳ)
10.	Կարեն Հարությունյան (փոխքաղաքապետ)	Թոշակատուները կարող են Ծրագրի կողմից նպաստ ստանալ: Դա նշանակում է, որ նրանք կստանան թե՛ թոշակ, և թե՛ նպաստ:	Դրա համար մենք ներկայացրել ենք լրացուցիչ չափանիշներ: Մասնավորապես, կանանց և տարեցների կողմից գլխավորվող ընտանիքները, և այն ընտանիքները, որոնցում հաշմանդամ կա: Եթե այլ առաջարկ կա, մենք պատրաստ ենք դա քննարկել: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ)
11.	Կարեն Հարությունյան (փոխքաղաքապետ)	Մենք համայնքային հողամասերը պետությանն ենք տրամադրում, բայց դրա դիմաց ոչինչ չենք ստանում: Մենք որևէ օգուտ ենք ուզում: Օրինակ՝ կարելի է 10-15 տարով թույլ տալ անվճար օգտվել ռոռզման համակարգից: (*1)	Խորհուրդ կտամ բանակցել սոցիալական ծրագրերի իրականացման համար, օրինակ՝ դպրոցի շինարարության: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ)
12.	Կարեն Հարությունյան (փոխքաղաքապետ)	Նախատեսում եք արդյոք Ջրամբարում պահեստավորված ամբողջ ջուրն օգտագործել ռոռզման շրջանում:	Ոչ, պետք է լինի ջրի «մեղալ» մակարդակ: Նոր Երզնկայի հատվածում ջրի խորությունը կլինի 2-3մ, իսկ Եղվարդի հատվածում մոտ 0.5մ: (Սուրեն Շառուկյան, ՕԻԳ)
13.	Կարեն Հարությունյան (փոխքաղաքապետ)	Այդ դեպքում ճահճացում կարող է լինել:	Ոչ, չի կարող, քանի որ ջուրն անընդհատ հոսելու է: Ջուրը շարունակաբար պահեստավորվելու և հեռացվելու է ռոռզման համար: Հետևաբար, ջուրը կանգնած չի լինի և ճահճացում չի առաջանա: (Սուրեն Շառուկյան, ՕԻԳ)
14.	Կարեն Հարությունյան (փոխքաղաքապետ)	Բնչպիսի՞ հակահինֆլիտրացիոն միջոցառումներ եք նախատեսում:	Նախատեսում ենք օգտագործել բենտոնիտի գորգ և գրունտացեմենտ: Գրունտացեմենտը թույլ բետոնի նման է: Լանջերը պաշտպանվելու են ալիքներից և ինֆլիտրացիայից: (Սուրեն Շառուկյան, ՕԻԳ)
15.	Գարուշ Սիմոնյան (Քասախ համայնք)	Ծրագրի կողմից ազդեցություն կլինի՞ ստորգետնյա ջրերի վրա:	Ստորգետնյա ջրերի մակարդակը շատ խորն է՝ մոտ 120-130մ: Ջուրը ներթափանցում է գրունտի մեջ և վերջ ի

No.	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
			վերջո դուրս գալիս Քասախ գետ: Հակահնֆիլտրացիոն աշխատանքներից հետո, Ջրամբարում պահեստավորված ջուրը գրեթե չի ներթափանցի գրունտի մեջ: Հետևաբար, Ծրագրի կողմից ստորգետնյա ջրերի վրա ազդեցություն չի կանխատեսվում: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
16.	Կարեն Հարությունյան (փոխքաղաքապետ)	Ի՞նչ է արվելու Ջրամբարի ավազանի տարածքի բերրի հողաշերտը:	Մենք պետք է բերրի հողաշերտի տեղափոխման եղանակի և վայրի վերաբերյալ քննարկումներ ունենանք համայնքների հետ: (*2) (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
17.	Գարուշ Սիմոնյան (Քասախ համայնք)	Ի՞նչ կլինի, եթե իմ հողամասն ավելի էժան գնահատվի, քան հարևանինը:	Եթե համաձայն չեք հողամասի գնահատված արժեքի հետ, ապա ունեք բողոք ներկայացնելու տարբերակներ, և վարջապետ կարող եք դիմել դատարան: (*3) (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս ՍՊԸ)

- *1. Համայնքային սեփականություն հանդիսացող հողամասերի կամավոր տրամադրման հարցը չի կարող լուծվել ՏՀՀ փուլում: Այդ հարցը կքննարկվի Կառավարության և առնչվող համայնքների միջև՝ վարկային համաձայնագիր ստորագրելուց հետո:
- *2. Համաձայն ՀՀ օրենսդրության, բերրի հողաշերտի խախտում առաջացնող ցանկացած ծրագրի դեպքում պետք է իրականացնել այդ հողաշերտի տեղափոխում ծրագրի տարածքից դուրս: Սակայն, նշում չկա, թե ով պետք է իրականացնի տեղափոխումը և ինչպես պետք է հողը բաշխվի շահառուների միջև:
- *3. Ծրագրի շրջանակներում բողոք ներկայացնելու համար առաջարկվում է երեք տարբերակ: Մինչև դատարան հայց ներկայացնելը հնարավոր է դիմել առնչվող համայնքապետարան և ԾԻԳ:

Աղյուսակ 10-5.4 Եղվարդ քաղաքում անցկացված սեմինարի մասնակիցների ցուցակ (2016թ. մայիսի 31)

No.	Անուն Ազգանուն	Պաշտոն	Կազմակերպություն
1	Կարեն Հարությունյան	Փոխքաղաքապետ	Եղվարդ քաղաք
2	Լիլիթ Հարությունյան	Պաշտոնյա	Եղվարդ քաղաք
3	Նարինե Կարապետյան	Պաշտոնյա	Եղվարդ քաղաք
4	Սոնա Կարապետյան	Պաշտոնյա	Եղվարդ քաղաք
5	Նարինե Հարությունյան	Պաշտոնյա	Եղվարդ քաղաք
6	-----	Բնակիչ, Քասախ համայնք	
7	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
8	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
9	Խորեն Ծառուկյան	Հիդրոտեխնիկական ինժեներ	ԾԻԳ
10	Մարինե Վարդանյան	Մոցիլոլոգ	ԾԻԳ
11	Դավիթ Զաքարյան	Հիդրոլոգ	ԾԻԳ
12	Ռուզաննա Մանյան	Համակարգող	Օրիուս կենտրոն, Եղվարդ քաղաք
13	Անուշ Բեյրության	Համակարգող	Օրիուս կենտրոն, Եղվարդ քաղաք
14	Այումի Շիգա	Մոցիլոլոգական նկատառում	ՀՄՀԳ հետզոտական խումբ
15	Ռին Կիտաո	Շրջակա միջավայրի նկատառում	ՀՄՀԳ հետզոտական խումբ
16	Գևորգ Գևորգյան	Ասիստենտ	ՀՄՀԳ հետզոտական խումբ
17	Քրիստինե Գորոյան	Ասիստենտ	ՀՄՀԳ հետզոտական խումբ
18	Լուիզա Օհանյան	Ասիստենտ	ՀՄՀԳ հետզոտական խումբ
19	Արտակ Տեր-Թորոսյան	Շրջակա միջավայրի մասնագետ	Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս ՍՊԸ
20	Սուրեն Գյուրջինյան	Վերաբնակեցման մասնագետ	Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս ՍՊԸ

Քանի որ մայիսի 31-ին Եղվարդ համայնքում անցկացված սեմինարի մասնակիցների թիվը քիչ էր, կազմակերպվեց լրացուցիչ սեմինար Եղվարդ ՋՕԸ-ի գրասենյակում՝ ԾԱԱ-երից դիտողություններ ստանալու նպատակով: Սեմինար ընթացքում իրականացված քննարկումների բովանդակությունը և մասնակիցների ցուցակը ներկայացված են աղյուսակ 10-5.5-ում և աղյուսակ 10-5.6-ում:

Աղյուսակ 10-5.5 ՇՄՄԱԳ հաշվետվության նախագծի վերաբերյալ Եղվարդ ԶՕԸ-ում անցկացված սեմինարի քննարկում

Իրականացված քննարկումների բովանդակությունը (2016թ. հունիսի 3)

No.	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
1.	Բնակիչ	Որքան էր Ջրամբարի նախագծային մակերեսը Խորհրդային տարիներին և որքան է ներկայումս առաջարկվողը:	Խորհրդային տարիներին այն կազմում էր մոտ 1,000 հա, իսկ ներկայումս առաջարկվող տարբերակի դեպքում մոտ 800 հա: (Խորեն Ծառուկյան, ՄԻԳ)
2.	Բնակիչ	Ջրամբարի տարածքում միայն հացահատիկներ են մշակվում:	Մշակվում են թե՛ հացահատիկներ, և թե՛ կերային մշակաբույսեր: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոյուզնս)
3.	Բնակիչ	Որքան է Հայաստանում նվազագույն ամսական աշխատավարձը:	Ներկայումս ամսական 55,000 դրամ է: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոյուզնս)
4.	Բնակիչ	Որն է հարցի վերաբերյալ դատարան հայց ներկայացնելուց ո՞վ է վճարելու տուրքը:	Վճարելու է դատարան հայց ներկայացնող անձը: Բայց, դատը շահելու դեպքում այն կփոխհատուցվի: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոյուզնս)
5.	Բնակիչ	Համայնքային սեփականության հողամասերի համար պետությունը փոխհատուցում տրամադրելու է: Ինչպիսի՞ փոխհատուցում կարող է տրամադրվել համայնքի խոցելի անձանց (անկախ նրանից, թե նրանք Ծրագրի ուղղակի ազդակիր են, թե ոչ):	Այս հարցը պետք է լուծվի պետության և համայնքների միջև բանակցությունների միջոցով: Եթե համայնքային սեփականություն հանդիսացող հողամասերի համար պետությունը փոխհատուցում տրամադրի, ապա այն կտրամադրվի համայնքին և ոչ թե խոցելի անձանց: Սովորաբար խոցելի անձանց տրամադրվում է սոցիալական աջակցության՝ ծրագրերի տեսքով, ինչպիսիք են դպրոցների, մշակույթի տների վերանորոգումը և այլն: Դա նշանակում է, որ պետությունն արդեն իսկ ունի այդպիսի մարդկանց ուղղված աջակցության ծրագրեր: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոյուզնս)
6.	Բնակիչ	Ե՞րբ պաշտոնապես կմեկնարկի Ծրագիրը:	Վարկային Համաձայնագիր ստորագրելու համար մոտ մեկ տարի բանակցություններ կընթանան ՀՀ կառավարության և Ճապոնիայի կառավարության միջև: Դրանից հետո կսկսվի ՄՆ փուլը և հետո շինարարությունը: Շինարարությունը կտևի 4-5 տարի: (Խորեն Ծառուկյան, ՄԻԳ)
7.	Բնակիչ	Ի՞նչ ի նկատի ունեք մասնակի օտարում ասելով:	Նախագծման ավարտից հետո կորոշվի օտարման ենթակա տարածքի չափը գույքագրման արդյունքների հիման վրա: Օրինակ՝ եթե դուք ունեք 50 մ լայնությամբ հողամաս, որից օտարվելու է 15 մ-ը, ապա փոխհատուցման գումարը կհաշվարկվի միայն ապա 15 մ-ի համար: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոյուզնս)
8.	Բնակիչ	Ինչպիսի՞ ջրանցք է կառուցվելու:	Նախատեսվում է կառուցել 1,600 մ տրամագծով խողովակաշար, որը թաղվելու է 2-2.5 մ խորության վրա: (Խորեն Ծառուկյան, ՄԻԳ)
9.	Բնակիչ	Փոխհատուցումը տրամադրվելու է շուկայական արժեքի՞, թե՞ կադաստրային արժեքի հիման վրա:	Հինք կընդունվի դրանցից առավել բարձրը: Մակայն, սովորաբար շուկայական արժեքն ավելի բարձր է, քան կադաստրայինը: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոյուզնս)
10.	Բնակիչ	Ես ակնկալում եմ, որ շինարարությունից հետո Ջրամբարի տարածքի շուրջ զբոսաշրջությունը կգարգանա:	-
11.	Բնակիչ	Իմ սեփական հողամասը ազդեցություն կկրի ջրանցքի շինարարության արդյունքում: Այնուամենայնիվ, ես աջակցում եմ Ծրագրին, քանի որ գիտակցում եմ դրա կարևորությունը:	-

Աղյուսակ 10-5.6 Եղվարդ ԶՕԸ-ում անցկացված սեմինարի մասնակիցների ցուցակ (2016թ. հունիսի 3)

No.	Անուն Ազգանուն	Պաշտոն	Կազմակերպություն
1.	-----	Բնակիչ	
2.	-----	Բնակիչ	
3.	-----	Բնակիչ	
4.	-----	Բնակիչ	
5.	-----	Բնակիչ	
6.	-----	Բնակիչ	
7.	-----	Բնակիչ	
8.	-----	Բնակիչ	
9.	-----	Բնակիչ	
10.	-----	Բնակիչ	
11.	-----	Բնակիչ	
12.	-----	Բնակիչ	
13.	-----	Բնակիչ	
14.	-----	Բնակիչ	
15.	-----	Բնակիչ	
16.	Գայանե Կարապետյան	ԶՕԸ աշխատող	Եղվարդ ԶՕԸ
17.	Աիդա Հովհաննիսյան	ԶՕԸ աշխատող	Եղվարդ ԶՕԸ
18.	Սուրեն Գյուրջինյան	Վերաբնակեցման մասնագետ	Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս ՍՊԸ
19.	Այումի Շիգա	Մոցիալական նկատառում	ՀՄՀԳ հետզոտական խումբ
20.	Ռիե Կիտաո	Շրջակա միջավայրի նկատառում	ՀՄՀԳ հետզոտական խումբ
21.	Գևորգ Գևորգյան	Ասիստենտ	ՀՄՀԳ հետզոտական խումբ
22.	Տաթևիկ Մինասյան	Ասիստենտ	ՀՄՀԳ հետզոտական խումբ
23.	Լուիզա Օհանյան	Ասիստենտ	ՀՄՀԳ հետզոտական խումբ

Հավելվածներ

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1 Սոցիալ-տնտեսական հետազոտության հարցաթերթիկ

Questionnaire No. _____

Name of Interviewer: _____

Date of Interview: ____ / ____ / 2016

Cadastral Number: _____

INTERVIEWEE'S PROFILE		
Full Name: Mr. / Ms. _____	Age: (____) years old	
Contact Number: _____ - _____		
Marz: _____	City: _____	Community: _____

Family Characteristics

Q.1 Number of family members who live with you (including you)? Male: _____ / Female: _____

Q.2 Number of person older than 65 years old in your household: _____ person(s)

Q.3 Are there any disabled persons in your household? 1. Yes 2. No

(1) If yes, how many? (_____) person(s)

Q.4 Educational status of head of family:

1. None 2. Elementary 3. Primary (8, 9 grade) 4. Secondary general

5. Average professional 6. Higher 7. Postgraduate

6. Other (please specify: _____)

Q.5 Sex of household head: 1. Male 2. Female

Q.6 Does the head of household live together?

1. Yes 2. No. He/ she is out of house, since he/she is a migrant labor in other cities/ countries.

3. Other (please specify: _____)

Domestic Finance

Q.7 What are income sources of your household? (Indicate the all possible options)

1. Farming 2. Aquaculture 3. House/ Land lent income 4. Pension

5. Business/ Shop 6. Carpenter 7. Livestock 8. School teacher

9. Public officer 10. Labor for other person's farmland 11. Factory labor

12. Company worker 13. Remittance from family members who work in other cities/ countries

14. Others (please specify: _____)

Q.8 What is main income source of your household apart from farming? _____

Q.9 How much is the annual gross income of your household apart from farming? _____ AMD

Q.10 How much is the annual gross income of your household from livestock? _____ AMD

Q.11 How much does your household spend for taking care of livestock annually? _____ AMD

Q.12 Please describe annual situation of agricultural activities of your household.

Name of Crop*	Cultivating Area**		Annual Harvest	Income
1. _____	1 st _____ m ² / ha	_____ time(s)	_____ kg	_____ AMD
	2 nd _____ m ² / ha		(_____ kg for sale)	
	3 rd _____ m ² / ha		(_____ kg for house)	
2. _____	1 st _____ m ² / ha	_____ time(s)	_____ kg	_____ AMD
	2 nd _____ m ² / ha		(_____ kg for sale)	
	3 rd _____ m ² / ha		(_____ kg for house)	
3. _____	1 st _____ m ² / ha	_____ time(s)	_____ kg	_____ AMD
	2 nd _____ m ² / ha		(_____ kg for sale)	
	3 rd _____ m ² / ha		(_____ kg for house)	
4. _____	1 st _____ m ² / ha	_____ time(s)	_____ kg	_____ AMD
	2 nd _____ m ² / ha		(_____ kg for sale)	
	3 rd _____ m ² / ha		(_____ kg for house)	
5. _____	1 st _____ m ² / ha	_____ time(s)	_____ kg	_____ AMD
	2 nd _____ m ² / ha		(_____ kg for sale)	
	3 rd _____ m ² / ha		(_____ kg for house)	

* Please use supplemental sheets for more than five crops.

** Please choose the unit.

Q.13 If your household has cultivated within the Project Affected Area, please describe annual situation of agricultural activities within the Project Affected Area. (If no, go to Q.14)

Name of Crop*	Location	Cultivating Area**		Annual Harvest	Income
1. _____	1. Within the Yeghvard Reservoir Area 2. Outside of the Yeghvard Reservoir Area	1 st _____ m ² / ha	_____ time(s)	_____ kg	_____ AMD
		2 nd _____ m ² / ha		(_____ kg for sale)	
		3 rd _____ m ² / ha		(_____ kg for house)	
2. _____	1. Within the Yeghvard Reservoir Area 2. Outside of the Yeghvard Reservoir Area	1 st _____ m ² / ha	_____ time(s)	_____ kg	_____ AMD
		2 nd _____ m ² / ha		(_____ kg for sale)	
		3 rd _____ m ² / ha		(_____ kg for house)	
3. _____	1. Within the Yeghvard Reservoir Area 2. Outside of the Yeghvard Reservoir Area	1 st _____ m ² / ha	_____ time(s)	_____ kg	_____ AMD
		2 nd _____ m ² / ha		(_____ kg for sale)	
		3 rd _____ m ² / ha		(_____ kg for house)	
4. _____	1. Within the Yeghvard Reservoir Area 2. Outside of the Yeghvard Reservoir Area	1 st _____ m ² / ha	_____ time(s)	_____ kg	_____ AMD
		2 nd _____ m ² / ha		(_____ kg for sale)	
		3 rd _____ m ² / ha		(_____ kg for house)	
5. _____	1. Within the Yeghvard Reservoir Area 2. Outside of the Yeghvard Reservoir Area	1 st _____ m ² / ha	_____ time(s)	_____ kg	_____ AMD
		2 nd _____ m ² / ha		(_____ kg for sale)	
		3 rd _____ m ² / ha		(_____ kg for house)	

Q.14 How much does your household spend for farm inputs in this area annually?

Seed: _____AMD, Fertilizer: _____AMD,
 Pesticide: _____AMD, Labor: _____AMD,
 Water fee: _____AMD, Fee of WUA membership: _____AMD,
 Fuel and maintenance cost for agricultural machines: _____AMD

Q.15 If your household has cultivated within the Project Affected Area, how much does your household spend for farm inputs within the Project Affected Area? (If no, go to Q.16)

(1) Within the Yeghvard Reservoir Area

Seed: _____AMD, Fertilizer: _____AMD,
 Pesticide: _____AMD, Labor: _____AMD,
 Water fee: _____AMD, Fee of WUA membership: _____AMD,
 Fuel and maintenance cost for agricultural machines: _____AMD

(2) Outside of the Yeghvard Reservoir Area

Seed: _____AMD, Fertilizer: _____AMD,
 Pesticide: _____AMD, Labor: _____AMD,
 Water fee: _____AMD, Fee of WUA membership: _____AMD,
 Fuel and maintenance cost for agricultural machines: _____AMD

Living Condition

Q.16 Have you done some activities within the Project Affected Area? 1. Yes 2. No (go to Q.17)

(1) If yes, where is the location?

1. Within the Yeghvard Reservoir Area 2. Outside of the Yeghvard Reservoir

(2) If yes, how many years have you owned the land there? (_____) years

(3) If yes, does your household have any certifications?

1. Certifications for property rights from the cadastral office 2. Nothing

3. Others (please specify: _____)

Q.17 Have you had any buildings on the Project Affected Area? 1. Yes 2. No (go to Q.18)

(1) If yes, where is the location?

1. Within the Yeghvard Reservoir Area 2. Outside of the Yeghvard Reservoir

(2) If yes, how many years have you owned the buildings there? (_____) years

(3) If yes, does your household have any certifications?

1. Certifications for property rights from the cadastral office 2. Nothing

3. Others (please specify: _____)

Q.18 What kind of domestic and agricultural machines does your household have?

(Indicate the all possible options)

1. TV	2. Refrigerator	3. Washing machine	4. Heating boiler
5. Computer	6. Passenger car	7. Truck	8. Tractor
9. Seeder	10. Tiller/ cultivator	11. Combine	12. Plough
13. Reaper	14. Grass-cutting vehicle	15. Forage harvester	
16. Grass pressing machine	17. Milking equipment	18. Packaging machine	
19. Fruit processing equipment	20. Dryer for fruits		
21. Others (please specify: _____)			

Q.19 Does your household make savings from the revenue of your household?

1. Yes   2. No (go to Q.20)

(1) If yes, how many percent of savings from the total revenue of your household?

Average; _____%

Others

Q.20 What do you think, how will the construction of the Reservoir impact on your community?

(Indicate the all possible options)

1. Water quality in our community will be damaged.
2. Nothing   3. Job opportunity will be increased during the construction period.
4. Others (please specify: _____)

Q.21 What fruits do you expect from the Yeghvard Reservoir Project?

1. We will have the most effective option for water resources protection and use.
2. The shortage of irrigation water in rural lands will be solved.
3. Improvement for irrigation system of our lands.
4. Development of some industries around the Yeghvard Reservoir Area.
5. Irrigation water price will be reduced.
6. Nothing
7. Others (please specify: _____)

Q.22 What is your worries on the Yeghvard Reservoir Project?

1. Safety/ Seismicity related to the Yeghvard Reservoir Project.
2. Financial damage due to the land loss caused by the construction of the Yeghvard Reservoir and related canals.
3. Whether compensation is paid or not for the land loss.
4. Irrigation water price will be increased.
5. Others (please specify: _____)

Q.23 Do you want to continue farming activities in this area after the Yeghvard Reservoir Project is restarted? 1. Yes 2. No

Q.24 **If your household cultivated within the Project Affected Area**, how did your household get permission for the land use within the Project Affected Area? (If no, go to Q.28)

(1) Within the Yeghvard Reservoir Area

1. Without any certification
2. Oral contract with Yeghvard Community
3. With certification
4. Others (please specify: _____)

(2) Outside of the Yeghvard Reservoir Area

1. Without any certification
2. Oral contract with the community
3. With certification
4. Others (please specify: _____)

Q.25 **If your household cultivated within the Project Affected Area**, how many years have your household cultivated within the Project Affected Area?

(1) Within the Yeghvard Reservoir Area; (_____) years

(2) Outside of the Yeghvard Reservoir Area; (_____) years

Q.26 **If your household cultivated within the Yeghvard Reservoir Area**, have you already know that your household should stop cultivation within the Yeghvard Reservoir Area, when the Yeghvard Reservoir Project is restarted?

1. Yes
2. No

>>>> If you have any comments or questions on the Yeghvard Reservoir Project, please specify.>>>>

--

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2 Սոցիալ-տնտեսական հետազոտության արդյունքները

No.	Interviewer	Date of Interview	Cadastral no. of Project Affected Lands				Interviewee's PROFILE						Family Characteristics					
							1. Mr., 2. Ms.	First Name	Sir Name	Age	Marz	Community	Q.1 Numbers of Family members			Q. 2 Numbers of older than 65 years old in your household	Q.3 Are there any disabled persons in your household?	
			1st	2nd	3rd	4th							Male	Female	Total		1. Yes, 2. No	Numbers
1	----	11 / 3 / 2016	0024-0006				1	----	----	41	Kotayk	Nor Yerznka	4	4	8	1	1	1
2	----	11 / 3 / 2016	0024-0009				2	----	----	42	Kotayk	Nor Yerznka	1	3	4	1	1	1
3	----	11 / 3 / 2016	0025-0006				1	----	----	54	Kotayk	Nor Yerznka	3	2	5	0	2	0
4	----	11 / 3 / 2016	0024-0005				1	----	----	44	Kotayk	Nor Yerznka	2	3	5	0	1	1
5	----	11 / 3 / 2016	0122-0011				1	----	----	43	Kotayk	Nor Yerznka	2	3	5	1	2	0
6	----	11 / 3 / 2016	0024-0007				1	----	----	58	Kotayk	Nor Yerznka	3	3	6	1	2	0
7	----	11 / 3 / 2016	0134-0001				1	----	----	52	Kotayk	Nor Yerznka	1	1	2	1	1	1
8	----	11 / 3 / 2016	0121-0001-17				1	----	----	74	Kotayk	Nor Yerznka	3	4	7	2	2	0
9	----	11 / 3 / 2016	0026-0017				1	----	----	61	Kotayk	Nor Yerznka	2	1	3	1	2	0
10	----	11 / 3 / 2016	0122-0015	0126-0002	0122-0017	0122-0013	1	----	----	66	Kotayk	Nor Yerznka	3	3	6	2	1	2
11	----	18 / 3 / 2016	0017-0028				2	----	----	66	Kotayk	Nor Yerznka	0	2	2	2	1	1
12	----	18 / 3 / 2016	0026-0024				1	----	----	71	Kotayk	Nor Yerznka	3	2	5	1	1	1
13	----	18 / 3 / 2016	0122-0105				1	----	----	35	Kotayk	Nor Yerznka	5	3	8	1	2	0
14	----	18 / 3 / 2016	0121-0113				2	----	----	38	Kotayk	Nor Yerznka	2	6	8	2	2	0
15	----	18 / 3 / 2016	121-001-09-23	121-001-09-24			1	----	----	48	Kotayk	Nor Yerznka	2	2	4	0	2	0
16	----	30 / 3 / 2016	illegal	0410-0035			1	----	----	52	Kotayk	Yeghvard	2	4	6	0	2	0
17	----	30 / 3 / 2016	0505-0032				1	----	----	79	Kotayk	Yeghvard	4	3	7	2	2	0
18	----	3 / 3 / 2016	0504-0033	0536-0021			1	----	----	54	Kotayk	Yeghvard	3	2	5	0	2	0
19	----	13 / 3 / 2016	illegal				1	----	----	35	Kotayk	Yeghvard	4	6	10	0	2	0
20	----	13 / 3 / 2016	illegal				1	----	----	32	Kotayk	Yeghvard	4	2	6	0	2	0
21	----	13 / 3 / 2016	illegal				1	----	----	39	Kotayk	Yeghvard	2	2	4	0	2	0
22	----	13 / 3 / 2016	illegal				1	----	----	43	Kotayk	Yeghvard	4	3	7	1	1	1
23	----	13 / 3 / 2016	0512-0001	0416-0006			1	----	----	32	Kotayk	Yeghvard	2	0	2	0	2	0
24	----	11 / 3 / 2016	0122-0016	0122-0018			1	----	----	50	Kotayk	Nor Yerznka	2	2	4	0	2	0
25	----	4 / 4 / 2016	illegal				1	----	----	59	Kotayk	Yeghvard	4	1	5	0	2	0
26	----	4 / 4 / 2016	illegal				1	----	----	35	Kotayk	Yeghvard	4	2	6	1	2	0
27	----	1 / 4 / 2016	illegal				1	----	----	47	Kotayk	Yeghvard	3	2	5	1	2	0
28	----	5 / 4 / 2016	illegal				1	----	----	44	Kotayk	Yeghvard	3	3	6	2	2	0
29	----	7 / 4 / 2016	illegal				1	----	----	46	Kotayk	Nor Yerznka	3	3	6	1	2	0
30	----	7 / 4 / 2016	illegal				1	----	----	32	Kotayk	Nor Yerznka	1	2	3	1	1	1
31	----	11 / 3 / 2016	illegal				1	----	----	74	Kotayk	Nor Yerznka	3	4	7	2	2	0
32	----	11 / 3 / 2016	illegal				1	----	----	68	Kotayk	Nor Yerznka	7	5	12	1	2	0

No.	Family Characteristics			Domestic Income			
	Q.4 Educational status of head of family 1. None, 2. Elementary, 3. Primary (8, 9 grade), 4. Secondary general 5. Average professional, 6. Higher, 7. Postgraduate, 8. Other	Q.5 Sex of household head 1. Male, 2. Female	Q.6 Does the head of household live together? 1. Yes, 2. No. He/ she is out of house, since he/ she is amigrant labor in other cities/ countries. 3. Other (please specify)	Q.7 What are income sources of your household? (Indicate the all possible options)	Q.8 What is main income source of your household apart from farming?	Q.9 How much is the annual gross income of your household apart from farming?	Q.10 How much is the annual gross income of your household from livestock? (AMD)
1	4	1	1	1,4,7,14-Income from work abroad	Income from work abroad	1,000,000	0
2	5	2	1	1,7,9,14-disability benefit	salary	650,000	0
3	5	1	1	1,7,14-Income from work abroad	Income from work abroad	500,000	400,000
4	4	1	1	1,14-disability benefit,Income from work abroad	Income from work abroad	500,000	0
5	4	1	1	1,4,7	pension	400,000	100,000
6	5	1	1	1,4,14-Income from work abroad	Income from work abroad	4,800,000	0
7	5	1	1	1,3,4	pension	700,000	0
8	4	1	1	1,4,7	pension	1,000,000	0
9	5	1	1	1,7,9	salary	1,500,000	100,000
10	6	1	1	1,4,7,14-disability benefit	pension	1,500,000	300,000
11	3	2	1	1,4,7	pension	1,300,000	720,000
12	4	1	1	1,4,7	livestock	2,200,000	1,000,000
13	4	1	1	1,4,7,9	salary	1,500,000	300,000
14	5	1	1	1,4,7,9	salary	1,000,000	0
15	6	1	1	1,7,9	salary	8,000,000	8,000,000
16	6	1	1	1, 7, 9, 11	salary	4,000,000	2,000,000
17	6	1	1	1,4,9	salary	5,000,000	0
18	4	1	1	1, 5	salary	10,000,000	0
19	4	1	1	1,7,14-poverty benefits	poverty benefits	900,000	400,000
20	4	1	1	1,7,14-self-employed	livestock	3,700,000	2,500,000
21	5	1	1	1, 7	livestock	2,000,000	2,000,000
22	4	1	1	1,7,14-poverty benefits	poverty benefits	600,000	0
23	6	1	1	9	salary	2,500,000	0
24	6	1	1	1,7,12,13	salary	600,000	400,000
25	4	1	1	1	none	0	0
26	6	1	1	1,4,7,9,12	pension, salary	3,500,000	1,500,000
27	5	1	1	1,4,11	salary of labor	2,000,000	0
28	4	1	1	1,4,7	pension	1,200,000	0
29	4	1	1	1,4,7,9	salary	1,500,000	0
30	5	2	1	1,4,7	pension	600,000	0
31	4	1	1	1,3,4,7	pension	1,100,000	400,000
32	6	1	1	1,4,7	pension	1,000,000	0

No.	Domestic Income																		
	Q.12 Please describe annual situation of agricultural activities of your household.																		
	3rd Crop									4th Crop									
	Name of crop	Cultivating Area (m2)				No. of times for cultivation (times)	Annual Harvest (kg)			Annual Income (AMD)	Name of crop	Cultivating Area (m2)				No. of times for cultivation (times)	Annual Harvest (kg)		
1st		2nd	3rd	Total	for sale		for house	Total	1st			2nd	3rd	Total	for sale		for house	Total	
1				0				0			0	0	0	0				0	0
2				0				0			0	0	0	0				0	0
3				0				0			0	0	0	0				0	0
4				0				0			0	0	0	0				0	0
5	peach			0	1	3,700	300	4,000	250,000			0	0	0	0			0	0
6	fruit garden			0	1	0	100	100	0			0	0	0	0			0	0
7	forage grass			0	2	6,000	0	6,000	350,000			0	0	0	0			0	0
8				0				0				0	0	0	0			0	0
9	apricot			0	1	200	200	400	10,000	walnut	500	0	0	500	1	0	100	100	0
10				0				0				0	0	0	0			0	0
11				0				0				0	0	0	0			0	0
12				0				0				0	0	0	0			0	0
13				0				0				0	0	0	0			0	0
14				0				0		pasture	43,500	0	0	43,500				0	0
15				0				0				0	0	0	0			0	0
16	Alfalfa	20,000	40,000	0	60,000	4	60,000	60,000	120,000	3,000,000			0	0	0	0		0	0
17				0				0				0	0	0	0			0	0
18				0				0				0	0	0	0			0	0
19				0				0				0	0	0	0			0	0
20				0				0				0	0	0	0			0	0
21				0				0				0	0	0	0			0	0
22				0				0				0	0	0	0			0	0
23				0				0				0	0	0	0			0	0
24				0				0				0	0	0	0			0	0
25				0				0				0	0	0	0			0	0
26				0				0				0	0	0	0			0	0
27				0				0				0	0	0	0			0	0
28				0				0				0	0	0	0			0	0
29				0				0				0	0	0	0			0	0
30				0				0				0	0	0	0			0	0
31				0				0				0	0	0	0			0	0
32				0				0				0	0	0	0			0	0

ՎԳՊ, Հավելվածներ

No.	Domestic Finance																					
	Q.13 If your household has cultivated within the Project Affected Area, please describe annual situation of agricultural activities within the Project Affected Area. (If no, go to Q.14)																					
	1st Crop											2nd Crop										
	Name of Crop	Location 1. Within Reservoir area, 2. Outside of the Reservoir area	Cultivating Area (m2)				No. of times for cultivation (times)	Annual Harvest (kg)			Annual Income (AMD)	Name of Crop	Location 1. Within Reservoir area, 2. Outside of the Reservoir area	Cultivating Area (m2)				No. of times for cultivation (times)	Annual Harvest (kg)			Annual Income (AMD)
1st			2nd	3rd	Total	for sale		for house	Total	1st				2nd	3rd	Total	for sale		for house	Total		
1	fruit garden	2	2,000	0	0	2,000	1	100	100	200	200,000			0	0	0	0			0		
2	apple	2	200	0	0	200	1	0	275	275	0	forage grass	2	200	0	0	200	2	0	700	700	0
3	fruit garden	2	200	0	0	200	1	500	500	1,000	500,000			0	0	0	0			0		
4	fruit garden	2	200	0	0	200	1	50	50	100	50,000			0	0	0	0			0		
5	apple	2	2,000	0	0	2,000	1	3,700	300	4,000	250,000	apricot	2	2,500	0	0	2,500	1	3,700	300	4,000	250,000
6	fruit garden	2	100	0	0	100	1	0	100	100	0			0	0	0	0			0		
7	forage grass	2	5,000	0	0	5,000	2	6,000	0	6,000	350,000			0	0	0	0			0		
8	forage grass	1	10,000	0	0	10,000	2	0	4,000	4,000	0			0	0	0	0			0		
9	walnut	2	500	0	0	500	1	0	100	100	0			0	0	0	0			0		
10	apple	2	700	0	0	700	1	19,700	300	20,000	6,000,000			0	0	0	0			0		
11	apple	2	1,200	0	0	1,200	1	0	150	150	0	walnut	2	1,200	0	0	1,200	1	70	30	100	35,000
12	apple	2	400	0	0	400	1	0	500	500	0			0	0	0	0			0		
13	fruit garden	2	1,400	0	0	1,400	1	2,700	300	3,000	1,000,000			0	0	0	0			0		
14	pasture	1	43,500	0	0	43,500				0				0	0	0	0			0		
15	pear	1	240,000	0	0	240,000	1	600,000	1,000	601,000	150,000,000			0	0	0	0			0		
16	Alfalfa	1	20,000	0	0	20,000	4	20,000	20,000	40,000	1,000,000	apple	2	9,000	3,000	0	12,000	1	7,200	800	8,000	1,500,000
17	wheat	2	10,370	0	0	10,370	1	3,000	2,000	5,000	1,000,000			0	0	0	0			0		
18	apple	2	11,500	0	0	11,500	1	28,000	2,000	30,000	1,400,000			0	0	0	0			0		
19	wheat	1	10,000	0	0	10,000	1	0	1,500	1,500	0			0	0	0	0			0		
20	barley	1	10,000	0	0	10,000	1	0	2,000	2,000	0			0	0	0	0			0		
21	barley	1	8,000	0	0	8,000	1	2,000	0	2,000	240,000			0	0	0	0			0		
22	barley	1	6,000	0	0	6,000	1	0	1,500	1,500	0			0	0	0	0			0		
23	fallow	1	350,000	0	0	350,000				0		fallow	2	9,800	0	0	9,800			0		
24	forage grass	2	600	1,900	0	2,500	2	4,000	4,000	8,000	250,000			0	0	0	0			0		
25	wheat	1	10,000	5,000	0	15,000	1	0	2,000	2,000	0			0	0	0	0			0		
26	sainfoin	1	10,000	0	0	10,000	2	6,000	6,000	12,000	1,200,000	wheat or barley	1	15,000	0	0	15,000	1	2,500	2,500	5,000	750,000
27	Alfalfa	1	12,000	0	0	12,000	5	20,000	0	20,000	700,000			0	0	0	0			0		
28	wheat	1	20,000	0	0	20,000	1	0	4,000	4,000	0			0	0	0	0			0		
29	barley	1	10,000	0	0	10,000	1	0	800	800	0			0	0	0	0			0		
30	sainfoin	1	35,000	0	0	35,000	1	0	1,600	1,600	0			0	0	0	0			0		
31	forage grass	1	10,000	0	0	10,000	2	0	4,000	4,000	0						0			0		
32	wheat	2	10,900	0	0	10,900	1	38,000	2,000	40,000	5,000,000						0			0		

No.	Domestic Finance																	
	Q.13 If your household has cultivated within the Project Affected Area, please describe annual situation of agricultural activities within the Project Affected Area. (If no, go to Q.14)											Q.14 How much does your household spend for farm inputs?						
	3rd Crop			Cultivating Area (m2)	No. of times for cultivation (times)	Annual Harvest (kg)			Annual Income (AMD)	Seed (AMD)	Fertilizer (AMD)	Pesticide (AMD)	Labor (AMD)	Water Fee (AMD)	Fee of WUA membership (AMD)	Fuel and maintenance cost for agricultural machines (AMD)		
	Name of Crop	Location 1. Within Reservoir area, 2. Outside of the Reservoir area	1st			2nd	3rd	Total									for sale	for house
1			0	0	0	0				0	0	20,000	50,000	0	20,000	6,000	0	
2			0	0	0	0				0	0	15,000	0	0	25,000	6,000	15,000	
3			0	0	0	0				0	0	20,000	40,000	0	30,000	6,000	50,000	
4			0	0	0	0				0	0	0	0	0	5,000	6,000	0	
5	peach	2	2,500	0	0	2,500	1	3,700	300	4,000	250,000	0	60,000	300,000	150,000	60,000	6,000	30,000
6			0	0	0	0				0	0	6,000	20,000	0	14,000	6,000	0	
7			0	0	0	0				0	0	70,000	200,000	250,000	130,000	6,000	30,000	
8			0	0	0	0				0	0	40,000	50,000	0	80,000	6,000	0	
9			0	0	0	0				0	0	0	20,000	0	15,000	6,000	0	
10			0	0	0	0				0	0	120,000	500,000	300,000	110,000	6,000	0	
11	peach	2	400	0	0	400	1	0	70	70	0	0	12,000	0	0	20,000	6,000	0
12			0	0	0	0				0	0	0	10,000	0	10,000	6,000	50,000	
13			0	0	0	0				0	0	35,000	200,000	200,000	10,000	6,000	150,000	
14			0	0	0	0				0	0	36,000	30,000	0	25,000	6,000	0	
15			0	0	0	0				0	0	6,000,000	6,000,000	2,500,000	3,000,000	6,000	1,000,000	
16			0	0	0	0				0	0	200,000	300,000	650,000	470,000	370,000	6,000	120,000
17			0	0	0	0				0	0	72,600	36,000	0	0	0	6,000	0
18			0	0	0	0				0	0	0	200,000	400,000	1,200,000	160,000	6,000	200,000
19			0	0	0	0				0	0	0	36,000	0	0	0	6,000	0
20			0	0	0	0				0	0	50,000	36,000	0	0	40,000	6,000	130,000
21			0	0	0	0				0	0	40,000	40,000	0	0	20,000	6,000	100,000
22			0	0	0	0				0	0	0	25,000	0	0	20,000	6,000	0
23			0	0	0	0				0	0	0	0	0	0	0	0	0
24			0	0	0	0				0	0	0	60,000	300,000	300,000	120,000	6,000	200,000
25			0	0	0	0				0	0	80,000	120,000	100,000	190,000	180,000	0	30,000
26			0	0	0	0				0	0	210,000	150,000	0	60,000	60,000	0	240,000
27			0	0	0	0				0	0	15,000	0	35,000	150,000	190,000	0	30,000
28			0	0	0	0				0	0	60,000	50,000	0	200,000	100,000	0	0
29			0	0	0	0				0	0	60,000	63,000	60,000	230,000	102,000	0	150,000
30			0	0	0	0				0	0	500,000	0	0	200,000	70,000	0	60,000
31										0	0	0	40,000	50,000	0	80,000	6,000	0
32										0	0	1000000	600,000	800,000	800,000	1,000,000	6,000	300,000

No.	Domestic Finance														Living Condition			
	Q.15 If your household has cultivated within the Project Affected Area, how much does your household spend for farm inputs within the Project Affected Area? (If no, go to Q.16)														Q.16 Have you done some activities within the Project Affected Area?			
	(1) Within the Reservoir Area							(2) Outside of the Reservoir Area							1. Yes, 2. No	(1) If yes, where is the location? 1. Within the Reservoir area 2. Outside of the Reservoir area	(2) If yes, how many years have you owned the land there?	(3) If yes, does your household have any certifications? 1. Certifications for property rights from the cadastral office, 2. Nothing, 3. Others
Seed (AMD)	Fertilizer (AMD)	Pesticide (AMD)	Labor (AMD)	Water Fee (AMD)	Fee of WUA membership (AMD)	Fuel and maintenance cost for agricultural machines (AMD)	Seed (AMD)	Fertilizer (AMD)	Pesticide (AMD)	Labor (AMD)	Water Fee (AMD)	Fee of WUA membership (AMD)	Fuel and maintenance cost for agricultural machines (AMD)					
1	0	0	0	0	0	0	0	0	20,000	50,000	0	20,000	6,000	0	1	2	26	1
2	0	0	0	0	0	0	0	0	15,000	0	0	25,000	6,000	15,000	1	2	21	1
3	0	0	0	0	0	0	0	0	20,000	40,000	0	30,000	6,000	50,000	1	2	20	1
4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6,000	0	1	2	25	1
5	0	0	0	0	0	0	0	0	60,000	300,000	150,000	60,000	6,000	30,000	1	2	25	1
6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10,000	0	5,000	6,000	0	1	2	25	1
7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	250,000	50,000	6,000	0	1	2	25	1
8	0	20,000	20,000	0	40,000	6,000	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	20	2
9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6,000	0	1	2	25	1
10	0	0	0	0	0	0	0	0	120,000	500,000	300,000	110,000	6,000	0	1	2	don't remember	1
11	0	0	0	0	0	0	0	0	12,000	0	0	20,000	6,000	0	1	2	25	1
12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10,000	0	10,000	6,000	50,000	1	2	30	1
13	0	0	0	0	0	0	0	0	35,000	200,000	200,000	10,000	6,000	150,000	1	2	25	1
14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1
15	0	6,000,000	6,000,000	2,500,000	3,000,000	6,000	1,000,000	0	0	0	0	0	0	0	1	1	10	1
16	120,000	0	50,000	220,000	300,000	0 or 1000	0	0	300,000	600,000	250,000	70,000	6,000	80,000	1	1, 2	25	2, 1
17	0	0	0	0	0	0	0	72,600	36,000	0	0	0	6,000	0	1	2	9	1
18	0	0	0	0	0	0	0	0	200,000	400,000	1,200,000	160,000	6,000	200,000	1	2	10	1
19	0	36,000	0	0	0	6,000	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	10	2
20	50,000	36,000	0	0	40,000	6,000	130,000	0	0	0	0	0	0	0	1	1	25	2
21	40,000	40,000	0	0	20,000	6,000	100,000	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	2
22	0	25,000	0	0	20,000	6,000	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	4	2
23	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1, 2	don't remember	1
24	0	0	0	0	0	0	0	0	30,000	0	100,000	30,000	6,000	50,000	1	2	26	1
25	80,000	80,000	0	140,000	120,000	0	25,000	0	0	0	0	0	0	0	1	1	25	2
26	120,000	75,000	0	30,000	30,000	0	120,000	0	0	0	0	0	0	0	1	1	25	2
27	15,000	0	35,000	150,000	190,000	0	30,000	0	0	0	0	0	0	0	1	1	20	2
28	60,000	50,000	0	200,000	100,000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	25	2
29	60,000	42,000	0	130,000	60,000	0	100,000	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	2
30	500,000	0	0	200,000	0	0	20,000	0	0	0	0	0	0	0	1	1	7	2
31	0	20,000	20,000	0	40,000	6,000	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	20	2
32	0	0	0	0	0	0	0	100,000	420,000	30,000	180,000	500,000	6,000	150,000	1	2	can't answer	1

No.	Living Condition										Others			
	Q.18 What kind of domestic and agricultural machines does your household have? (Indicate the all possible options)										Q.19 Does your household make savings from the revenue of your household?		Q.20 What do you think, how will the construction of the Reservoir impact on your community? (Indicate the all possible options)	
	1. TV	4. Heating Boiler	7. Truck	10. Tiller/ cultivator	13. Peaper	16. Grass pressing machine	19. Fruit processing equipment	1. Yes, 2. No	(1) If yes, how many percent of savings from the total revenue of your household? (%)	1. Water quality in our community will be damaged.	3. Job opportunity will be increased during the construction period.			
2. Refrigerator	5. Computer	8. Tractor	11. Combine	14. Grass-cutting vehicle	17. Milking equipment	20. Dryer for fruits			2. Nothing	4. Others (please specify)				
3. Washing Machine	6. Passenger Car	9. Seeder	12. Plough	15. Forage harvester	18. Packaging machine	21. Other								
1	1,2,3	5, 6	7, 8					2			3			
2	1,2,3	5						2			3			
3	1,2,3	5, 6						2			3			
4	1,2,3							2			3			
5	1,2,3	4, 5, 6						2			3			
6	1,2,3	5						2			3			
7	1,2,3	6	7					2			3			
8	1,2,3	5, 6	7					2		1				
9	1,2,3	4, 5, 6						1	2		4-positive			
10	1,2,3	5, 6			13		20	2			4-positive			
11	1,2,3	5, 6						2		1				
12	1,2,3	5						2			3			
13	1,2,3	4, 5, 6	7, 8					1	3		3			
14	1,2,3	4, 5						2			3			
15	1,2,3	4, 5, 6						1	30		3			
16	1,2,3	4, 5, 6	8	10, 12			21. tractor trailer	1	15		3			
17	1,2,3	5, 6						2			3			
18	1,2,3	4, 5	7, 8	10, 12			19, 20	1	10		3			
19	1,2,3	4, 5						2			3			
20	1,2,3	4, 5, 6	7, 8		13			2			3			
21	1,2,3	4, 5, 6						2			4-hard to say			
22	1,2,3	4, 5, 6	8					2			3			
23	1,2,3	4, 5, 6						1	10		3			
24	1,2,3	4, 5, 6						1	10	2				
25	1,2	6						2			3			
26	1,2,3	5, 6						2			3			
27	1,2,3	4, 5, 6						2		1	3, 4-air pollution will be improved, 500-1000 families will lose income			
28	1,2,3	6						2			3			
29	1,2,3	4, 5, 6						2		1	3, 4-air pollution will be improved, can't use lands			
30	1,2,3							2		1	3, 4-air pollution will be improved			
31	1,2,3	5, 6	7					2		1	3			
32	1,2,3	4, 5, 6	7, 8, 9	11	13			2			4-negative			

No.	Others					
	Q.21 What fruits do you expect from the Yeghvard Reservoir Project?			Q.22 What is your worries on the Yeghvard Reservoir Project?		Q.23 Do you want to continue farming activities in this area after the Yeghvard Reservoir Project is restarted?
	1. We will have the most effective option for water resources protection and use in our community. 2. The shortage of irrigation water in rural lands will be solved. 3. Improvement for irrigation system of our lands.	4. Development of some industries around the Yeghvard Reservoir Area. 5. Irrigation water price will be reduced. 6. Nothing	7. Others (please specify)	1. Safety/ Seismicity related to the Yeghvard Reservoir Project. 2. Financial damage due to the land loss caused by the construction of the Yeghvard Reservoir and related canals.	3. Whether compensation is paid or not for the land loss. 4. Irrigation water price will be increased. 5. Others (please specify)	1. Yes, 2. No
1		6		1,2	3	1
2		4		2		1
3	2			2		1
4	2				3	1
5	2			2		1
6		6		1		1
7		5		1		1
8	1			1		1
9	2				3	1
10	1				3	1
11		5		1		1
12	1			1		1
13		6		1,2	3	1
14	1,2,3	4		1,2	3	1
15	1			1,2	3	1
16	1,2,3	4	7-climate change, ecology change	2	3	1
17		6			3	1
18	1,2,3	4,5	7-recreational zones will be built		3	1
19	2			1		1
20		6			3	1
21		4		2		1
22	2			1		1
23	1			1		can't answer
24	1,2,3			1		1
25	1,2,3	4, 5	7- recreation, tourism	1, 2	3, 4	1
26	1,2,3	4,5	7- price of real estate will increase, tourism will develop	2	3	1
27		4		2	3	1
28	1,2,3	4		2	3	1
29	1,2,3	4, 5		1		1
30	1,2,3	4		1		1
31	1			1		1
32		6			5-not reliable	1

No.	Others						If you have any comments or questions on the Yeghvard Reservoir Project, please specify.	
	Q.24 If your household cultivated within the Project Affected Area, how did your household get permission for the land use within the Project Affected Area?				Q.25 If your household cultivated within the Project Affected Area, how many years have your household cultivated within the Project Affected Area?			Q.26 If your household cultivated within the Yeghvard Reservoir Area, have you already know that your household should stop cultivation within the Yeghvard Reservoir Area, when the Yeghvard Reservoir Project is restarted? 1. Yes, 2. No
	(1) Within the Reservoir area		(2) Outside of the Reservoir area		(1) Within the Reservoir area	(2) Outside of the Reservoir		
	1. Without any certification 2. Oral contract with Yeghvard Community	3. With certification 4. Others (please specify)	1. Without any certification 2. Oral contract with Yeghvard Community	3. With certification 4. Others (please specify)				
1				3		26	2	
2				3		21	1	
3				3		20	2	Worry about security
4				3		25	1	
5				3		25	1	
6				3		25	1	
7				3		25	2	
8	1				20		1	
9				3		25	1	
10				3		don't remember	2	
11				3		25	1	
12				3		30	1	
13				3		25	1	
14		3			1		1	
15		3			10		1	
16	1			3	25	13	1	Will the project be really implemented?. Positive to the project.
17				3		9	1	
18				3		10	1	
19	1				10		2	
20	1				25		2	
21	1				1		2	
22	1				4		1	
23		3		3	don't remember	don't remember	1	
24				3		26	1	
25	1				25		1	
26	1				25		1	Will be nice if the topsoil will be removed to my other land
27	1				20		1	
28	1				25		1	
29	1				2		1	
30	1				7		1	
31	1				20		1	
32	1			3		4	2	

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 3 Ծրագրի ընդհանուր նկարագրի վերաբերյալ հանրային քննարկման հանրային ծանուցում (թերթում)

The newspaper page features a large advertisement for the Republic of Armenia. At the top, the title reads 'ՀԱՍՏԱՆԱԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԿՈՒՄ' (Republic of Armenia). Below the title, a large number '526974' is prominently displayed. The page is divided into several sections of text, including a main article on the left and a sidebar on the right containing advertisements for 'PHARMACY' and 'ZUE'. The main article discusses various topics, likely related to the public consultation mentioned in the caption. The sidebar advertisements include contact information and logos for the respective organizations.

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 4 Ծրագրի ընդհանուր նկարագրի վերաբերյալ ՋՏՊԿ-ի կողմից կազմակերպված հանրային լսումների նկարները

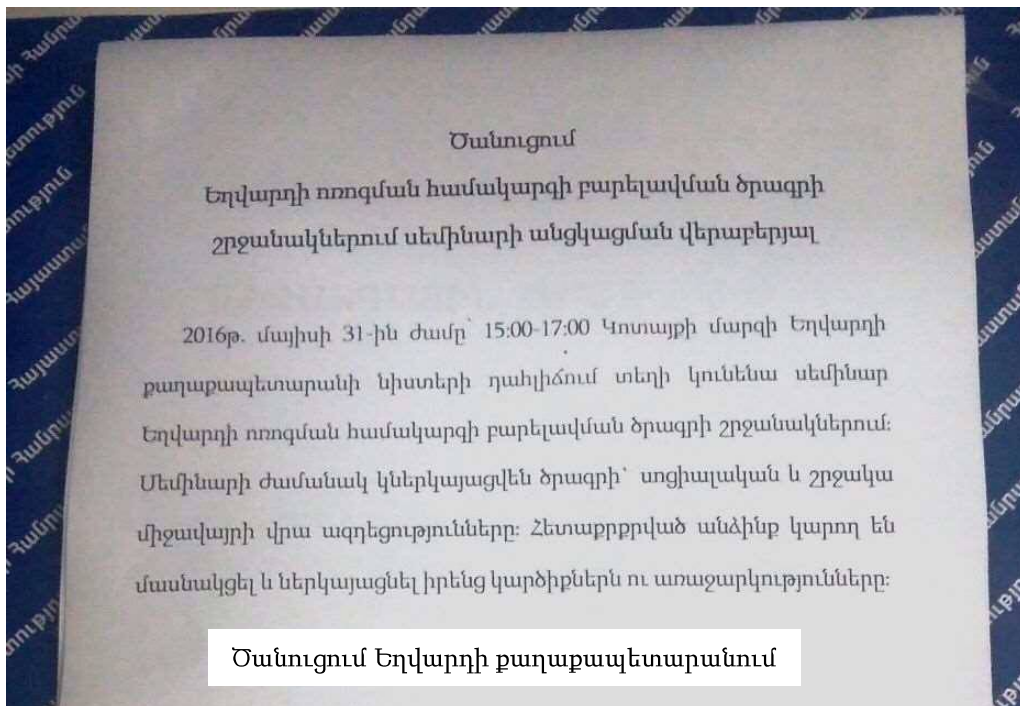
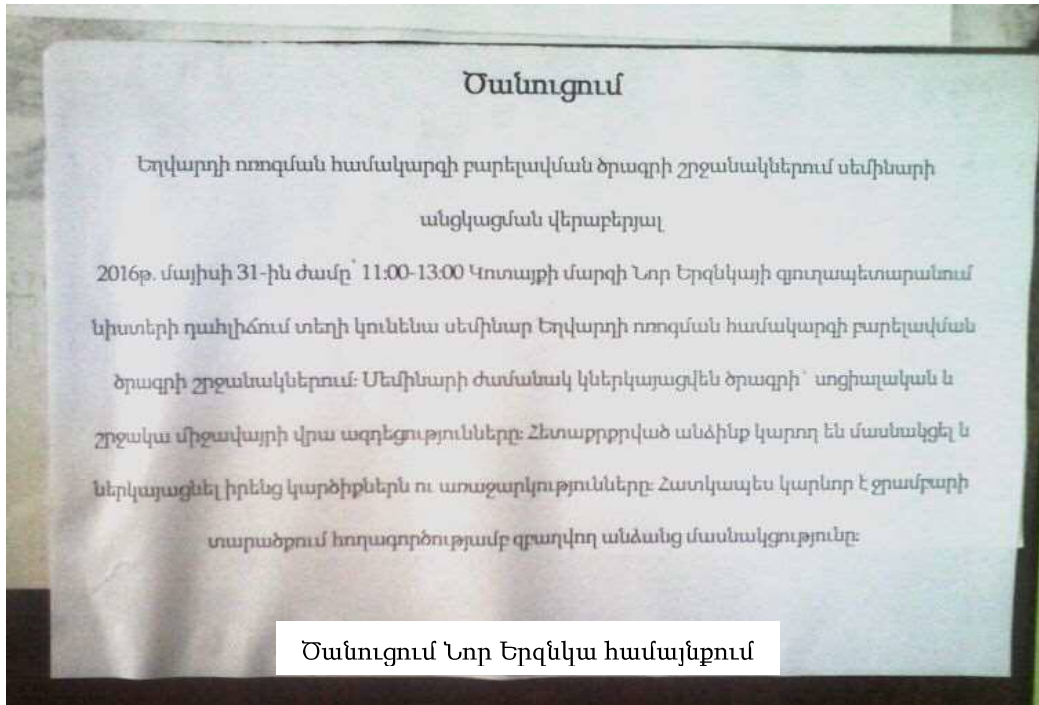

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 5 Ծրագրի ընդհանուր նկարագրի վերաբերյալ Նոր Երզնկա համայնքում անցկացված հանրային սեմինարի նկարները

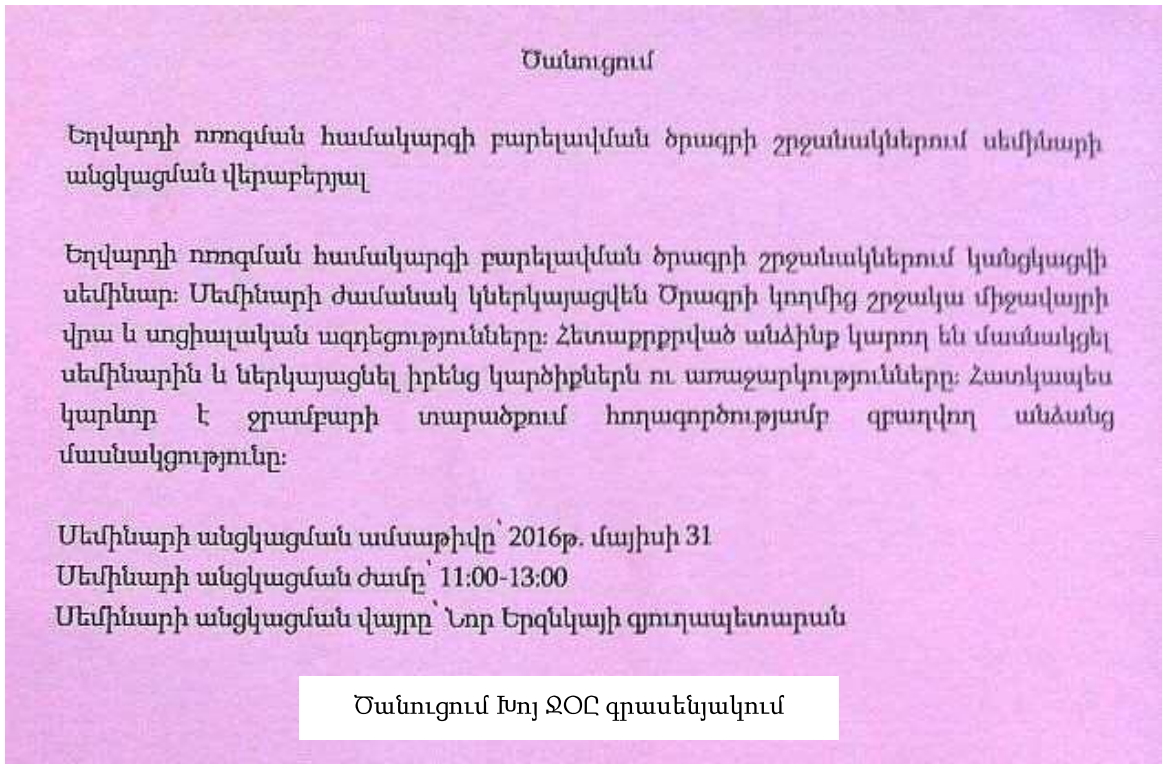
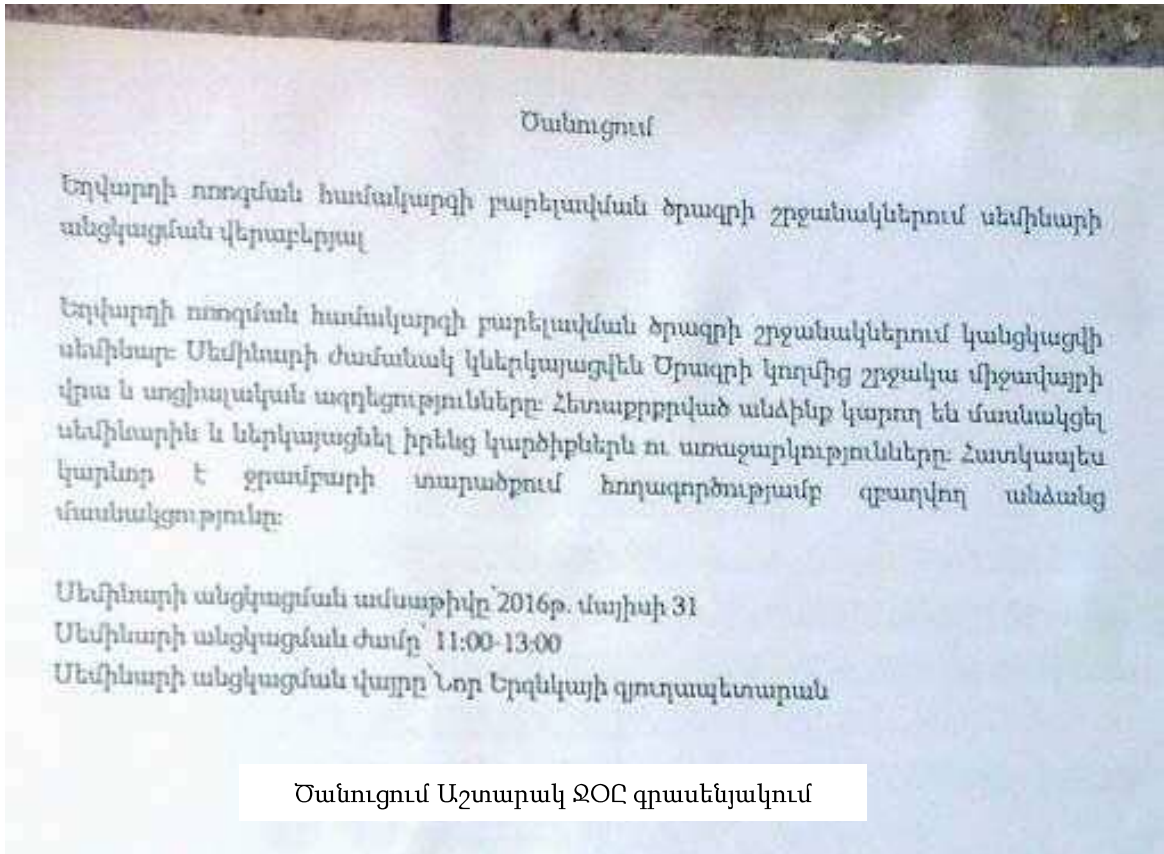

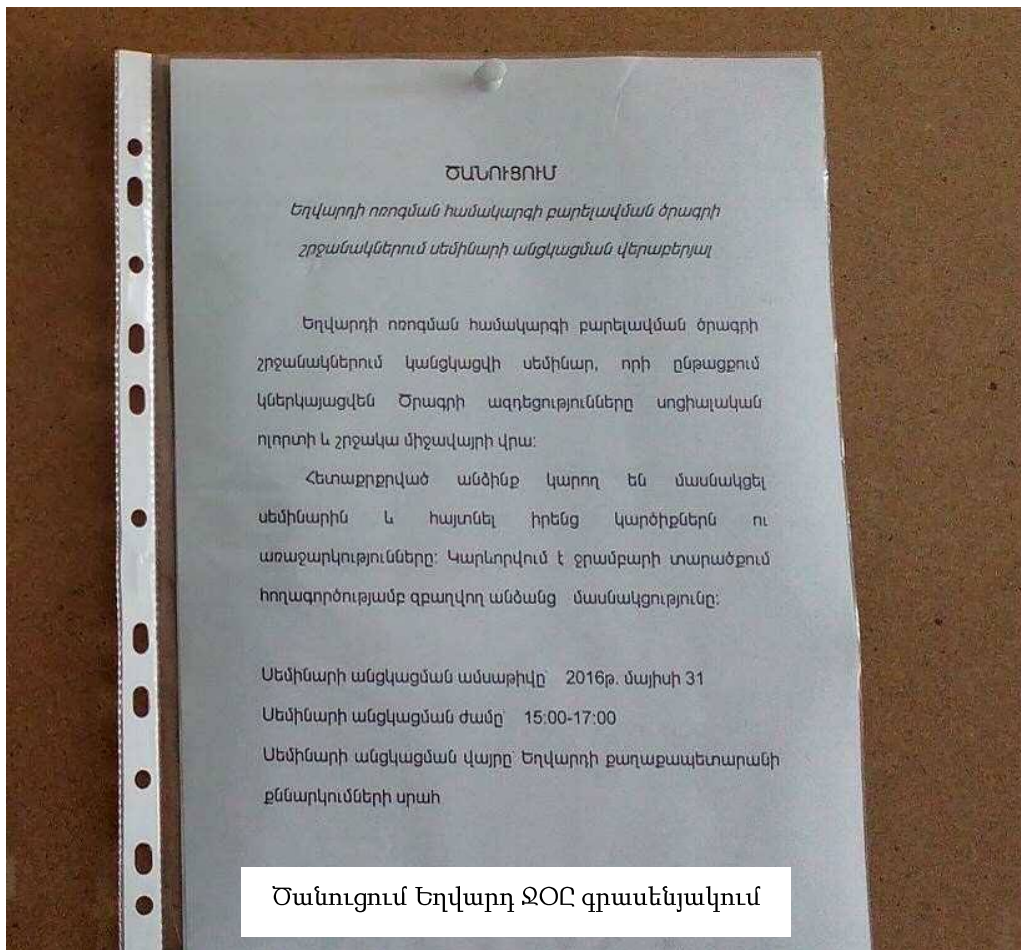
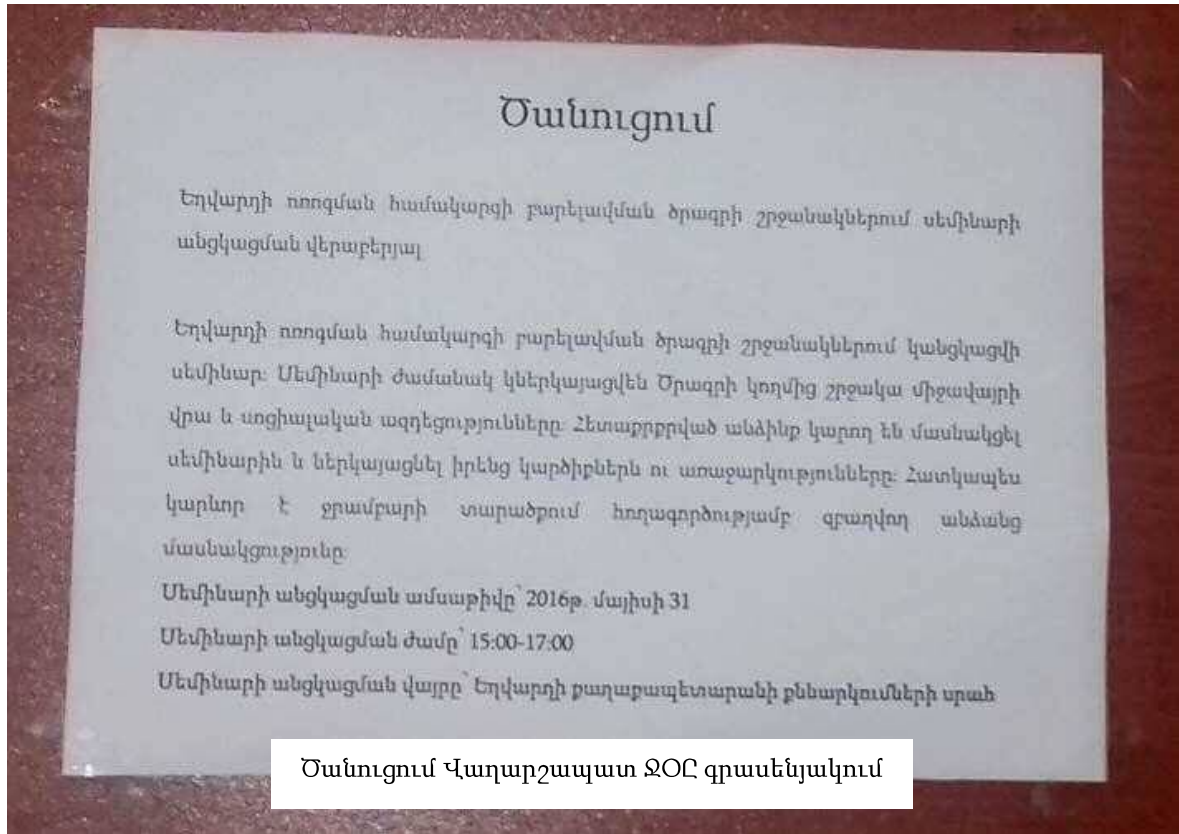
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 6 Շրջակա միջավայրի վրա և սոցիալական ազդեցության վերաբերյալ 2016թ. մայիսի 31-ի հանրային սեմինարի հանրային ծանուցումները համայնքապետարաններում և ԶՕԸ-ների գրասենյակներում

(1) Հանրային ծանուցման նկարները համայնքապետարաններում

(2) Հանրային ծանուցման նկարները ՋՕԸ-ներում

(3) Անգլերեն (թարգմանություն)

Notice

Re: Seminar for the Yeghvard Irrigation System Improvement Project

To: all the concerned

The Seminar for the Yeghvard Irrigation System Improvement Project will be organized. Expected environmental and social impacts by the Project will be explained at the seminar. Concerned people are welcome to join and express your opinions at the seminar. Especially, those who cultivate within the Reservoir Area are the most welcome.

Day: 31st May, 2016

Time: 15:00-17:00

Venue: Yeghvard City Conference Room

Notice

Re: Seminar for the Yeghvard Irrigation System Improvement Project

To: all the concerned

The Seminar for the Yeghvard Irrigation System Improvement Project will be organized. Expected environmental and social impacts by the Project will be explained at the seminar. Concerned people welcome to join and express your opinions at the seminar. Especially, those who cultivate within the Reservoir Area are the most welcome.

Day: 31st May, 2016

Time: 11:00-13:00

Venue: Nor Yerznka Village Office

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 7 Շրջակա միջավայրի վրա և սոցիալական ազդեցության վերաբերյալ Նոր Երզնկա համայնքում անցկացված հանրային սեմինարի նկարները

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 8 Շրջակա միջավայրի վրա և սոցիալական ազդեցության վերաբերյալ
Եղվարդ քաղաքում անցկացված հանրային սեմինարի նկարները

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 9 Շրջակա միջավայրի վրա և սոցիալական ազդեցության վերաբերյալ
Եղվարդ ԶՕԸ-ում անցկացված հանրային սեմինարի նկարները

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 10 Նամակ Եղվարդ համայնքից ՋՏՊԿ նախագահին

(1) Բնօրինակ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՈՏԱՅՔԻ ՄԱՐԶԻ ԵՂՎԱՐԴ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ՂԵԿԱՎԱՐ**

Հայաստանի Հանրապետության Կոտայքի մարզի Եղվարդ համայնք,
ք. Եղվարդ, Երևանյան 1, Հեռ. (0224) 21110, info@yeghvard.am

N 132
04 ապրիլ 2016թ.

**ՀՀ ԳՆ ՋՐԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ
ՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՆԱԽԱԳԱՀ
ՊԱՐՈՆ Ա.ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆԻՆ**

Հարգելի պարոն Հարությունյան.

Ի պատասխան Ձեր 16.03.2016թ. N 01/510-16 գրության՝ հայտնում ենք, որ Եղվարդի ջրամբարի տարածքը 1991 թվականից ի վեր գյուղատնտեսական նպատակներով ապօրինի կերպով օգտագործվել է համայնքի բնակիչների կողմից: Ժամանակի ընթացքում, փոխամաձայնության գալով, փոխվել են տարածքի որոշ հողօգտագործողներ, մի մասն ընդհանրապես դադարել է մշակել նախապես զավթված հողատարածքները, իսկ որոշ մասը շարունակում է մշակել դրանք մինչև այսօր: Եղվարդի համայնքապետարանը ապօրինի հողօգտագործողների հետ չի կնքել տարածքի վարձակալության կամ օգտագործման իրավունքի պայմանագրեր և հաշվառման չի վերցրել նրանց, քանի որ անորոշ է եղել ջրամբարի տարածքի հետագա ճակատագիրը: Նշված հանգամանքից ելնելով համայնքապետարանի աշխատակազմը չի կարող Ձեզ տրամադրել հողօգտագործողների հստակ ցանկ:

Հարգանքով՝

ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՂԵԿԱՎԱՐ՝

ՆՈՐԱՅՐ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Կադ. ' 4. Հարությունյան

0224-2-11-58

(2) Անգլերեն (թարգմանություն)

HEAD OF YEGHVAR D COMMUNITY, RA KOTAYK MARZ

RA Kotayk marz, Yeghvard Community,

Yeghvard city, Yerevanyan 1, Tel. (0224) 21110, info@yeghvard.am

N 132
Harutyunyan

Mr. Aram

04 April 2016

Chairman, RA State Committee of Water Economy (SCWE),

Dear Aram Harutyunyan,

In response to Your N 01/510-16 letter, we inform that the Yeghvard reservoir area since 1991 was used for agricultural purposes by local residents, illegally. Coming to an oral agreement between land users, some of the land users have been changed, some of them stopped to cultivate previously occupied lands, and some of them continued to cultivate until today.

As the future/fate of the reservoir area was uncertain, Yeghvard community did not conclude agreements with illegal land users on land lease or right of use and did not register them as land user.

Based on the above mentioned circumstances, the staff of the community can't provide an exact list of land users.

Regards,

Head of the community

Norayr Sargsyan

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 11 Նամակ Նոր Երզնկա համայնքից ՋՏՊԿ նախագահին

(1) Բնօրինակ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՈՏԱՅՔԻ ՄԱՐԶԻ ՆՈՐ ԵՐԶՆԿԱ ՀԱՄԱՅՆՔ

Հայաստանի Հանրապետության Կոտայքի մարզի Նոր Երզնկա համայնք
ՀՀ Կոտայքի մարզ, գ. Նոր Երզնկա, 2-րդ փող., 33
շ., հեռ. (0232)3-67-91, norerznka-village@mail.ru

N 74
18 մարտ 2016թ.

ՀՀ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՋՐԱՅԻՆ
ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ
ՆԱԽԱԳԱՀ Ա. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆԻՆ

Ձեր 16.03.2016 թվականի թիվ 01/511-16 գրությանը ի պատասխան Ձեզ ենք ներկայացնում տեղեկատվություն Եղվարդի ջրամբարի թասի հողատարածքում Նոր Երզնկա համայնքի բնակիչների կողմից հողօգտագործողների վերաբերյալ՝
1. Գրիգորյան Սերյոժա - 1,5 հա ապօրինի
2. Պետրոսյան Տիգրան - 1,0 հա ապօրինի

ՆԵԿԱՎԱՐ՝ *Ե. Կարամյան* ԱԼԻՆԱ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

Կառ. գլխավոր Կոտայքի մարզի Նոր Երզնկա համայնքի Լ. Խարչունյան

(2) Անգլերեն (թարգմանություն)

N74

18.03.2016

Chairman of State Committee
of Water Economy of MoA of RA
Mr. A. Harutyunyan

As a response to your letter N 01/511-16 dated on 16.03.2016, we present you an information about land users of Yeghvard reservoir area from Nor Yerznka community.

1. Grigoryan Seryoja – 1.5ha illegal
2. Petrosyan Tigran – 1.0ha illegal

Head of community

Alina Harutyunyan

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 12 Նամակ Եղվարդ ԶՕԸ-ից ԶՏՊԿ նախագահին

(1) Բնօրինակ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
«ԵՂՎԱՐԴ»
ԶՐՕԳՏԱԳՈՐԾՈՂՆԵՐԻ
ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

РЕСПУБЛИКА АРМЕНИЯ
ОБЩЕСТВО
ВОДОПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ
«ЕГВАРД»
REPUBLIC OF ARMENIA
«YEGHVARD» WATER USERS
ASSOCIATION

ք. Եղվարդ, Կնույանց 14
Հեռախոս (0-24) 2-39-90
ֆաքս (0-224) 2-39-90
ել. փոստ/ yeghvardwua@mail.ru

г. Егвард, Кнунянц 14
Yeghvard, Knunyanc 14
Телефон (Fax): (0-224) 2-39-90
E-mail: yeghvardwua@mail.ru

18.03.2016թ. N 01-ՄՂ.340

ՀՀ ԳՆ ԶՐԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ
ՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻ
ՏԵՂԱԿԱԼ ՊԱՐՈՆ Վ.ՆԱՐԻՄԱՆՅԱՆԻՆ

Հարգելի պարոն՝ Նարիմանյան.

Ի պատասխան Ձեր 16.03.2016թ. N 02/504-16 գրությանը՝ հայտնում եմ, որ ընկերությունը չի տիրապետում Եղվարդի ջրամբարի կառուցման թասի հողատարածքը մշակող հողատերերի վերաբերյալ պահանջվող տեղեկատվությանը:

Հարգանքով՝

ԳՐՈՒՑԱԴԻՐ ՏՆՕՐԵՆ

Մ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

Կատարող
Ա. Մաթևոսյան

(2) Անգլերեն (թարգմանություն)

18.03.2016 N 01MK240

Deputy-Chairman of State Committee
of Water Economy of MoA of RA
Mr. V. Narimanyan

Dear Mr. Narimanyan,

As a response to your letter N 02/504-16 dated on 16.03.2016, I inform you, that the Association doesn't have information about land users of Yeghvard reservoir area required by you.

Regards,

WUA Director

M. Hovhannisyan